ALTIN KALEM
KLASİK ROMANLAR

AMERİKAN EDEBİYATI

E. CALDWELL

TÜTÜN YOLU

ERSKINE CALDWELL

TÜTÜN YOLU

MİLLİ EĞİTİM BASIMEVİ VE EŞİYAT S

ERSKINE CALDWELL

TÜTÜN YOLU

(TOBACCO ROAD)

Çeviren
VAHDET GÜLTEKİN

HALK EL SANATLARI VE NEŞRİYAT A.Ş.

ALTIN KALEM
KLASİK ROMANLAR

Amerikan Edebiyatı: 4

Bu roman
İngilizce aslından tam metin
Grosset Dunlap baskısından
kısaltılmadan çevrilmiştir.

Baskı: Nadir Basımevi Tel: 27 97 70

İstanbul: 1981

ERSKINE CALDWELL
(1903 —)

ROMANDAKİ BAŞLICA KİŞİLER

JEETER LESTER *(jiter lester)* : Çiftçi
ADA *(ed'a)* : Karısı
PEARL *(pörl)* : En küçük kızı
LOV BENSEY *(lov bensi)* : Pearl'un kocası
ELILIE MAY *(el'i mey)* : Lester'lerin kızı, 18 yaşında
DUDE *(dyud)* : Lester'lerin oğlu, 16 yaşında
BESSIE ROSE *(bes'i roz)* : Din öğütçüsü kadın, 35 yaşında
LIZZIE BELIE *(liz'i bel)*,
CLARA, TOM, BALLEY *(beyl'i)* : Lester'lerin evden uzaklaşmış çocukları.

Olay XX. yüzyıl başlarında
Güneydoğu Amerika'da geçer.

ERSKINE CALDWELL

YİRMİNCİ yüzyıl klasik Amerikan edebiyatının Ernest Hemingway, John Steinbeck, William Faulkner gibi, çığır açan, bu akımın en başında gelen yazarlarından bugün tek sağ kalanıdır; aynı zamanda, Amerika'da en çok okunan, dünya yazarları arasında da en çok okunanlardan biri.

Yukarıda adlarını andıklarımız, romanlarında toplumsal konuları seçmek bakımından birleşirlerse de, üslup bakımından çok ayrılırlar. Hemingway daha şairdir, yazışında maddenin şiirini vermeyi gözetir. Steinbeck geçen yüzyıl yazarlarına daha yakın bir örgüye bağlı kalır. Faulkner karanlıkça, karmaşıkça bir yazışla, okuru bir büyü içine almaya çalışır. Erskine Caldwell ise, elinden geldiğince yalın yazmayı, bu yalınlık içinde gene de derin duyguları yansıtmayı amaçlar.

Bir okurunun sorusuna karşılık verirken şöyle diyor:

— "Daha kısa bir sözcük varken çok heceli bir sözcüğü kullanmamaya bakarım. Anlamı, okunuşu için sözlüğe başvurmayı gerektirecek bir sözcüğü kullanmaktan kaçınırım. Bir duyguyu, bir düşünceyi anlatırken onu en iyi belirtecek tümceyi kurmaya çalışırım. Anlatacaklarımın anlatmaya değer şeyler olmasını gözetirim."

Caldwell, bu ilkelerine bağlı kalarak, kısa, özlü, yoğun eserler vermiştir. Ele aldığı konuları yerinde, derin bir gözlem sonucu işlemiş, kişilerini bütün canlılıklarıyla çizmiş, olayları gerçekçi bir açıdan yansıtmıştır.

*
**

Erskine Caldwell *(örskin kolduel)* 1903'te, Amerika Birleşik

Devletleri'nin güneydoğu kesiminde White Oak'ta doğdu. Yazarlığa gazetecilikle başladı, hikâyelerle sürdürdü, romancılığa geçti. 1932' de yayınlanan *Tobacco Road* (Tütün Yolu) ona dünya çapında bir ün kazandırdı. Eser oyun haline getirildi, yıllarca sahneden düşmedi. (Bu oyun yurdumuzda da, İstanbul'da Küçük Sahne'de oynanmıştır.) Ayrıca, gene Amerika'da, filmi yapıldı, başrollerde Charles Grapwin, Marjorie Rambeau, Gene Tierney oynadılar. "Tütün Yolu" o günden bugüne çağdaş klasik edebiyat eserleri arasında durmadan yeni baskıları yapılan, kuşaktan kuşağa herkesin okuduğu bir roman olarak gelmiştir.

Erskine Caldwell ondan sonra *God's Little Acre* (Tanrı'nın Bir Karış Toprağı), *Tragis Ground* (Acı Toprak), *Place Called Estherville* (Esterville Diye bir Yer), *Grette* gibi daha birçok romanlar yazmış. Bunların hepsi yazarın ününe ün katmışsa da hiçbiri "Tütün Yolu"nun milyonları kat kat aşan baskısına erişememiştir.

Erskine Caldwell toprak adamlarının romancısıdır. Kendisi de doğup büyüdüğü topraklara bağlı kalmış, oralarda yakından tanıdığı kişilerin dertlerini, sıkıntılarını, ruhlarını, gönüllerini yansıtan eserler yaratmıştır.

Caldwell, ne amaçla yazdığını soran bir okuruna da şu karşılığı veriyor:

– "Yazdığım bütün hikâyelerde, romanlarda tek amacım insanlara yüzlerini gösterecek bir ayna tutmaktır."

Yazarın "Tütün Yolu" ilk yayınlandıktan on yıl sonra romanın yeni bir baskısına yazdığı önsözü buraya alıyoruz.

ÖNSÖZ

ON yıl sonra geriye bakıp da bir romanın nasıl başladığını gözler önünde bütün açıklığıyla görebilmek çok hoş bir şey. 'Tütün Yolu''nun nasıl başladığını pek açık, pek canlı olarak anımsıyorum.

Georgia'da, yaz ortasının çok sıcak bir günüydü. İki yanını otlar bürümüş, üzeri tekerlek izleriyle deşilmiş, tozlu bir yoldan yürüye yürüye gidiyordum.

Ben burada kendi anayurdumdaydım; aşınmış kil kayaları, kıraç kum tepeleri arasında. Kendimi bildiğimden beri tanıdığım yerlerdi buraları.

Dört-bir yanımda kavruk, sıska, cılız pamuk fidanları vardı; tükenmiş toprakta canlarını korumaya çalışıyorlardı.

Kuş-uçmaz-kervan-geçmez bir yerdi burası.

Biraz uzakta, tarlaların ardında, birkaç ev vardı; yıkık-dökük, çökmüş, göçmüş, kirişleri, damları sarkmış, ikişer odalı kulübeler. Bunların çevresinde de öbek öbek insanlar. Çocuklar kumda oynuyorlardı. Yaşlılar da oturuyorlar.

Hepsi pamuğun olmasını bekliyordu. Pamuğa bel bağlamışlardı onlar. Kimi insan nasıl Tanrı'ya inanırsa, onlar da pamuğa inanmışlardı. Toprağa, toprakta yetişen bitkilere inançla bağlanmışlardı. Bıldır umut kırıklığına uğramışlardı, ondan önceki yıllar da öyle. Gene de inanmışlardı toprağın göz kamaştırıcı aklıkta pamuk topaklarıyla kandil kandil ışıldayacağına.

Yazın hava sıcakken, ortalık mis gibi kokarken, "Güzün pamuk alacağız!" diye de umarken, acından ölmeyip yaşamayı sürdürmek pek öyle güç değildi. Böğürtlen vardı, yaban soğanı vardı; kimi vakit de, tavşan.

Gelgelelim, güzün, kışın, ilkyazın iş değişiyordu.

Kış ortasında da bu yoldan yürüye yürüye geçmiştim. Paçavralara sarınmış aç insanlar görmüştüm. Nereye gidiyorlardı, nereden geliyorlardı, belli değildi. Yiyecek bir şey, ısınacak bir yer arıyorlar; yeryüzünde bunların bulunduğu bir yer kaldı mı acaba, diye merak ediyorlardı.

İstedikleri, kendilerini ilkyaza dek yaşatacak birazıcık yiyecekti. İlkyaza çıksınlar da gelecek yılın pamuğunu ekebilsinler.

Doğaya, toprağa, toprakta yetişen bitkilere öylesine inanmışlardı ki nasıl olur da toprak onları yüz-üstü bırakabilir, anlayamıyorlardı.

Gelgelelim, toprak onları yüz-üstü bırakıvermişti işte. Onlar da, şimdi, bir başka yazın ortasında, hiçbir zaman göremeyecekleri bir güz ekinini bekliyorlardı.

Daha önce de böyle olmuştu.

Onlara değilse de, dedelerine.

Dedeleri toprağın bu kesimlerinde tütün yetiştiğini, gür bir ürün verdiğini görmüşlerdi.

Ne var ki, mevsimi geçmişti artık. Şimdi bu tükenmiş topraklarda tütün yetişmiyordu.

Tarlalar yıllarca nadasta kaldı.

Sonra pamuk başladı.

Kuşaklar boyu, bol bol pamuk aldılar. Sonra, o da toprağın gücünü emdi tüketti. Artık pamuk da yetişmez oldu.

Önce tütün, sonra pamuk; ikisi de gelmiş, geçmişti. Yalnız, insanlar, bir de inançları kalmıştı.

ERSKINE CALDWELL

Darien, Connecticut

I

LOV BENSEY, sırtında bir çuval kışlık şalgam, Tütün Yolu'nun selden kalma derin ak kumları içinden, sendeleye sendeleye eve dönüyordu. Bu şalgamları elde edebilmek için epey sıkıntıya katlanmıştı ya. Ta Fuller'e dek yürüye yürüye gidip gelme hayli uzun, yorucu bir işti.

Bir gün önce duymuştu: Orada biri, kilesi 50 kuruştan, kışlık şalgam satıyormuş. Bunun üzerine, Lov da, cebine yarım lira koymuş, şalgam almak üzere, o sabah erkenden, yola koyulmuştu.

On kilometre yol tepmişti; kömür deposunun oraya, evine dek iki kilometrelik yolu vardı daha.

Yolu üzerindeki bir evin önünde durup sırtındaki çuvalı yere koyduğunda, Lester'lerden dördü, beşi, avluda durmuş, ona bakıyorlardı. Lov, daha bir saat önce, üç kilometre kadar uzakta, kumluk yamaçta ilk göründüğünden beri gözlerini ona dikmişlerdi. Şimdi ellerinin altına gelmişti ya, şalgamları daha ileri götürmesine engel olmayı kafalarına koymuşlardı.

Lov'un, kendinden başka, bir de karısı vardı boğazını düşünecek. Onun için, o da Lester'lerden bir tekinin şalgam çuvalına yaklaşmasına engel olmayı kafasına koymuştu.

Öteden beri, yanında şalgamla, patatesle, ya da herhangibir yenecek şeyle Lester'lerin oraya geldi mi, daha evden yarım kilometre uzaktan yana sapar, tarlaların arasından geniş bir tekerlek çizerekten gider, artık korku kalmayınca, yeniden yola çıkardı.

Gelgelelim, bugün Jeester'le çok önemli bir konu üzerinde iki laf etmek zorundaydı. Onun için, n'olursa olsun, demiş, eve yaklaşmayı göze almıştı. Evine şalgam, ya da patates götürürken bu eve

hiç böylesine yaklaştığı olmamıştı, doğrusu.

Lov'un karısı, Pearl, Jeeter Lester'in en küçük kızıydı. Evlendiklerinde, kız onikisini daha o yaz bitirmişti.

Lev yol ortasında durunca, Lester'ler gözlerini dikerek ona, öyle, baktılar. Çuvalı sırtından indirmişti ama, eliyle ağzından kavramış, sıkı sıkı tutuyordu.

Avluda kimse on dakikadan beri duruşunu değiştirmemişti. İlk adımı Lov'dan bekliyorlardı.

Buraya gelip de evin önünde durduğuna göre, bunun bir nedeni var demekti; yoksa, onların semtine bile uğramazdı.

*
**

Evet, Lov o gün Jeeter'le iki laf etmek istiyordu Pearl konusunda.

Pearl onunla konuşmuyordu. Tek lakırdı etmiyordu, Lov istediği kadar onu kandırmaya çalışsın, istediği kadar kızsın. Lov kömür deposundan akşam eve geldiğinde karısı ondan kaçıp saklanıyordu bile. Adam onu bulunca da, elinden kurtulup fırlıyor, sazlıkların arasında gözden kayboluyordu. Bütün gece orada kaldığı da oluyordu, ertesi sabah Lov işine gidinceye dek.

Doğrusunu isterseniz, Pearl kimseyle de hiç konuşmazdı ya. Konuşamadığı için değil; konuşmak istemediği için. Lov'la evlenmeden önce, babasının evindeyken, öbürlerinden hep uzakta kalmıştı. Bir günden ertesi güne ağzını açtığı pek seyrek görülürdü.

Yalnız annesi, Ada, konuşabilirdi onunla. O zaman bile, kızı onun sorduklarına karşılık "Evet", "Hayır" derdi ancak.

Ada kendisi de öyleydi ya. İsteye isteye konuşmaya ancak son on yılda başlamıştı. Ondan önce, şimdi Lov'un Pearl'dan yana çektiği sıkıntıyı Jeeter de Ada'dan çekmişti.

Lov Pearl'a sorular soruyor, tekrneler atıyor, başından aşağı

sular boşaltıyor, kafasına taşlar, sopalar fırlatıyor, onu konuşturabilmek için aklına daha ne gelirse hepsini yapıyordu.

Pearl bol bol ağlıyordu, hele canı iyicene yanınca. Gelgelelim, Lov bunu hiç de konuşma saymıyordu. O istiyordu ki karısı ona: "Sırtın ağrıyor mu?", "Saçını ne zaman kestireceğin?", "Bir daha yağmur ne zaman yağacak dersin?" gibi sorular sorsun. Hayır, Pearl'ün ağzından tek laf çıkmıyordu.

Lov karısından yana olan bu derdini Jeeter'e daha önce de kaç kez açmıştı ama, Jeeter de bilmiyordu kızının nesi olduğunu.

— "Daha küçüklüğünden beri öyleydi o." diyordu. "Anası da daha şu birkaç yıl öncesine dek hiç konuşmazdı."

Jeeter'in kırk yılda yapamadığını en sonunda açlık yapmış, Ada'nın dili çözülmüştü. O günden beri de söylenip duruyordu.

Jeeter damadına: "Sen de Pearl'ü aç bırak." falan diye akıl vermeye kalkmadı. Çünkü biliyordu: Pearl gene konuşmaz da gider bir yerlerden yiyecek isterdi: elde ederdi de.

Lov kaç kez: "Kimi vakit düşünüyorum da, cinlere karışmış deyeceğim geliyor." demişti. "Bana kalırsa içinde damla din duygusu yok. Ölünce doğru Cehennem'e gidecek, gün gibi apaçık bu."

Jeeter: "E, belki de evlilik yaşayışından hoşnut değil." diye ağız aramıştı. "Belki de senin ona sağladıklarından hoşnut değil."

— "Aklıma gelen her şeyi yapıyorum onu hoşnut etmek için. Her hafta para aldığım gün Fuller'e gidiyorum, cici bir şey alıyorum ona. Çiğnemelik tütün alıyorum, çiğnemiyor. Pamuklu alıyorum, dikmiyor. Bende olmayan, alamayacağım bir şey istiyor gibi. Bilsem ne istediğini! Çok da cici bir kızcağız... Sırtının ortasına dek sarkan o lüle lüle uzun sarı saçlara deli olasım geliyor. N'olacağım, bilmiyorum. Kimse böylesine tutkun değildir karısına."

Jeeter: "Sanırım daha pek küçük de onun için hiçbir şeyin değerini anlayamıyor." demişti. "Ellie May gibi, Lizzie Belle gibi, Clara gibi, öbür kızlar gibi büyümedi o daha. Pearl çocuk daha

Kadın hali bile almadı."

— "Böyle yapacağını bilseydim, onu almak için böylesine üstüne düşmezdim. Bana varmak isteyen bir kadın alırdım. Ama, gene de, Pearl beni bırakıp gitsin istemiyorum. Onu yanımda görmeye alışmış gibiyim. Sırtının ortasına dek sarkan o lüle lüle uzun sarı saçları özlerim sağlam. Adamı deli ediyor o saçlar. Pek cici bir kızcağız, doğrusu; bana karşı böyle davransın, davranmasın."

O gün Lov eve dönmüş, Jeeter'in söylediklerini Pearl'a anlatmıştı. Pearl sandalyesinde gene öyle oturakomuş, bir tek laf etmemişti. Ondan sonra da Lov ne yapacağını bilememişti.

Yalnız, artık o da anlamıştı ki Pearl küçük bir kızdı daha. Sekiz aydır evliydiler, bu süre içinde Pearl dört-beş parmak daha boy atmıştı; ağırlığı da başlangıçtakinden yedi kiloya yakın artmıştı. Günden güne boyu uzuyor, ağırlığı artıyordu ya, gene de kırkbeş kiloyu geçmiyordu.

Lov'un bugün Jeeter'le özellikle konuşmak istediği Pearl'ün onunla yatmaktan kaçınmasıydı.

Evleneli ner'deyse bir yıl olacaktı, Pearl başlangıçta olduğu gibi gene tek başına yatıyordu. Yere serili bir şiltenin üzerinde yatıyordu tek başına. Lov'un öpmesine, en ufak bir dokunmasına bile bırakmıyordu.

Lov: "İnekler çiftleşmedikçe bir işe yaramazlar." demişti ona. "Ben seni neden aldım? Seni öpmek, şu lüle lüle uzun sarı saçlarını okşamak, seninle yatmak istiyordum da onun için aldım." demişti.

Pearl oralı bile olmamıştı. Sanki işitmemişti; ya da onun ne dediğini anlamamıştı.

Lov onu öpmek istiyordu, onunla konuşmak istiyordu ya, bunlardan sonra en çok istediği de gözlerine bakmaktı. Pearl bunu bile esirgiyordu ondan. Lov gelip de karşısında durdu mu, Pearl'ün o açık mavi gözleri hep başka yana bakardı.

*
**

Lov yolun ortasında durmuş, Jeeter'e, avludaki öbür Lester'lere gene öyle bakıyordu. Onlar ilk adımı o atsın diye bekliyorlardı. İster dostça bir adım atsın, ister düşmanca, pek aldırdıkları yoktu, değil mi ki çuvalda şalgam vardı.

Jeeter: "Lov bu şalgamları ner'den buldu?" diye merak ediyordu.

Parayla almış olabileceği aklının ucundan bile geçmiyordu. Çünkü o çoktan şöyle bir sonuca varmış bulunuyordu: Haylice bir yiyecek şey elde etmenin tek yolu çalmaktı.

Gelgelelim, o yıl oralara yakın on, onbeş kilometrelik bir çevre içinde bir tek şalgam tarlası görememişti. Bıldır Peabody'lerin orada iki dönümlük bir yere şalgam ekmişlerdi ama, Peabody'lerin adamları, ellerinde tüfek, tarlaya kimseyi yaklaştırmamışlardı. Bu yıl onlar bile şalgam ekmemişti.

Jeeter: "Niye Tütün Yolu'ndan az beri gelip avluya girmiyorsun, Lov?" dedi. "Ne demeye or'da duruyorsun? Gir içeri, dinlen biraz."

Lov ne bir karşılık verdi, ne de kıpırdadı. Avluya girmenin sakıncasıyla yolda durmanın güvencesini tartışıyordu kendi kendi.

Birkaç haftadan beri Lov: "Bir saban ipi alsam da Pearl'u geceleri yatağa bağlasam." diye düşünüyordu.

Şimdiye dek aklına gelebilen her şeyi denemişti; bir, zora başvurmamıştı. Şimdi, ne yapıp yapıp, karısını evli bir kadın gibi davranmaya zorla razı etmeyi kafasına koymuş bulunuyordu. Artık öyle bir noktaya gelmişti ki bu son tasarladığını gerçekleştirecekti. Yalnız, daha önce Jeeter'e de bir danışmak istiyordu.

Bunun bir çıkar yol olup olmadığını Jeeter bilirdi besbelli; Lov bu kanıdaydı. Çünkü Jeeter ner'deyse bir ömür boyu Ada ile geçinmek zorunda kalmıştı.

Lov biliyordu ki Ada da eskiden Pearl gibi davranmıştı ama, Pearl'un kendisine yaptığını annesi kocasına yapmamıştı; çünkü onyedi çocuk doğurmuştu o. Pearl ise daha birincisini edinmenin yoluna bile girmemişti.

Jeeter: "Pearl'u yatağa bağlamanı iyi olur." derse, Lov da, hiç durmayacak, yapacaktı bu işi. Jeeter bu gibi şeyleri ondan daha iyi bilirdi. Kırk yıldır Ada ile evliydi çünkü.

Lov, Jeeter belki: "Ben de senlen geleyim de Pearl'u bağlamana yardım edeyim." der, diye umuyordu. Ne zaman yakalamaya kalkışsa karısı öyle bir dövüş etmişti ki Lov şimdi Jeeter'in yardımı olmadan birşey yapabileceğini hiç sanmıyordu.

Lester'ler avluda, kapının kemeri altında durmuşlar, Lov ne yapacak, diye bekliyorlardı.

O gün de evde pek yiyecek bir şey yoktu. Ada içyağından artakalan zarları tencereye atıp suda kaynatıp bol tuzlu bir çorba yapmıştı; oturmuşlar, mısır ekmeğiyle onu yemişlerdi. Bu bile hepsine yetmemişti de nine de içeri gelmeye kalkınca mutfaktan yakapaça dışarı atmışlardı.

Ellie May bir ağacın arkasında durmuş, oradan Lov'a bakıyordu. Kafasını ağacın bir bu yanından, bir öbür yanından uzatıyor, adamın gözünü çelmeye çalışıyordu.

Lester'lerin çocuklarından yalnız Ellie May ile Dude evde, anneleriyle babalarının yanında kalmışlardı. Öbürkilerin hepsi çıkıp gitmişler, evlenmişlerdi. Kimisi katarların boşaltılışını seyretmeye kömür deposuna gidiyorlarmış gibi evden gelişi-güzel çıkmış, bir daha dönmemişti. İki, üç gün geçip de anneleri, babaları baktılar ki gelmiyorlar, evden gittiklerini anlamışlardı.

Dude yamuk şişmiş bir topu evin yan duvarına atıyor, top duvara çarpıp geri gelirken tutuyordu. Top eve çarpınca gök gürler gibi oluyor, yağmurdan, güneşten kavrulup dökülmeye başlamış tahta kaplamalarda ötüyor, ev bir yandan öbür yana gidip geliyordu.

Oğlan topu boyuna atıp tutuyor, top boyuna, düzgün aralıklarla, hiç şaşmadan sıçrıyor, kumluk avluyu aşıp gene onun bulunduğu yere geliyordu.

Üç odalı ev ha çöktü, ha çökecek gibiydi; dört köşesinden yerleştirilmiş kireç kayasından ince ince direklerin üzerine pek entipüften oturmuştu. Birbirinin üzerine taşlar yığılmış, kalaslar çatılmış, tahtalar mıhlanmış, böylece bir ev ortaya çıkmıştı. Nasıl bir kolaylıkla, yalınlıkla yapılmış olduğu şimdi açıkça belli oluyordu. Yapının ortası pencere altlıklarının arasından bel vermişti. Kapının kemeri çökmüş, evden ayrılmıştı; başlangıçtakinden bir-iki adım aşağıya da göçmüştü. Çatı destek kalasların gelişi-güzel konulmuş olduğu yerlerden sarkmıştı. Damın tahtalarından birçoğu çürümüştü; her fırtınadan sonra parçaları avlunun dört-bir yanına savrulmuştu. Dam aktı mı, Lester'ler odanın bir köşesinden öbür köşesine taşınmaya başlardı. Yağmur diner, onların taşınmaları daha sürerdi. Ev boya yüzü görmemişti.

Jeeter çürük bir iç lastiği yamamaya çalışıyordu.

— "Şu köhne arabanın bütün lastiklerini adam eder de yeniden ayağa kaldırırsam, Augusta'ya bir yük odun götürür satarım." demişti.

Kentte kuru çam odununun bir yüküne iki lira veriyorlardı ama, Jeeter'in ahaliye yakacak diye satmaya çalıştığı sidiklimeşe elli, çok çok yetmişbeş kuruş ancak ediyordu. Genellikle, Augusta'ya bu odundan bir yük götürebildi deyelim, birtürlü satamazdı: Herkes deli değildi; demir borudan daha sert olan bu odunu kimse almazdı.

Jeeter'in sidiklimeşeyi yakacak diye satmaya çalışmakta gösterdiği katır inadıyla herkes alay ediyordu. Bu odunun yakacak olarak hemen hemen beş para etmeyeceğini söylüyorlar, onu buna inandırmaya çalışıyorlardı.

— "O toprakları yeniden ekip biçmeye hazırlanıyorum. Onun için, şu inatçı meşelerin kökünü kazımak istiyorum. diyordu o gene.

Bu arada, Lov onlara doğru biriki adımcık daha yaklaşmış, Tütün Yolu'na oturup ayaklarını hendeğe sarkıtmıştı. Bir eliyle gene çuvalın ağzını, sicimle bağlı yerinden, sıkı sıkıya tutuyordu.

Ellie May gene ağacın arkasından bakıp duruyor, Lov'un gözünü kendine çekmeye çalışıyordu. Lov oraya doğru bakınca da,

görmesin diye, başını hızla geri çekiyordu.

Jeeter, avludan: "O mendebur çuvalında ne var öyle, Lov?" diye seslendi. "Seni ta uzaktan gördüm sırtında bu mendebur çuvallan gelirken. İçinde ne var, bilmek isterim valla'. Birileri bu yıl şalgam üretmiş diye işittim.

Lov çuvalın ağzını daha sıkı sıkı kavradı. Bir Jeeter'e, bir ona en yakın duran Lester'lerden birine bakıyordu. Ellie May'i gördü ağacın arkasından gizli gizli bakarken.

Jeeter gene sordu:

— "Çok güçlük çektin mi şu çuvaldakini elde etmekte, Lov? Soluk soluğa kalmışsın gibi görünüyorsun."

Lov: "Bir şey söylemek istiyorum sana, Jeeter." dedi. "Pearl üzerine."

— "Kız gene ne yaptı, Lov? Gene mi kötü davrandı sana karşı?"

— "Her zaman yaptığı. Yalnız, bıktım, usandım artık. Hoşuma gitmiyor onun bu yaptığı. Şimdiye dek aldırmadım ama, gittikçe daha kötü oluyor bu iş. Onun bana karşı davranışından dolayı bütün karalar alaya alıyorlar beni.

Jeeter: "Pearl tıpkı anası." dedi. "Anası da vaktiyle en olmadık şeyler yapardı.

Lov: "Ne zaman yanımda bulunmasını istesem, kaçıyor, seslenince de gelmiyor. dedi. "Şimdi bak, benim dediğim şu: Bir yaranı görmedikten sonra, niye evlendim ben sanki? Tanrı böyle buyurmamış. Hiçbir erkeğe bu biçim davranılmasını istemez. Anlarım bir kadın istediğini yaptırmak için erkeğe eziyet eder ama, Perl'unki öylesi değil. Ona sorarsan, hiç de eziyet falan etmiyor bana; ama, bal gibi ediyor işte. Öyle bir kadın istiyorum ki...

Jeeter: "Ne var o mendebur çuvalda, Lov?" diye sordu gene. "Bir saatten çok oluyor, seni gördüm ta şu tepedeyken.

Lov, Lester'lerin kadınına, kızlarına bakaraktan: "Şalgam, canım. dedi.

— "Ner'den buldun şalgamı, Lov?"

— "Öğrenmesen olmaz!"

— "Belki anlaşırız da bir alışveriş ederiz diye düşündüm de. Lov... senlen ben. Bak, ben şimdi senin eve inerim, senlen bir

yatakta yatmak zorunda olduğunu söylerim Pearl'a. Bunu söylemek istiyordun sen bana, öyle değil mi? Senlen bir yatakta yatsın istiyorsun, öyle değil mi?"

— "O hiç yatakta yatmıyor ki. Yere pis bir şilte seriyor, or'da yatıyor her gece. Sahi, bundan vazgeçirebilir misin sen onu, Jeeter?"

— "Yapmak istemediğini yaptırmasını bilirim ben. Şalgamlar üzerinde senlen anlaşabilirsek, demek istiyorum anlayacağın, Lov."

— "Ben buraya senlen bunu konuşmaya geldim di... Pearl'un bu yaptığını. Gelgelelim, bir tek bile vermem bu şalgamlardan sana. Bu bir çuval dolusuna elli kuruş para verdim ben. Sonra, Fuller'in ta öbür ucuna dek de yürüye yürüye gittim, geldim bunun için. Pearl'un babasısın sen. Onu yola getirmek için hiçbir şey isteyemezsin benden. Ne söylesem yap diye, hiç oralı olmuyor."

— "Valla', billa', Lov, bu yıl yetiştirdiğim bütün o lânet-olasıca şalgamlar kurtlandı. Şöyle iyi bir şalgam yemeyeli önümüzdeki ilkyaza tam bir yıl olacak. Benim bütün şalgamların içi o yeşil barsaklı lânet-olasıca kurtlarla dolu, Lov. Tanrı da şu şalgam kurtlarını niye yaratmış anlayamıyorum birtürlü. Yoksulun yüzünü birtürlü güldürmemek için olsa gerek, anlaşılan. Bıldır bütün güz çalıştım, çabaladım, tarlayı sürdüm şalgam yetiştirmek için. Şalgamlar tam oldu, yenecek duruma geldi, bir de baktım ki yeşil barsaklı lânet-olasıca şalgam kurtları türemiş, hepsini göbeklerine dek yemiş bitirmiş. Tanrı ille yoksulun yüzünü güldürmeyecek. Yo, yakınmıyorum. "Şu şalgam işini Ulu Tanrı herkesten daha iyi biliyordur besbelli." diyorum. Şu günlerden bir gün bakarsın bir berekettir yağdırır, biz yoksullar da istediğimiz gibi yer, içeriz, giyinir kuşanırız. Büyük savaştan bu yana hep gittikçe daha, gittikçe daha kötü oldu. Bu hep böyle sürüp gidecek değil ya. Şu günlerden bir gün Tanrı buna bir son verir artık; varlıklılar da, biz yoksullardan aldıklarının hepsini geri verirler. Tanrı yakında bizim de hakkımızı yerine getirir. Bırakmaz hep böyle sürüp gitsin. Ama, biz de yiyecek bir şeyimiz olmayınca ona söylenmekten vazgeçmeliyiz. Söylenip duranı sonra Cehennem'e atar, Şeytan'a verir."

Lov şalgam çuvalını sürüye sürüye çekti, hendeğin beri yanına getirdi. Sonra gene oturdu.

Jeeter o çürük iç lastiği bir yana koydu, bekledi.

II

LOV çuvalı açtı, iri bir şalgam seçti, elleriyle ovup temizledi, arka arkaya üç kez ısırdı, kocaman kocaman lokmalar aldı.

Lester'lerin kadın, kızı, avluda, kapının önünde durmuş, Lov'un şalgam yeyişine bakıyorlardı.

Ellle May ağacın arkasından çıktı geldi, Lov'a oldukça yakın bir yerde bir çam kütüğünün üzerine oturdu.

Ada ile nine kapının önündeydiler, Lov'un elindeki şalgamın her ısırışta biraz daha, biraz daha ufalışını seyrediyorlardı.

Lov: "Bak, Pearl da Ellle May gibi olsaydı, hiç de öyle davranmazdı." dedi. "Ben onun yüzüne aldandım; yoksa, Ellie May'i alırdım daha başlangıçta. Biliyordum gece yatakta onlan kafam karışmadan rahat rahat yatamayacağımı, gündüzün ne güzel olduğunu düşündükçe. Pearl güzel kız, gerçekten. İnsan nasıl istemez onlan yatmayı! Gelgelelim, gece oldu muydu, yerdeki o pis şiltenin üzerinde yatmaktan vazgeçiremiyorum ben onu birtürlü. Sen bize gelsen de ona söylesen bana karşı nasıl davranması gerektiğini, Jeeter. Evleneli bir yıla yaklaşıyor; akşamları eve mi döndüm, yoksa gece-gündüz depoda kömüre kürek mi saliadım bilmiyorum inan olsun! Böyle mi olacaktı bu iş? Erkeğin hakkıdır karanlık bastırmıydı karısının yatağa gelmesini istemek. Hiç duymadım bir kadın koca yıl boyu her gece yere serili bir şiltenin üzerinde yatsın. Pearl pek tuhaf bu bakımdan."

⁂

Jeeter: "Valla', billa', bıktım artık, Dude!" dedi. "Bırak şu

köhne evin duvarında top oynamayı! Ner'deyse bütün kaplamaları yıktın indirdin aşağı. Vazgeçmezsen şu günlerden bir gün mendebur köhne ev yıkılıp yere serilecek."

Sonra gene iç lastiği aldı, yamayı yapıştırmaya çalıştı. Yanında oturduğu hurda araba onun elinde kalan en son varlığıydı. Bildir inek de ölmüş, kala kala bir bu araba kalmıştı.

O güne dek mallarıyla boyuna övünür dururdu. Gelgelelim, inek gidince, arabanın da artık lafını etmez olmuştu. Gerçekten yoksul bir adam olduğunu düşünmeye başlamıştı.

Her ilkyaz başı pamuk tohumu, gübre alma vakti geldi mi, rehine koyacak hiçbir şeyi yoktu artık. Augusta'daki hurda pazarında arabanın yüzüne bile bakmamışlardı.

Evet ama, gene pazara odun götürüp satmak zorundaydı. Evin ardında üreyen o sıska sidiklimeşeleri kesmeyip de n'apacaktı! İşte şimdi, oturmuş arabanın iç lastiğini yamamaya çalışıyordu o hafta içinde bir gün Augusta'ya bir yük odun götürebilmek için.

— "Hiç mısır unu kalmadı, et de yok." demişti Ada.

Günlerden beri hep içyağının artıklarını yiyorlardı. O da bitti miydi, yiyecek bir lokma bir şey bulamayacaklardı.

Augusta'ya gider de bir araba yükü sidiklimeşeyi satacak birini de bulabilirse eline elli kuruş, yetmişbeş kuruş falan bir para geçecekti. O kocamış inek ölünce, Jeeter götürmüş, onu Augusta'daki gübre fabrikasına satmış, ikiyüz yirmibeş kuruş almıştı. Ondan sonra satacak bir tek şey kalmamıştı işte şu arabadan başka.

— "Bırak şu topu boyuna kaplamaya vurmayı, Dude." dedi. "Hiç de benim dediğimi dinlemezsin. İnsan babasına böyle mi yapar? Hep dediğimin tersini yapacağına, bana yardımcı olmaya bakman gerekir."

Dude: "Öf, canın Cehennem'e senin de, sıskası çıkmış moruk!" deyerekten topu olanca gücüyle evin böğrüne fırlattı. Top dönüp hızla yere inince de eğilip, küreler gibi yakaladı. "Kimsenin

senden bir şey istediği yok."

*
**

Nine —Jeeter'in annesi— iki-büklüm, kurbağa gibi yürüyerekten, eski-püskü çuvalı almaya kapının önüne geldi. Sonra Tütün Yolu'na çıktı, koruya doğruldu. Biraz çalı-çırpı toplamaya gidiyordu. Kimse ona dönüp bakmadı, oralı bile olmadı.

Mutfaktaki soba için, odadaki ocak için gerekli odun hiçbir zaman kesilip eve getirilmezdi. Jeeter buna yanaşmazdı; bu işi Dude'a da yaptıramıyordu.

Lester Ana biliyordu ki pişirilecek yemek falan yoktu. Onun için, gidip çalı-çırpı toplamak, getirip üzerinde yemek pişirdikleri sobayı yakmak boşuna vakit kaybı olacaktı kendisi için. Evet, bunu bilmesine biliyordu ya, onun hep bir umudu vardı: Yemek vakti mutfakta ateş yakarsa, Tanrı onların kısmetini gönderir diye inanmıştı.

Nine Lov'un çuvalında şalgam olduğunu öğrenince açlıktan çılgına döndü. Yiyecek bir şey olmadığım bilirse karnının kazınmasına uzun süre dayandığı olurdu ama, şimdi Lov'un orada öyle oturmuş, çuvalından şalgam çıkarıp çıkarıp yediğini görünce dayanamadı. Karşısında bir yiyecek vardı, kimse ona vermiyordu bundan.

Kambur-zumbur yürüyerekten, yoldan karşıya geçti, eski pamuk tarlasına doğru gitti. Bu tarla altı-yedi yıldan beri ekilip biçilmişti. Tarlayı başlangıçta süpürgeotları bürümüştü. Şimdi de budaklı budaklı yeni sidiklimeşe sürgünleri kaplamaya başlamıştı.

Lester Ana koruya giderken kaç kez tökezlemiş, düşmüştü! Üstü-başı öyle sık sık yırtılmış, dikilmişti ki eteğindeki, hırkasındaki yeni yırtıkları eskilerinden ayırdedemezdiniz. Arkasındaki hırka da, içindeki gömlek de yakacak olarak çalı-çırpı toplarken

fundaların, meşelerin dikenlerine takılıp parça parça olmuş, paçavraya dönmüştü. Başka yeni giyeceği de yoktu. O sararmış süpürgeotları arasından üzerinde o kara paçavralarla eciş-bücüş yürürken tarla korkuluğunu andırıyordu.

Şubat yelleri kara hırkanın parçaları arasından ıslık çalaraktan esiyor, bunları havaya kaldırıp öyle bir fır-fır döndürüyordu ki kadıncağızı tutargası tutmuş da zangır-zangır titriyor sanırdınız.

Çorap yerine ayaklarına o kara paçavraların daha uzunları dolanmış, uçları düğümlenerek bağlanmıştı. Ayakkapları da eski yular meşinlerinden dörtköşe dörtköşe kesilmiş, ayaklarına dolanıp sicimle bağlanmıştı.

Lester Ana çalı-çırpı toplamaya her gün bir sabah çıkardı, bir öğlen, bir de gece. Eve her dönüşünde de mutfaktaki sobayı yakar, oturur beklerdi.

*
**

Ada tütünü ağzının bir yanından öbür yanına aldı, Lov'la şalgam çuvalına istekli istekli baktı. Kapının saçağı altından üfüren soğuk şubat yellerine karşı korunmak üzere, arkasındaki o bol patiska entariyi göğsünün üzerine doğru doladı. Öbürkilerin hepsi ya güneşe oturmuşlardı, ya da gene güneşte ayakta duruyorlardı.

Ellie May oturduğu o çam kütüğünden kalktı, yere oturdu. O sert ak kumların üzerinde kıçın-kıçın kayaraktan Lov'a gittikçe daha yaklaştı.

Jeeter: "Şu senin şalgamlar üzerine bir pazarlığa girişmeye niyetin var mı?" diye sordu Lov'a.

Lov: "Satılık şalgamım yok benim." dedi.

— "Bak, Lov, böyle konuşma şimdi. Bu ilkyaz tam bir yıl olacak şöyle doğru-dürüst bir şalgam ürünü alamadım. Benim bütün

şalgamların içine o yeşil barsaklı lânet-olasıca kurtlardan doldu. Şimdi şöyle doğru-dürüst şalgamım olsun isterim elbet ben de. Benimkiler gibi kurtlusunu insan yiyemez ki."

Lov, dördüncü şalgamının son parçasını da yiyerekten: "Öyleyse, sen de git Fuller'den al." dedi. "Ben gittim or'dan aldım"

— "Bak, Lov, ben sana karşı hep çok iyi davranmışımdır, öyle değil mi? Böyle konuşma şimdi. Biliyorsun ki benim meteliğim yok; nereden para bulacağım, onu da bilmiyorum. Senin iyi bir işin var, bir dolu para alıyorsun. Gel senlen bir pazarlığa girişelim ki ben de yiyecek bir şey bulayım, açlıktan gebermeyeyim. Ben açlıktan geberirken sen karşıma geçip seyretmezsin, değil mi ya Lov?"

— "Kömür deposunda günde topu topu bir lira alıyorum ben. Aşağı-yukarı yarısı ev kirasına gidiyor; kalanı da yemeye."

— "Olsun, Lov, benim meteliğim yok ya."

— "Bana ne! Tanrı hepimizin rızkını verirmiş, öyle diyorlar. Benim rızkımı veriyor. Sen rızkını alamıyorsan, git O'na söyle bunu. Beni ırgalamaz. Benim kendi derdim başımdan aşkın. Pearl birtürlü..."

Jeeter: "Bırakacak mısın sen şu pis topu eve vurmayı, Dude?" diye haykırdı. "Gürültüden ner'deyse kafam patlayacak."

Dude topu evin kalkmış sallanır tahta kaplamalarına olanca gücüyle yapıştırdı. Avluya ufalanmış çam tahtası parçaları döküldü, evin yanı-başına yere de daha iri iri parçalar düştü. Dude topu her seferinde daha hızlı atıyordu sanki. Kaç kez de top o incecik duvarları delip evin içine girecekmiş gibi oldu.

Dude: "Niye gidip bir yerden bir çuval şalgam çalmıyorsun?" dedi. "Artık başka hiçbir işe yaramaz oldun. Hep bur'da oturakoyuyorsun, "Yiyecek bir şey yok, şalgam yok." diye söylenip duruyorsun. Niye bir yere gidip birşeyler çalmıyorsun? Tanrı gökten birşey göndermez sana. Gökten şalgam falan indirmez. Senlen

uğraşacak vakti yoktur O'nun. Böyle pis tembelin biri olmasaydın, boyuna söylenip duracağına, birşeyler yapardın."

Jeeter: "Tanrı benim yoksulluktan canımı çıkarıyor diye bebenim çocukların hepsi kabahati bana buluyorlar, Lov." dedi. "Onlar da, anaları da hep bana söylenip duruyorlar yiyecek birşeyimiz yok diye. Benim ne kusurum var bunda! Kaptan John bize yiyecek vermeyi, tütün vermeyi kestiyse kabahat benim mi? Kabahat onun, Lov. Bütün ömrümce Kaptan John için çalıştım. Tarlalarındaki o dört kara adamın herbirinden daha sıkı çalıştım. Derken, bir de baktım, bir sabah buraya geldi, kendi söyledi: Artık yiyecek de, tütün de veremezmiş bana mağazadan. Ondan sonra da bütün katırlarını satıyor, kalkıp gidiyor Augusta'ya yerleşiyor.

"Para kazanamıyorum, çünkü iş verecek kimse yok. Kimse ortakçı da istemiyor. Gündelikten çalışabileceğim bir iş yok. Kendi başıma bir şey de ekip biçemem; çünkü, birincisi, katırım yok; ikincisi, kimse bana verisiye ne pamuk tohumu verir, ne de gübre.

"Şimdi, ne tütün alabiliyorum, ne de yiyecek; arada-bir Augusta'ya bir yük odun götürür de satarsam, o başka. Kaptan John Fuller'deki satıcılara demiş ki: "Benim hesabıma ne tütün verin, ne de yiyecek." demiş benim için. Bilmiyorum nereden ne bulabilirim.

"Gübre kâğıtlarını imzalayacak birini bulsam, kendi toprağımı işlerim ama, onu da kimse imzalamaz. Şimdi benim en çok istediğim bu işte. Kış geçip de tarlalarda süpürgeotlarını, korularda da sürgünleri yakma vakti geldi miydi, benim ağlayacağım geliyor, ne yalan söyle'yim. Yılın o günlerinde süpürgeotu dumanının kokusu ner'deyse deli ediyor beni. Derken, bütün öteki çiftçiler başlıyorlar tarlalarını sürmeye.

"İşte en çok bu deliyor ciğerimi. Sabanların ardında alt-üst olmuş taze toprağın kokusu burnuma çarpmıyor mu, elim-ayağım kesiliyor. Kanıma işlemiş benim... yılın bu vaktinde süpürgeotlarını yakmak, toprağı sürmek. Elli yıla yakın yaptım ben bu işi. Benden

önce babam, babamdan önce onun babası da böyle yapmış hep. Biz Lester'ler severiz toprağı işlemesini, bu toprakta bitki yetiştirmesini. Onun-bunun gibi pamuk fabrikalarına çalışmaya gidemem ben. Toprak avucunun içine almış beni.

"Bu birsürü kadınlan çocuk da hep tütün diye, yiyecek diye hart-hart ötüyor. Bende metelik yok bunları almaya. Onlar gene de istiyorlar. Evet, biliyorum, Lov: Tanrı'nın bize de rızkımızı yollamasını beklemem gerek. Kullarım düşünürmüş, öyle diyorlar. Beni de biraz düşünsün diye bekliyorum işte.

"Hiç sanmam buraylan Augusta arasında bir tek kişi daha bulunsun benim kadar kötü durumda. Öbür yanda da öyle: Buradan McCoy'a dek bir tek kişi yoktur ki benim kadar kötü durumda bulunsun. Öyle görünüyor ki herkesin malı-mülkü var, borç alacak durumu var, bir benim yok.

"Bu niye böyle, bilmiyorum. Ulu Tanrı'ya karşı ödevimi hep yerine getirmişimdir. Birbirimizle hep çok iyi, çok doğru-dürüst geçinmişizdir. Vakti geldi artık O'nun da benim şu içinde bulunduğum durumu görmesinin. Kimden tütünlen yiyecek dilensem boşuna; çünkü kimse vermiyor. Bütün bu dolayları denedim, kimse yalvarmama kulak asmadı. Onlarda da yokmuş, öyle diyorlar. Gelgelelim nasıl olur bu, anlayamıyorum. Gidip fabrikalarda çalışacak yerde toprağını ekip biçenlerin hepsi de mi yoksulluk içinde yüzüyor?

"Bir günahım varsa... Ne günah işledim, bilmiyorum. Öyle, büyük bir günah sayılacak bir şey yaptığımı hiç hatırlamıyorum. Eskiden hiç de böyle kötü bir duruma düştüğüm de olmadı, ayrıca. Daha bundan kısa bir süre öncesine dek, Fuller'deki bütün tüccarlar bana veresiye vermek için göbek atarlardı. O günlerde bol bol harcayacak param da vardı. Pamuğun kilosu yetmiş kuruşun üstünde giderdi, kimse de gelmezdi alacağım istemeye.

"Derken, birdenbire Fuller'deki tüccarlar malları bana artık

vaktinde vermez oldular. Arkasından, kaymakam geliyor aşağı-yukarı nem var, nem yok hepsini alıp götürüyor. Ne varsa hepsini aldı; bir, şu eski arabaylan ineği bıraktı. İnek işe yaramazmış, öyle dedi; çünkü ne yapsan canlanamazmış artık; arabanın lastikleri de baştan başa kabaklaşmış.

"İşte şimdi böyle, ne bir yerden borç alabiliyorum, ne bir yerde iş bulabiliyorum, ne de kimse beni yanma ortakçı alıyor. Ulu Tanrı artık bana yardım etmeye başlamazsa, sonra iş işten geçer, hiçbir derdime çare olamaz."

Jeeter durdu baktı Lov dinliyor mu diye.

*
**

Lov, başını başka yana çevirmişti. Ellie May'e bakıyordu o şimdi. Kız onun gözünü çelmişti en sonunda.

Ellie May ucun ucun Lov'a gittikçe daha yaklaşıyordu. Ağırlığını elleriyle ayaklarının üzerine verip o sert ak kumlar üzerinde kayaraktan gidiyordu. Lov'a gülümsüyor, böylece onun daha çok gözünü çelmeye çalışıyordu. Artık bekleyemiyordu Lov'un gelmesini; kendisi ona gidiyordu. O tavşandudağı gerilmiş, üst dişleri olduğu gibi görünüyordu. Ağzı öyle bir biçim almıştı ki üst dudağı hiç yoktu sanki.

Erkekler çoğunlukla pek ilgilenmezlerdi Ellie May'le. Gelgelelim, kız onsekizine basmıştı artık; görünüşü nasıl olursa olsun, kendine bir erkek bulabileceğini anlamaya başlamıştı.

Dude babasına: "Ellie May senin o kocamış köpeğin kaşınırken yaptığı gibi yapıyor." dedi. "Bak kıçını nasıl kumlara sürtüyor. O kocamış köpek de Ellie May gibi böyle bir ses çıkarırdı. Domuz yavrusu homurdanır gibi, öyle değil mi?"

Jeeter: "Valla', billa', Lov," dedi, "canım öyle şalgam istiyor ki! Bütün kış yağlı yemekten, içyağ artığından başka birşey

yemedim. Canım öyle şalgam çekiyor ki! Benim yetiştirdiğim bütün şalgamların içi o yeşil barsaklı lânet-olasıca kurtlardan dolu. Ner' den buldun sen bu şalgamları sahi, Lov? Senlen bir pazarlık yapabiliriz belki. Sana karşı hep iyi, dürüst davranmışımdır ben. Değil mi ki bende hiç şalgam yok, bunları sen bana vermelisin. Yarın sabahtan tezi yok, ben de senin eve giderim, söylerim Pearl'a öyle yapmasın artık. Sana karşı öyle davranmaklan ayıp ediyor, doğrusu. Söylerim ona kocalık haklarını kullanmaya bıraksın seni. Hiç işitmedim bir kız kocasının yatağına yatmasın da yere serili şiltede yatsın. Ben bunu ona söyledikten sonra vazgeçer artık bu huyundan. Bir erkek evlenme derdini başına sardıktan sonra böyle davranılmaz ona karşı. Bunu öğrensin artık Pearl da. Yarın sabahtan tezi yok, gidip söyleyeceğim ona senin koynuna girsin artık."

Lov şimdi Jeeter'in söylediklerine hiç kulak asmıyordu. Ellie May'in yerde kayaraktan kendisine doğru gelişini seyrediyordu. Kız biraz daha yakına gelince, Lov çuvala uzandı, bir şalgam daha aldı, kocaman kocaman ısıraraktan yemeye başladı. Şimdi kumunu falan silmeyi bile düşündüğü yoktu.

Ada tütünü gene ağzının bir yanından öbür yanına aldı. Ağzı açık, Ellie May'le Lov'a baktı.

Dude da, durmuş, öyle, Ellie May'e bakıyordu.

Jeeter: "Valla', billa', Lov," dedi, "canım şalgam istiyor. Şimdi başlasam bu gece yatana dek koskoca bir çuval şalgamı yeyip bitiririm ner'deyse."

III

JEETER'İN şalgam için durmadan, boyuna yalvarması Lov'u gittikçe daha az etkiler olmuştu. Kendisine birinin birşeyler söylendiğinin farında bile değildi. O şimdi yalnız Ellie May'le ilgileniyordu.

Dude, babasını ayağıyla dürterek: "Ellie May Lov'a yaltaklanıyor, öyle değil mi?" dedi. "Usturuplu davranmazsa pot kırabilir."

Jeeter'in yamamaya çalıştığı iç lastik gene parça parça dökülmek üzereydi. Dış lastikler daha bile berbat durumdaydı. Ford araba da, o yıl ondört yaşını dolduruyordu; Jeeter lastiği yeniden tekerleğe takana dek bile ayakta duramayacak gibiydi, ner'de kaldı ki sidiklimeşe yüklenip de Augusta'ya kadar gidecek!

Bu gezinti arabasının tavanı yedi-sekiz yıldan beri yoktu. Tek kalan çamurluk da gövdeye paslı bir telle bağlanmıştı. Koltukların bütün yayları, atkıları yok olmuştu. Çocuklar, içinde ne var diye, koltukları parça parça etmişlerdi; ondan sonra da kimse bunları yeniden bir araya getirmeye bakmamıştı.

Yıllarca önce radyatörün yolda bir yerde kopup düşmesi de arabanın görünüşünü hiç de güzelleştirmemiş, onun yerine, motorun üzerindeki borunun tepesine dibine delik delinmiş paslı bir domuz yağı tenekesi telle bağlanmıştı.

Domuz yağı tenekesi radyatörün işini görmekten çok uzaktı ama, hiç yoktan iyiydi. Jeeter bir yere gitmek üzere hazırlanınca, tenekeyi ağzına dek su doldurur, arabaya atlar, su savrulup motor da ısınmadan dolayı boğuluncaya dek sürerdi. Sonra arabadan iner, tenekeyi yeniden doldurabileceği bir dere falan arardı.

Bütün araba bu durumdaydı. Üzerine tavuklar tünemişti,

Lester'lerde tüneyecek tavuk bulunduğu sürece. Araba da baştan başa beç tavuğu gibi benek benekti. Şimdi orada tavuk falan kalmamıştı ama, kimse zahmet edip de bu lekeleri yıkamamıştı. Böyle bir şey ne Jeeter'in aklına gelmişti, ne de ötekilerin.

*
**

Ellie May sürüne sürüne avlunun bir ucundan öbür ucuna gelmişti. Şimdi, Lov'un şalgam çuvalıyla oturduğu yerin tam yanıbaşında bulunuyordu. Hiç de böylesine yırtık davranmamıştı. Lov'u kendisine baktırmıştı; hem de tavşandudağını falan görüp tedirgin olmadan.

Ellie May'in üst dudağında bir parmak yarık vardı; ağzının bir yanını eşit olmayan iki parçaya bölüyor, aşağı-yukarı sol burundeliğinin altında birden sona eriyordu. Üst dişeti aşağılaktı; dişetleri hep ateş kızılı olduğu için de, dudağındaki yarıktan dolayı sanki ağzı bol bol kanıyormuş gibi görünürdü.

Jeeter onbeş yıldan beri hep: "Ellie May'in dudağım diktireceğim." der dururdu ama, bu işe birtürlü giriştiği yoktu.

Dude evden kopmuş çürük bir tahta parçasını yerden aldı, babasına doğru attı. Gene de gözünü Ellie May'le Lov'dan ayırmamıştı. Onların yaptıklarına, hele Ellie May'in bu davranışına şaşırakalmıştı.

Jeeter: "Ne istiyorsun sen, Dude?" dedi. "N'oluyor sana böyle? Ne atıyorsun bana tahta parçalarını?"

Dude: "Ellie May ata bindi." dedi.

Jeeter Lov'la Ellie May'in bir arada oturdukları yere doğru baktı. Önüne ağaç geldiği için, orada ne olup bittiğini pek iyi göremiyordu. Yalnız, şukadarını gördü: Lov bacaklarını uzatmış, Ellie May gelip onun dizleri üzerine ata biner gibi oturmuştu. Lov yanındaki çuvaldan bir şalgam almış, ona veriyordu.

Dude: "Ellie May ata binmiş, öyle değil mi, baba?" dedi.

Jeeter: "Şimdi anlıyorum Lov'a Pearl'u vermekten yanlış yaptığımı." dedi. "Lov'un karısı olabilecek yaradılışta değil Pearl. Lov'un istedikleri onu hiç ilgilendirmiyor. Lov'un karısı olacak kız değil o. Acayip bir şey o. Anlıyorum, öbür kızlar gibi o da Augusta'ya gitmek istiyor. Kimsenin hoşuna gitmiyor bur'da kalmak. Benim gibi değil onlar. Pis bir pamuk fabrikasına tıkılıp kalmaktansa toprakta çalışmak daha çok hoşuma gider çünkü benim. Süpürgeotu ateşinin kokusunu duyamazsın or'da. Ekip biçmek için toprağı yarmak vakti geldi miydi de için burkulur ama, bilemezsin ner'den geliyor bu acı.

"Fabrikalardaki bu ilkyaz özlemini anlattılar bana, bilmiyorum artık kaç kez. Bir adam toprakta kaldı mıydı, yılın o aylarında hiç de öyle bir duygu uyanmaz içinde; çünkü bur'dadır, bol bol duyar yanan süpürgeotunun duman kokusunu, sürülmüş topraklardan esen yelin içine işlediğini. Böylece, o pis fabrikalarda içi ezileceği, nedenini de bilemeyeceği yerde, bur'da içine bambaşka bir canlılık gelir. İlkyaz bırakmaz seni ona sırt çevirip de gidesin pis bir pamuk fabrikasına kapanasın. İster ki toprakta kalasın da kendini sağlam bulasın. Toprağı Tanrı yaratmış. Sen hiç gördün mü Tanrı'nın pis pamuk fabrikaları yarattığını? Onun için, ben gitmem işte oraya herkes gibi. Tanrı benim yerimi buraya yapmış; ben de, bur'da kalırım."

Dude: "Ellie May sanki Lov'un karısıymış gibi davranıyor." dedi.

Ada gövdesinin ağırlığını bir yanından öbür yanına verdi. Kapının önünde, Lov avluya ilk geldiğinde neredeyse gene orada dikiliyordu. Uzun süredir, başka hiçbir yere bakmaksızın, Lov'la Ellie May'i seyrediyordu.

Jeeter: "Belki de Tanrı böyle istiyor." dedi. "Belki de o daha iyi biliyordur biz ölümlü kişilerden. Akıllı, yaşlı-başlı biridir Tanrı.

Kandıramazsın sen O'nu! Biz ölümlü kişilerin aklına bile gelmeyen ufak-tefek şeyleri bile düşünür O. İşte ben de bunun için toprağı bırakıp da gitmiyorum Augusta'ya pis bir pamuk fabrikasına kapanmaya. O beni buraya koydu. "Kalk bur'dan da oraya git." de demedi bana. İşte ben de onun için topraktan ayrılmıyorum. Bur' dan çekip fabrikalara gidecek olsam, dünyanın parasına patlar gelip-gitme. Bu yaptığımı görünce Tanrı deli olur, beni çarptığı gibi gebertir. Ya da başka türlü olur: Bırakır beni or'da ecelimlen öleyim ama, o güne dek de beni boyuna ufak-tefek şeytanca şeylerle oraya sıkı sıkıya bağlar. Kimi vakit adamı böyle cezalandırır O. Bırakır bizi olduğumuz yerde kalalım, aptal gibi. Öyle bağlar ki adım atamayız. "Keşke ölseydim de toprağa gömülseydim!" deriz, en sonunda. İşte ben bunun için fabrikalara gitmeyeceğim koşa koşa Fuller dolaylarındaki herkesin gittiği gibi. Oraya gittiler ama, herbirinin de içinde hayli derin bir acı var şimdi. Dönüp gelemezler ki. Hep orada kalmak zorundalar artık. İşte Tanrı onları bu duruma soktu topraktan ayrıldıkları için. Ölünceye dek ayaklarını sıkı sıkıya bağlar işte böyle."

Dude: "Ellie May'e bak nasıl ata biner gibi yapıyor!" dedi. "Tam ata binmek derim işte ben buna!"

Jeeter o yana doğru: "Valla', billa', Lov," diye bağırdı, "gel şu şalgam işinde anlaşalım, ha, ne dersin? Onların içinde de benimkiler gibi yeşil barsaklı o lânet-olasıca kurtlardan var mı? Ta bıldır ilkyazdan beri şöyle doğru-dürüst bir şalgam yemek istiyor canım. Kaptan John bütün katırlarını satıp savmasaydı da gene bana kefil olsaydı da gübre alsaydım, bu yıl birdolu şalgam yetiştirirdim. Gelgelelim, katırlarını satıp savup da Augusta'ya gidince, biz ortakçılarına da dedi ki: "Bırakmam sizi Fuller'den benim hesabıma borca gübre alasınız da sonra beni iflas ettiresiniz." dedi. "Artık çiftlik işletmekte iş yok." dedi. "Ha elli saban, ha bir tek saban. Saban sürmeden de çiftçilikten daha çok para kazanırım ben." dedi.

"İşte bu yüzden şimdi bizim tütünümüz de yok, yiyeceğimiz de yok artık. Ada diyor ki: "Ben ara-sıra birazıcık olsun tütün çiğnemeden edemem." diyor. "Çünkü açlığı keser gibi oluyor." diyor. Açlığı keser, bak onu söyle'yim. Ne zaman bir yük odun satsam, on-oniki kavanoz tütün alırım, mısır unu alacak, et alacak kadar çok param olmasa bile. Çünkü tütün öyle bir şeydir ki insan onsuz yapamaz. Baktım karnım korkunç kazınıyor, birazıcık tütün çiğnedim miydi, artık o gün akşama dek acıkmam. İnsanın yaşamasına yaman yardımı oluyor tütünün.

"Gelgelelim, bu yıl şalgam yetiştiremedim ben. Katırım yoktu, gübrem yoktu. A, yo! şur'da tarlada birazıcık külüstür bir toprağım var ama, toprağı sürmeye katırı olmayınca insan çiftçilik edemez ki. Çapa ancak pamuğu, mısırı bellemeye yarar. Çapaylan şalgam yetiştirmeye kalkmak saçmalık olur. Bence o yeşil barsaklı lânet-olasıca kurtlar bu yüzden doldu benim şalgamların içine. Katırım yoktu toprağı sürecek. Bu yüzden kurtlandı benim bütün şalgamlar.

"Ne söyledim dinledin mi, Lov? Şu senin şalgamlar için söylediğime karşılık vermedin daha. Karnın korkunç kazınıyor şalgam diye. Biliyorum, kara adamlar kavuna nasıl deli olurlarsa ben de kış şalgamına bayılıyorum. İkisi arasında hiçbir ayrım yok bence. Şalgam benim bildiğim en güzel yiyecek."

*
**

Lov başım kaldırıp bakmadı bile. Ellie May'e birşeyler söylüyor, onun da buna karşılık söylediğini dinliyordu.

Lov öteden beri Jeeter'e hep: "Ellie May beni açmaz, çünkü tavşandudak." derdi.

Pearl üzerine Jeeter'le pazarlığa giriştiği günlerde de: "Belki Ellie May'i almayı düşünürüm ama, kızı Augusta'ya götürür de

dudağını hekime diktirirsen." demişti.

Jeeter bu işi enine, boyuna düşünmüş, "Pearl'u alsın Lov, daha iyi." sonucuna varmıştı. Çünkü Ellie May'in tavşandudağını diktirmek belki de onun bu işten elde edeceği paradan daha pahalıya patlayacaktı.

Lov'un Pearl'ı almasından, böylece, Jeeter daha kazançlı çıkmıştı. Lov ona birkaç yorgan, bir tenekeye yakın merdane yağı vermişti, bir haftalık tutarında para, yedi lira da cabası. Jeeter'in en çok istediği paraydı ama, öbürlerinin de eksikliğini çok çekiyordu.

Ellie May daha üç-dört yaşındaykenden beri Jeeter onu hekime götürmeyi düşünmüştü, bir gün olur da kızı biri istemeye gelirse görünce vazgeçmesin diye. Gelgelelim, bugün bu iş çıkmış, yarın başka bir iş çıkmış, Jeeter kızı birtürlü götürememişti hekime. Bir gün götürecekti gene de. Bir fırsat düşüp de bunu ne zaman düşünecek olursa, kendi kendine böyle diyordu.

Lov, Pearl'la evlendiği sırada: "Ellie May daha hoşuma gidiyor ama, karım tavşandudak olsun istemem." demişti. "Biliyorum ki kara adamlar alay ederler benlen." demişti.

Bu dediğimiz bıldır yazın oluyordu. Ondan daha haftalarca öncesinden beri başlamıştı Pearl'dan hoşlanmaya. Şimdi de öyle hoşlanıyordu ki onun yerdeki şiltede yatmaktan vazgeçmesi için aklına gelebilen herşeyi yapıyordu.

Pearl'un beline dek sarkan o lüle lüle sarı saçları, bir de o açık mavi gözleri Lov'un başını döndürmüştü.

— "Yeryüzünün hiçbir yerinde bundan daha güzel kız yoktur." diyordu kendi kendine.

Onu sorarsanız, Pearl'u görüp de böyle düşünmeyen bir tek erkek de yoktu. Pearl nasıl giyinirse giyinsin, isterse kendini çirkinleştirmeye bile çalışsın, gene de güzellikten uzak, sıradan bir kız olamazdı. Günden güne de güzelleşiyordu.

Gelgelelim, Lov'un istekleri birtürlü yerine gelmedi. Pearl şimdi eskisinden daha kesin olarak kafasına koymuştu Lov'dan uzak durmayı; uzak durabileceği kadar duruyordu, daha uzağı olamazdı bunun ya, neyse.

Şimdi, Ellie May avlu boyunca sürüne sürüne gelmiş, Lov'un bacakları üzerinde oturuyordu ya, Lov da ancak onu düşünüyordu. Ellie May, tavşandudak oluşu bir yana, bunun dışında Fuller kentini kuşatan bütün o kum tepeleriye kaplı kırlık yerlerde bir erkeğin bulabileceği her kız gibi istek uyandırıcıydı. Lov bunu çok iyi biliyordu. Hepsini denemişti; sarısını da, karasını da.

***

Dude, babasının söylediklerine karşılık: "Lov'un şalgamı falan düşündüğü yok." dedi. "Ellie May'len işi pişirmek istiyor o şimdi. Suratına falan aldırdığı yok artık. Öpecek değil ki. Kimse öpmez onu. Ama, bu demek değildir ki kimse dalga geçmez onlan. Bundan çok önce, eski bıçkıhanenin or'daki yoldaş kara adamlar aralarında konuşuyorlardı, duydum: "Yüzünü örterse istediği erkeği elde edebilir bu kız." diyorlardı."

Jeeter, öfkeyle: "Bırak şu topu duvara çalmayı!" dedi. "Sen bu işten vazgeçmezsen duvarı ikiye ayıracaksın. Bu köhne ev artık dayanamaz, valla'. Sen topu böyle duvara duvara çaldıkça, ortasından yarıldığı gibi yere yıkılıverir bugün değilse yarın. Aklını biraz başına toplasan iyi edersin bence."

Mine, çalı-çırpı çuvalı sırtında, hoplayaraktan, zıplayaraktan tarladan çıktı. Tütün Yolu'nun derin kumlarında ayaklarını sürüyerekten yürüdü, avlunun sert kumu üzerine hafif hafif basaraktan geldi. Ne sağa bakıyordu, ne sola.

Kapının önündeki basamakların dibine gelince, yükünü omzundan devirdi, mutfağa gitmeden önce biraz dinlenmek üzere oturdu.

Böğürlerini ovaraktan başladı söylenmeye. Her zamankinden daha yüksek sesle homurdanıp duruyordu. Ayakları kumlarda, en alt basamağa oturmuştu; göğsü ner'deyse o keskin dizlerine değiyordu. Bu haliyle şimdi daha çok benziyordu gevşek bağlanmış bir pis paçavra çuvalına.

Çevresindekilerin farkında bile değildi; onlar da, nine gitmiş, gelmiş, pek oralı bile olmamışlardı. Koruya gitse de dönüp gelmese, ölümünün üzerinden günler geçerdi de ancak o zaman biri farkına varırdı.

Jeeter, iç lastiğin yırtığı üzerine yeni bir yama daha yapıştırmaya çalışırken, gözünün kuyruğuyla da Lov'a bakıyordu. Gözüne çarpmıştı: Lov şalgam çuvalından beş-on adım ötedeydi. Sabırla bekledi bu uzaklığın her dakika biraz daha artmasını.

Lov şalgamları güvenlik altında tutmanın kendisi için ne türlü önemli olduğunu unutmuştu artık. Ellie May elleriyle onun saçlarını karıştırdıkça şalgamı falan unutacaktı. Kız herşeyi unutturmuştu ona.

Dude: "Ne yapacaklar şimdi sence?" diye sordu. "Belki de Ellie May'i alıp kömür deposuna götürecek, bütün gün or'da tutacak."

Bu arada Ada hep kapının önünde dikilmiş durmuştu, kapının saçağını tutan direklerden biri gibi, hiç kımıldamadan. Birden, entarisini göğsüne sıkı sıkı doladı. Serin şubat yelini insan dışarıda güneşte pek duymuyordu ama, kapının önünde, gölgede iliklerine işliyordu. Ada yıllardan beri "Pellegra" dedikleri vitaminsizlik hastalığına uğramıştı. "Bir, yazın üşümem ben." derdi.

Dude: "Lov Ellie May'len işi pişiriyor." dedi. "Bu işi hemen şimdi yapmaya hazırlanıyor. Bak nasıl kabarıyor... tıpkı kocamış bir aygır gibi. Ellie May'i hiç bukadar yakınına sokmazdı eskiden. "Ben Ellie May'in çomaklan dokunacak kadar yakımna hiç varmam." derdi hep. Ağzının biçiminden hoşlanmazmış çünkü. Ama,

şimdi hiç aldırdığı yok buna, öyle değil mi? Onun tavşandudak falan olduğunu aklına bile getirmiyor bence. Aklına getiriyorsa bile, metelik vermiyor artık."

*
**

Birkaç kara adam geliyordu yoldan yukarı doğru. Daha birkaç yüz adım öteden, avluda Lester'lerle Lov'u görmüşlerdi ama, ancak evin önüne geldiklerinde gözlerine çarptı Lov'la Ellie May'in ta ötede ağacın yanında ne yaptıkları. Kahkahayla gülmelerini, aralarında konuşmalarını kestiler, yavaşlaya yavaşlaya da en sonunda durdular.

Dude onlara seslendi, adlarını çağırarak. Hiçbiri tek laf etmedi. Durmuş, öyle, bakıyorlardı.

Sonra, içlerinden biri: "Nas'sın, Kaptan Lov?" dedi.

Lov, duymadı. Lester'ler de kara adamlara hiç aldırmadılar. Kara adamlar evin önünden geçerlerken Lester'lere hep bakarlardı, huy edinmişlerdi bunu. Ama, pek azı —o da, pek seyrek— bir lakırdı ederdi. Aralarında Lester'leri konuşurlar, alay ederlerdi. Başka ak adamların evlerine uğrarlar, konuşurlardı. Lov da bunlardan biriydi; onunla konuşmaktan hoşlanırlardı.

Jeeter pompanın hortumunu iç lastiğin memesine taktı, hava basmaya çalıştı. Pompa paslanmış, gövdesi eğrilmişti; hortum da dibinden öyle kötü çatlamıştı ki hava daha memeye gelmeden kaçıyordu. Bu gidişle bir hafta sürerdi Jeeter'in lastiğe 30 hava basması. Lastikleri ağzıyla şişirse daha çabuk şişirirdi.

— "Augusta'ya bir yük odunu ben ancak gelecek hafta götürebileceğim, öyle görünüyor." dedi. "N'olurdu katırım olsaydı! Katırım olsaydı ner'deyse her gün bir yük odun götürürdüm oraya. Bu arabaylan Augusta'ya son gittiğimde, oraya varıp dönene dek lânet olasıca lastiklerin dördü de indi. Biliyorum, bence en iyisi lastikleri

kapçıklan doldurmak, yola öyle çıkmak. Biri söylediydi bunu bana. Doğru söylemiş, bence. Şu iç lastikler de de, dış lastiklerde de iş yok artık."

Üç kara adam biriki adım daha yoldan aşağı gittiler, sonra gene durdular. Oldukları yerden avluyu görüyorlardı gene. Lov'un ne yapacağını görmek için bekliyorlardı. İlk konuştuklarında karşılık vermediğine göre, biliyorlardı ki şimdi bir şey söyleyecek olsalar gene karşılık vermeyecekti.

Dude topu bir yana atmış, Ellie May'le Lov'un yanına doğru gitmişti. Onlara yakın, çöktü yere oturdu. Ne yapacaklar bakalım." diye beklemeye başladı.

Lov şalgam yemeği bırakmıştı. Ellie May de bir şalgamın ancak birazını yemişti.

Dude: "Şu kara adamlar inanmıyorlar Lov'ın öyle bir şey yapacağına." dedi. "Eski bıçkıhanenin or'da konuşurlarken: "Kimse Ellie May'len iş tutmaz, gence karanlığında olursa o başka." diyorlardı. Sonradan Lov da öyle söyleyecektir bence."

IV

JEETER pompayı özenle bir yana bıraktı, usulca evin köşesine doğru süzüldü. Ayaklarının ucuna dikilerek, o çürük tahta kaplamalara dayandı, bekledi. Bulunduğu yerden hepsini güzelce görüyordu.

Dosdoğru karşıya bakarca Ellie May'le Lov'u tabak gibi görüyordu. Ada'ya bakmak isterse, başını birazıcık döndürür, onun kapının önünde öyle dikilip durduğunu görürdü. Onun için, şimdi beklemekten başka yapılacak bir iş yoktu. Lov gittikçe biraz daha, biraz daha çuvaldan uzaklaşıyordu.

Ada tütünü bir kez daha ağzının bir yanından öbür yanına aldı. Lov'la Ellie May birbirlerine yaklaşmaya başladıklarından beri Ada gözlerini onlara dikmiş, hep bakıyordu. Onlar yerde sürüne sürüne birbirlerine yaklaştıkça da içi rahat ediyordu. O da Lov'u bekliyordu "Pearl'a söyle, bugünlerde gelsin beni görsün." demek için. Pearl evleneli beri hiç gelmemişti onlara.

Pearl tıpkı Ada'ydı, gerek görünüşü bakımından, gerekse davranışları bakımından; öyle ki kim görse ana-kız olduklarını ossaat anlardı.

Pearl Lov'a vardığında anası: "Çocuk doğurmaya başlamadan kaç kocandan, Augusta'ya git, fabrikalarda çalış." demişti.

Gelgelelim, Pearl göze alamamıştı tek başına kaçmayı. Pamuk fabrikalarında başına ne geleceğini bilmiyordu. Sonra, çok küçüktü daha, oralardaki yaşayış üzerine işittiklerini anlayamıyordu.

Onikiyle onüç yaş arasındaydı ama, karanlıktan hâlâ korkuyordu; geceleri yer döşeğinde titreye titreye yatarken sık sık haykırıyordu. Lov içeriki odadaydı; kapılar da kapalıydı ama, ortalığı

karanlık bastı mıydı boğulacakmış gibi geliyordu kıza. Dayanılmaz bir korkuydu bu.

Gece karanlığından nasıl korktuğunu kimseye söylememişti. Kimse de onun neden böyle çığlık çığlığa haykırdığını anlayamamıştı. Lov onun aklından zoru var sanıyordu. Dude da pek akıllı değildi; geri kalanının da en aşağı biri, ikisi de öyleydi. Onun için, Pearl'un aklından zoru olmasına Lov hiç de şaşmıyordu.

Doğrusunu isterseniz, bütün Lester'ler arasında en akıllısı Pearl'du. Saçları, gözleri gibi bu bakımdan da babasına çekmişti. Gerçek babası olan adam bir gün oradan geçmiş, bir daha da hiç görünmemiştl. Ada'ya söylediğine göre, Carolina'dan geliyormuş, Texas'a gidiyormuş. Ada'nın tek bildiği buydu.

Neyse ki son günlerde Pearl o korkuyu üzerinden biraz biraz atmaya başlamıştı. O evde sekiz ay Lov'la yaşadıktan sonra, yavaş yavaş üzerine bir acarlık gelmiş, "Bir gün ben Augusta'ya kaçarım, kaçarım." diye düşünür bile olmuştu.

Böyle, kumlar arasında yaşamak istemiyordu. Bir yanda o bataklıkların çamuru, bir yanda da kömür deposunun o tozlu kapkara yapısı hiç de onun bir ara Augusta'da gördükleri kadar güzel şeyler değildi.

Pearl bir ara, Jeeter'le, Ada'yla birlikte, Augusta'ya gitmiş, kahkahalarla gülen, tasasız kızları gözleriyle görmüştü. Bu kızlar pamuk fabrikalarında mı çalışıyorlardı, bilmiyordu ama, olsun, onun için önemi yoktu bunun. Onların or'da, Tütün Yolu'nda kimse kahkahayla gülmezdi. Orada kızlar yazın pamuk çapalarlar, güzün pamuk toplarlar, kışın da yakacak odun keserlerdi.

*

**

Jeeter kendini evin köşesinden dimdik kopardı, avludan karşıya doğru ağır ağır yürümeye başladı.

Bir ayağını kaydırıyor, birkaç saniye havada tutuyor, sonra tam önünde yere basıyordu. Ormanlarda, korularda kaç kez tavşanların üzerine gitmişti böyle. Tavşanlar oyuk bir kütüğün içinde, ya da yerde bir çukurda otururlarken, Jeeter üzerlerine öyle sessizce giderdi ki nasıl yakalandıklarını bilemezlerdi.

Jeeter işte şimdi de Lov'un üzerine böyle gidiyordu.

Avlunun ortasından öyle balıklama bir atılış atıldı ki göz açıp kapayıncaya dek şalgam çuvalının üzerine kapandı. Birkaç dakika daha bekleyebilir, çuvalın üzerine de tavşan üzerine atıldığı gibi daha rahat rahat atılabilirdi ya, gelgelelim, yitirilecek vakti yoktu şimdi. Sonra, şalgamları ele geçirmek için öyle can atıyordu ki hiçbir zaman tavşan yakalamak için böylesine can atmamıştı.

Çuvala öyle bir hırsla sarıldı, kolları arasında öylesine sıktı ki gevşek örgülü kenevirin her yanından şalgam suları fışkırmaya başladı. Gözüne de fışkırdı, bir ara görmez oldu ama, bu ona yaz yağmuru gibi geldi, pek hoşuna gitti.

Ada bir adım ileri attı, kapının direklerinden birine dayandı. Dude ayağa fırladı, arkadan ağaca tutundu.

Lov tam vaktinde döndü baktı, Jeeter'in çuvala saldırıp sarıldığını gördü.

Ellie May onu olduğu yerde tutmaya çalıştı ama, Lov onun kolları arasından sıyrılmayı başardı, Jeeter'le şalgamlara doğru atıldı.

Ellie May tam vaktinde döndü, çılgın gibi Lov'un aşağına yapıştı. Lov havada yarı yoldayken o sert yere birdenbire kapaklandı.

Lester'lerin herbiri, aralarında tek laf etmeksizin, hep birlikte çarçabuk işe girişmeye hazırmış. Dude avlunun öbür ucundan fırladı geldi babasının yanına. Ada kapının önündeki basamaklardan koşa koşa indi aşağı; nine de ancak biriki adım arkasından. Hepsi birden Jeeter'le çuvalın çevresini aldılar, beklediler.

Ellie May Lov'un ayağını bırakmamıştı. Lov, yerdeçırpınaraktan biriki parmak daha Jeeter'e yaklaştı mı, Ellie May onu ayağından

geri çekiyordu. Lov'un parmaklarının ucu çuvaldan üç karış öteye uzanabildi ancak, daha yakına hiç ulaşamadı.

Dude: "Ellie May için söylediklerim yalan değilmiş, değil mi?" dedi. "Doğru söylemişim sana, değil mi, baba?"

Ada: "Sus bakayım sen, Dude!" diye payladı. "Görmüyor musun babanın birşey dinleyecek hali yok?"

Jeeter çenesini çuvalın tepesinden dışarı doğru fırlattı, gözlerini Lov'a dikti.

Lov'un gözleri yuvalarından dışarı uğramış, kan çanağına dönmüştü. O sabah teptiği on kilometrelik yolu düşünüyordu. Ta Fuller'in öbür yanına dek gitmiş, gelmişti. Şimdi bütün bu emeklerinin boşa gittiğini görüyor, yüreğine iniyordu.

Ellie May Lov'u eski yerine çekebilmek için elinden geleni yapıyordu. Lov onun elinden kurtulup şalgamlarını korumak, çuvalı Lester'lerden kurtarmak için çırpınıyordu. Başlangıçta, bu evin önüne gelip durduğunda sakınmak için büyük özen gösterdiği şey öyle birdenbire oluvermişti ki ne düşüneceğini bilemiyordu.

Bu iş daha Ellie May çıplak kıçını avlunun kumları üzerinde sürüye sürüye ona doğru gelmeye başlamadan önce yoluna konmuştu. Şimdi anlıyordu ne büyük aptallık ettiğini. Aklı başından gitmişti; şalgamları da.

O üç kara adam olup bitenleri iyice görebilmek için boyunlarını uzatmış bakıyorlardı. Ellie May'le Lov'u gittikçe artan bir coşkuyla seyretmişlerdi, Jeeter birdenbire çuvalın üzerine ininceye dek. Şimdi de: "Bakalım n'olacak!" diye merak ediyorlardı.

Ada ile nine birer kalın, ağır sopa buldular, Lov'un belinin altına sokup onu sırt-üstü çevirmeye çalıştılar. Ellie May onu yeniden elinin altına alabilsin diye.

Lov çuvalını kurtarmak için bütün gücüyle çırpınıyordu, çünkü çok iyi biliyordu ki Jeeter arayı yirmi adım açarsa, Lov ona yetişip yakalayana dek şalgamların hepsini yer bitirirdi. Jeeter yaşlıydı

ama, kaçmak zorunda kaldı mıydı, tavşan gibi koşardı.

Ada: Ellie May'den korkma, Lov." dedi. "Ellie May birşey yapmaz sana. Kızgınlaştı ama, sert yaradılışlı değildir. Birşey yapmaz sana."

Ada Lov'u sopayla dürttü, kımıldana kımıldana Ellie May'in elinden kurtulmaya çalışmasına engel oldu. Alt dudağını dişlerinin arasına almış, sopayı olanca gücüyle Lov'un kaburgalarına indiriyordu.

Dude: "Şu kara adamlar avluya girip Lov'un kurtulmasına yardım edecekler gibi geliyor bana." dedi. "Buraya girecek olurlarsa taş atarım kafalarına. Ne demeye Lov'u kurtaracaklarmış?"

Kara adamlar daha yaklaşmadılar. Lov'a yardım etmek isterlerdi istemesine; onun arkadaşlarıydılar çünkü. Gelgelelim, onlar şimdi, şalgamları kurtarmaktan çok, "Ellie May ne yapacak?" diye düşünüyorlar, bunu merak ediyorlardı.

Ellie May çift sürüyormuş gibi ter döküyordu. Lov kum içinde kalmıştı; Ellie May de, alaca basma entarisinin bir ucuyla bunları silkmeye çalışıyordu; bir yandan da onu daha sımsıkı eline geçirmeye bakıyordu.

Lov son bir çırpınışla, çuvala doğru bir daha atıldı. Aşağıyukarı bir karış daha yaklaştı ama, Ada o meşe sopasını onun başına öyle bir indiriş indirdi ki Lov boğuk bir çığlıkla oracığa yığılıverdi.

Ellie May bir fırlayışta üzerine atıldı. Kızın bu kızgın hali, kedi çevikliği karşısında Lov öyle bir korktu ki ner'deyse aklını kaçırıyordu. Ellie May karnının üzerine devrilince ağırlığı altında soluğu kesilir gibi oldu. Kızın dizleri de katır tekmesi gibi böğrüne böğrüne öyle iniyordu ki her soluk alışında ciğerleri acıyordu. Ellie May'in eline düşmüştü artık.

Lov, kolları yere mıhlanmış, öyle yatarken, Ellie May onu tutuyor, Ada da, meşe sopasını, elinde havaya kaldırmış, başına

dikilmiş duruyordu kıpırdarsa sopayı kafasına indirecekmiş gibi. Bir yandan da boyuna ağzının içinde birşeyler söyleniyordu ama, ne söylemek istiyordu kimsenin aldırdığı yoktu.

Jeeter: "Bu şalgamların içinde de o lânet-olasıca yeşil barsaklı kurtlardan var mı, Lov?" dedi. "Valla', billa', bunlar da kurtluysa, n'aparım bilmem! Kurtlu şalgam yiye yiye öyle göynüm bulandı ki dinimden-imanımdan olacaktım ner'deyse. Ayıp ediyor Tanrı bu lânet-olasıca yeşil barsaklı kurtları şalgamların içine koymaklan. Herşeyin kötüsü gelir biz yoksul kimseleri bulur, bana öyle geliyor. Belki de Tanrı istemiyor insanların şalgam yemesini. Belki de şalgamı yalnız domuzlar için yetiştirsinler istiyor. Evet ama, onun yerine şu topraklara da başka bir şey vermiyor ki. Kışın bur'da şalgam yetişiyor ancak."

Ellie May'le Lov, alt alta, üst üste, altı-yedi kez yuvarlandılar bokböceği gibi, en sonunda durdular. Lov üstteydi şimdi.

Ada da, avluda, onların ardından gitmişti. Nine de öyle. Şimdi orada hazır bekliyorlardı: Lov, Ellie May bırakmaya hazırlanmadan önce, ayağa kalkmaya kalkışacak olursa meşe sopalarını kafasına indireceklerdi.

Ötekiler avlunun öbür ucundayken, Jeeter birden ayağa fırladı, şalgam çuvalını karnına bastırıp sıkı sıkı tutaraktan, koşa koşa, Tütün Yolu'ndan dışarı vurdu, eski pamuk tarlasının ardındaki koruya doğru kaçmaya başladı. Başım çevirip hiç arkasına bakmıyordu, ta aşağı-yukarı bir kilometre uzaklaşıncaya dek. Göz açıp kapayıncaya dek korudan içeri dalmış, gözden silinmişti.

Kara adamlar öyle katıla katıla gülüyorlardı ki iki-büklüm olmuşlar, doğrulamıyorlardı. Lov'a gülmüyorlardı onlar. Lester'lerin yaptıkları pek tuhaflarına gitmişti. Ada'nın o put gibi suratı, Ellie May'in aklına koyduğunu yapmak için deli gibi çırpınışı öyle bir sahneydi ki içlerinden hiçbiri görüp de gülmeden edemezdi.

Hepsi yatışıncaya dek beklediler. Sonra, Lester'lerin avlusunda

gördükleri üzerinde konuşa konuşa, yoldan aşağı, ağır ağır yürüyüp gittiler.

Derken, Ada'yla nine gene kapının önüne geldiler, basamaklara oturup Ellie May'le Lov'u seyre koyuldular. Lov'un kaçması korkusu kalmamıştı artık. Ayağa kalkmaya bile kalkışmıyordu.

*
**

Dude: "Şu 17 sayılı yük katarı her sabah depodan kaç kepçe dolusu kömür alıyor, Lov?" diye sordu. "Bana öyle geliyor ki şu yük katarları yolcu katarlarından aşağı-yukarı iki kat daha çok kömür alıyor. Yük katarlarındaki ateşçiler yol boyunca kara adamların kulübelerine boyuna bir dolu kömür fırlatıp duruyorlar. Bence işte bundan dolayı onlar yolcu katarlarından daha çok kömür almak zorundalar. Yolcu katarları daha hızlı gidiyor, kara ateşçiler o kara adam kulübelerine kömür atmaya fırsat bulamıyor. Bir gün ben bir yük katarından tam bir kepçe dolusu kömür attıklarını gördümdü. Şimendiferciler bilmezler bunu, değil mi? Bilseler, ateşçinin böyle bir iş yapmasını önlerler. Lokomotifin yaktığından daha çok kömürü yolda atıyorlar; değilse bile, aşağı-yukarı öyle, bence. Bunun için kara adamlar korudan odun kesmek zorunda kalmıyorlar. Kulübelerinde hep demiryolundan topladıkları kömürleri yakıyorlar."

Lov soluk soluğaydı; birşey söyleyecek hali yoktu.

— "Sen niye evinde odun yerine kömür yakmıyorsun, Lov? Kimsenin haberi bile olmaz. Ele vermem ben seni, öyle bir şey yapacak olursan. Her gün odun kesmektense, böylesi daha kolay olur."

Lester Ana —nine— çalı-çırpı çuvalının yanında otururken, gene başladı homur-homur homurdanmaya, bir yandan da yumruklarıyla iki yanını ovmaya. Derken, ayağa kalktı, çuvalı kaldırdı

omzuna aldı, evden içeri girdi, mutfağa doğru gitti. Yemek sobasını yaktı, geçti yanına oturdu, dalların tutuşmasını bekledi. Biliyordu ki Jeeter'in ona şalgam falan getireceği yoktu. Korudan çıkmayacak, şalgamların hepsini kendisi yeyip bitirecekti.

Nine, ateşin kor dökmesini beklerken, raftaki tütün kavanozuna baktı. Kavanoz gene bomboştu. Aşağı-yukarı bir haftadan beri içinde tütün yoktu. Dolu kavanoz nerede saklıydı, Ada ona birtürlü söylemiyordu. Nine bir gün kavanozun nerede saklı olduğunu gelişi-güzel geçerken görmüş, kimse görmeden biraz tütün alıp çiğnemişti. Çiğneyiş o çiğneyiş. Jeeter kaç kez onu yere sermişti bundan dolayı.

— "Tütün çaldığını bir daha görecek olursam, öldürürüm seni!" demişti.

Kimi vakit öyle oluyordu ki nine seve seve ölürdü; tek, istediği gibi bol bol tütün çiğneyebilsin.

Dude: "Ateşçiler niye daha çok düdük çalmıyorlar, Lov?" diyordu. "Hemen hemen hiç düdük çalmıyorlar. Ben ateşçi olsaydım boyuna düdüğün ipini çekerdim. Tıpkı araba kornası gibi çok güzel bir sesi var bu düdüklerin."

Dude çam kütüğünün üzerinde oturdu bekledi Lov kalkıp da, sendeleye sendeleye, avludan Tütün Yolu'na çıkıncaya dek.

Lov, dört-bir yana bakındı, "Jeeter belki yakında bir yere saklanmıştır da görürüm." diye ama, onun eski pamuk tarlasının ardındaki çam korusuna gittiğini yüzde-yüz biliyordu. Gene biliyordu ki onu bulup yakalamaya çalışması boşuna vakit kaybetmek olurdu. İş işten geçmişti artık.

Ellie May kaldığı yerde, toprağın üzerinde, sırt-üstü serilmiş, öyle, yatıyordu. Terden saçı alnına, boynuna yapışmıştı. Arkasındaki o pembe alaca basma entari başının, omuzlarının altında öyle toplanmıştı ki ona yastık olmuştu. Ağzı yırtılmış gibi görünüyordu. Üst çenesinin o kıpkızıl dişetleri, sol burundeliğinin altında,

kanayan, sancıyan bir yaraydı sanki. Yarık dudağı kıpırdıyor, bütün vücudu titriyordu.

*
**

Dude: "Şu tulumu atacağın zaman bana ver." dedi. "Hanidir üzerime giyecek tulumum yok benim. Babam bugünlerde bir yük odun satınca kendine de, bana da birer tulum alacakmış, öyle diyor ama, ben onun dediğine pek güvenmiyorum. Odun falan satacağı yok onun. Ben onun kadar yalan söyleyen adam görmedim. Bence, Augusta'ya odun götüreceğine böyle hep yalan atar durur o. Öyle tembel ki ayağı tökezlese de düşse kalkmak canı istemez. Bir gün gözümlen gördüm: Ner'deyse bir saat ayağa kalkmadı. Ben böyle tembel herif görmedim."

Lov yolun ortasına gelince, kararsız, durdu. Dengesini bulmak için, bacaklarını iki yana açmıştı. Sarhoş gibi, öne, arkaya, sallanıyordu. Üstünden-başından kumları süpürmeye, saçlarının arasından silkelemeye koyuldu. Cepleri, ayakkaplarının içi, kulakları bile kum doluydu.

Dude: "Sen kendine ne zaman araba alacağın, Lov?" diye sordu. "Kömür deposundan bir yığın para geçiyor eline. Artık kendine şöyle kocaman, büyük bir araba almalısın, Augusta'daki zenginlerinki gibi. Nasıl kullanacağını ben sana gösteririm. Çok iyi anlarım ben arabadan. Babamın şu hurda Ford'unun artık eler-tutar yeri kalmadı ama, iyi giderken, kimi vakit öyle hızlı sürerdim ki! Şöyle, kocaman, büyük bir kornası olanından al. Tiren düdüğü de, araba kornası da çok güzel ses çıkarıyor, değil mi, Lov? Ne zaman kendine araba alacağın sen?"

Lov on-onbeş dakika yolun ortasında öyle kaldı. Pörsümüş, sararmış süpürgeotu kümelerinin üzerinde Jeeter'in bulunduğu koruya doğru bakıyordu.

Bekledi, bekledi, yapacak başka bir şey bulamayınca, sendeleye sendeleye, yoldan yukarı, evine, kömür deposunun oraya doğru yürümeye koyuldu.

Eve vardığında Pearl orada olacaktı ama, o içeri girer girmez arka kapıdan kaçar gider, o gidinceye dek de gelmezdi. O eve gelince odadan çıkmasa bile, ne yüzüne bakardı, ne de tek laf ederdi. Lov onun sırtının ortasına kadar inen uzun sarı saçlarına bakardı, okadar. Pearl onu bırakmazdı gözlerinin içine bakacak kadar yakınına gelsin. Lov böyle bir işe kalkışırsa, hiç kuşkunuz olmasın, Pearl kaçar gider, süpürgeotu çalılarının arasına saklanırdı.

*
**

Ada ile Dude Lov sırtın ardında gözden silininceye dek arkasından baktılar. Sonra, arkalarına dönüp gözlerini Ellie May'e çevirdiler.

Dude gitti çam kütüğünün üzerine oturdu, kız kardeşinin karnı, göğsü üzerine tırmanmakta olan kızıl orman karıncalarını seyretmeye koyuldu.

Kızın bacak kasları, sırt kasları bir süre sinirden seğirdi. Sonra ürperti birden geçti, Ellii May kımıldamadan öyle kaldı. Ağzı aralıktı. Üst dudağı eskisinden daha da yarılmış gibi görünüyordu. Alnında, yanaklarında terleri kurumuş, o soluk ak derisine toz-toprak bulaşmıştı.

Bir saate yakın o sıcacık şubat güneşinde derin bir uyku uyudu. Uyandığında, sağ kolu ağzının üzerindeydi. Dude koymuştu onu oraya, babası hepsini yeyip bitirmeden önce birkaç şalgam da kendine almak üzere avludan çıkmadan önce.

V

KORUNUN içerilerinde, evden de, yoldan da görülmesine engel olan dört ayak boyu süpürgeotundan duvar ardında, Jeeter'i vicdanı rahatsız etmeye başladı. Açlığı şimdilik giderilmişti, tulumunun cepleri de şalgam doluydu. Gelgelelim, damadının yiyeceğini çalmış olmak düşüncesi yavaş yavaş belirmiş, içini de, kafasını da bulandırıyordu.

Daha önce de yiyecek çaldığı, fırsatını bulunca yiyecek de, daha başka şeyler de aşırdığı olmuştu; her seferinde de, şimdiki gibi, yaptığına pişman olmuştu ama, sonunda da "Pek de korkunç bir suç işlemedim ya." diye kendini kandırmıştı hep. Kimi vakit biriki saat içinde varırdı bu sonuca, kimi vakit de günlerce, haftalarca sonra. O zaman, içine bir inanç gelirdi "Tanrı bağışladı beni, pek ağır cezalandırmayacaktır." diye.

Korıida arkasından doğru Dude'un sesini duyunca Tanrı kendisini cezalandırmak üzere çağırıyormuş gibi geldi ona.

Dude, yarım saattir, elindeki sidiklimeşeden değnekle ağaçların diplerindeki sürgünlere, otlara vuraraktan, korunun altını üstüne getiriyor, bütün şalgamları yeyip bitirmeden bulmaya çalışıyordu babasını.

Dude'un bir seslenişiyle bir daha seslenişi arasında Jeeter'in çevresini kof bir sessizlik kuşatıyordu. Jeeter de, pek boynu bükük, pek pişman bir hal alıyordu.

Şalgamları soyduğu çakısının ağzını özenle sildi, cebine attı. Sonra fırladı kalktı, koşa koşa korudan çıktı, süpürgeotlarının arasına daldı. Evin damını, ağaçların tepelerini görüyordu ama, Lov evine gitti mi, gitmedi mi, bilemiyordu.

Dude babasını sürgünler arasından sıyrılıp da süpürgeotlarının oraya doğru gitmeye başladığı sırada gördü. Eve gitmesini önlemek için yolunu kesmek üzere, tarlaya dalıp koşa koşa giderken: "Hey! Nereye gidiyorsun şimdi?" diye bağırdı.

Jeeter durdu, Dude'un yanına yaklaşmasını bekledi. Şalgamların en ufaklarından altı-yedi tane çıkardı, Dude'un uzattığı avuçlarına koydu.

Dude: "Ne demeye kaçtın gittin de hepsini kendin yemeye kalktın bana bir tane bile vermeden?" diye sordu. "Şalgamı bir sen sevmiyorsun ya. Bu hafta senin gibi ben de yiyecek birşey bulamadım. Kimi vakit yılan gibi alçağın biri oluyorsun. Niye bana hiç vermek istemedin?"

Jeeter: "Ulu Tanrı hırsızlığa karşıdır." dedi. "Hırsızlık edenin ilerisi için kısmetini keser. Hırsızlık eden öbür dünyasını kendi düşünmek zorundadır. Şimdi ben Tanrı'yla iyi geçinmek, günahlarımı açıkça söylemek zorundayım. Ben bugün kötü bir iş yaptım. Tanrı hoşlanmaz kullarının bunu yapmasından. Günah işleyenleri gözü görmez Tanrı'nın. Hırsızlık da, bir kulun yapabileceği en kötü iştir, aşağı-yukarı."

Dude: "Bırak şimdi!" dedi. "Sen ne zaman bir şey çalsan hep böyle söylersin aşağı-yukarı; ama, sonradan sözünü tutmazsın. Bana birkaç şalgam daha vermemek için söylüyorsun sen bütün bunları. Kandıramazsın beni!"

— "Ömrü boyunca Tanrı'yla iyi geçinmeye çalışmış bir adamı için böyle söylemeklen günaha giriyorsun. Tanrı benden yanadır. Onun-bunun benim için bu biçim konuşmasından da hoşlanmaz. Böyle konuşma, Dude. Hiç insafın yok mu senin?"

Dude: "Sen ver bana birkaç tane daha." dedi. "Böyle söylemeklen, hepsini kendine alıkoyamazsın, yağma yok! Boşuna çabalama. Bana sökmez bu. Artık öğrendim ben, bu kez aldanmam!"

Jeeter cebinde kalanları saydı.

— "Beş tane verdim ya, değil mi?" dedi. İsteme artık."

Dude kendinden yana olan en yakın cebe elini attı, avucuna sığabilecek kadarını çekti çıkardı. Jeeter dirseğiyle onun koluna vurdu ama, Dude oralı olmadı. Babası güçsüzdü, onun canını acıtamazdı.

Jeeter: "Bundan başka vermem sana." dedi. "Kalanı götürüyorum, annenlen Ellie May'e vereceğim. Sanırım onlar da benim kadar aç kaldılar. Şimdi nasıl bekliyorlardır! Lov gitti mi artık?"

Dude: "Çoktan gitti depoya!" dedi.

Süpürgeotlarının arasından eve doğru yola koyuldular

*
**

Daha yola varmadan gördüler: Ada ile Ellie May avluda onları bekliyorlardı. Nine kapının ağzına bağdaş kurmuş oturmuştu; daha ileri çıkmaktan korkuyordu.

Dude: "Bizim hatunlar çok aç kaldılar bence de." dedi. "Dün gece Ellie May'in karnı öyle gurulduyordu ki! Bu sabah yeniden guruldamaya başladı, beni uykudan uyandırdı."

Dude ile Jeeter görününce Ellie May'le Ada basamaklara oturdular. Dude ile Jeeter süpürgeotlarını yara yara gelirlerken, sabırla beklediler. Onlar biraz daha yaklaşınca, Ada bir basamak daha yukarı çıktı.

Nine, kapının ağzında bağdaş kurmuş otururken, iki eliyle de kapının pervazına yapışmıştı. O herkesten çok açlık çekiyordu.

Kapının önünde bir kadın daha vardı. Sallanır koltuğa oturmuş öne, arkaya gidip geliyor, avazı çıktığı kadar bağıraraktan ilâhi okuyordu. Sesi elverdiği kadar en yüksek perdeye çıktıkça soluğu kısılıncaya dek bağırıyor, sonra bir durup yeniden başlıyordu.

Jeeter su yolu hendeğinin üzerinden atladı, avluya girdi; Dude da arkasından.

Sallanır koltuktaki kadını görür görmez Jeeter'in yüzü ışıldadı. Ona doğru öyle bir atıldı ki az daha tökezleyip düşüyordu. Bessie Rose'u kapının önünde oturur görünce pek sevinmişti.

— "Şükürler olsun Ulu Tanrı'ya!" diye haykırdı. "Biliyordum Tanrı'nın bana meleğini göndereceğini günahlarımı silmek için. Tanrı iyi bilmiş benim ne istediğimi, Bessie Bacı. Günah işlemekten vazgeçmemi istiyor, öyle değil mi?"

Ada ile Ellie May Jeeter'in üzerindeki tulumun ceplerine saldırdılar; çılgın bir telâşla, kalan şalgamları çıkardılar.

Jeeter şalgamların en ufaklarından üç tanesini kapıya doğru fırlattı.

Nine dizleri üzerine kapanarak atıldı yakaladı, sıkı sıkı tuttu, hırsla karnına bastırdı, o dişsiz ağzıyla bir tanesini kemirmeye başladı.

Din öğütçüsü kadın: "Tanrı buyurdu bana Lester'lere gelmemi." dedi. "Evde mutfağı süpürüyordum, geldi bana dedi ki: "Bessie Bacı," dedi, "Jeeter Lester kötü bir şey yapıyor, hemen git onun evine, kendisi için dua et iş işten geçmeden. Kötü işler yapmaktan vazgeçirmeye çalış onu." dedi. Ben de O'na baktım, dedim ki: "Ey Ulu Tanrı'm," dedim, "Jeeter Lester'in yaptığı büyük bir günahtır ama, Şeytan onu bırakıp Cehennem'e çekilinceye dek dua edeceğim." dedim.

"Evet, öyle söyledim, kalktım buraya geldim işte. Senin için, seninkilerin hepsi için dua okumaya geldim, Jeeter Lester. Tanrı yoluna dönebilmen için iş işten geçmemiştir belki daha. Asıl senin gibi kimselerdir, Şeytan'a uyup kötü işler yapacağına, iyi davranması gerekenler."

Jeeter, Bessie'nin koltuğunun çevresinde oynayıp sıçrayaraktan: "Biliyordum ben Tanrı'nın beni bırakmayacağını Şeytan'ın eline!" diye haykırdı. "Biliyordum! Biliyordum! Tanrı yolundan hiç ayrılmamışımdır ben, en sıkıntılı günlerde bile. Biliyordum ben

Tanrı'nın beni iş işten geçmeden çekip Cehennem'den kurtaracağını. Yaradılıştan günahkâr değilimdir ben, Bessie Bacı. O kör Şeytan'dır hep beni birazıcık kötü şeyler yapmaya kışkırtan. Ama, yapmayacağım artık. Ölünce Cennet'e gitmek istiyorum ben."

Bessie Bacı: "Bana bir şalgam verıneyeceğin mi, Jeeter?" dedi. "Son günlerde pek yemedim. Kötüler için olduğu kadar iyiler için de zor bir çağda yaşıyoruz. Kimi vakit: "Hiç de doğru bir şey değil bu." diye düşünüyorum ama, ne yazık ki öyle. Aslında, iyiler hiç sıkıntı çekmemeli, kötüler hiç sıkıntıdan kurtulmamalı."

Jeeter, kadına birkaç tane şalgam verirken: "Elbette öyle olmalı ya, Bessie." dedi. Şalgamların en irilerini seçmişti. "Bilirim yemesini nekadar seversin sen, aşağı-yukarı hepimiz kadar. İsterdim sana bir şey vereyim de eve götür. Bolluk içindeyken, Rice Kardeş'e bir seferinde kucak dolusu piliçlen tatlı patates verirdim hep. Şimdi bir avuç ufacık, külüstür şalgamdan başka birşeyim yok. Ama, olsun, hiç de utanç duymuyorum. Tanrı yetiştirmiş onları da. O'nun elinden ne çıkarsa iyidir benim için. Senin için de öyle değil mi?"

Bessie Bacı Jeeter'e de, ev halkına da sevinçle gülümsedi. Ne zaman günah işleyen biri için dua edip de onu Şeytan'ın elinden kurtarırsa pek sevinirdi, çünkü eskiden kendisi de günah işlemişti. Sonra Rice Kardeş onun içinden Şeytan'ı kovmuş, kendisiyle evlenmişti. Şimdi Bessie Bacı'nın kocası ölmüştü, bu kum tepelerinde onun işini kendisi sürdürüyordu.

Rice Kardeş bıldır yazın öldüğünde karısına hayat sigortasından sekizyüz lira bırakmıştı. Bessie bu parayı saklıyordu gerekince kocasının işini sürdürmekte harcamak üzere. Augusta'da bir bankaya yatırmıştı parayı.

Oralardakilerden kimisi derdi ki Bessie Bacı'nın aşıladığı din Tanrı'nın kullarına buyurduklarından çok uzakmış. Bessie de, bunu ne zaman işitse, derdi ki: "Tanrı'nın buyurduğu dini ne şu-bu

dedikleriniz biliyor, ne de din öğütçüsü adamlar. Onların çoğu hiçbir mezhepten değildir, kalanı da bağnaz sofulardır."

Bessie de, Şeytan'dan nasıl tiksinirse bağnaz sofulardan da öylesine tiksinirdi.

Bessie'nin din topluluğunu barındıracak hiçbir kilise olmadığı gibi kendisini destekleyecek hiçbir kuruluş da yoktu. Kum tepelerinin oralarda, çoğunlukla eski Tütün Yolu'nun bulunduğu bayırın üst başından geçerek, ev ev dolaşır, kendisi için dua edilmesi gereğini duyanlara, bunu da ancak isteyenlere, dua okurdu.

Otuzbeşini geçmiş, kırkına geliyordu. Burnu bir yana, o dolaylardaki kadınların çoğundan daha alımlıydı.

Bessie'nin burnu gereğince gelişememişti. İçinde kemik yoktu; üstünde kemer yoktu. Burundelikleri açıktaydı.

Dude bir gün: "Ben onun burnuna bakarken sanki bir av çiftesinin namlusuna bakıyormuşum gibi geliyor bana." demişti.

Bessie de burnunun biçiminden yana pek alıngandı. Birisinin, yüzüne bakıp da, gördükleri üzerine yorum yapmasını önlemeye çalışırdı.

Ada kocasının Lov'un şalgamlarını aşırdığını Bessie'ye daha önce anlatmıştı. Bessie Jeeter'in gelişi-güzel günahları için dua etmeye gelmişti ama, bağışlanması için Tanrı'ya yalvaracağı özel bir günahı olduğunu öğrenince sevinmişti.

— "Bir kimsenin utandığı bir suçu varsa, dua edince daha çok yarar görür." derdi hep.

İlk önce, Jeeter'in verebildiği kadar şalgamı yedi bitirdi.

Jeeter: "İsterdim ki Lov da bur'da olsun da beni bağışlamasını dileyeyim kendisinden." diyordu. "Bence, yarın sabah erkenden gideyim evine, bu işe nasıl üzüldüğümü anlatayım kendisine. Umarım pek öyle çılgına dönmemiştir de sopaylan dövmeye kalkmaz beni. Huyudur, bir şeye adam-akıllı kızdı mıydı, korkunç bir yaratık kesilir."

Bessie, son şalgamı da yutarken: "Gelin hepiniz, kısaca bir dua edelim." dedi.

Jeeter: "Ulu Tanrı'ya şükürler olsun!" dedi. "Geldiğine öyle sevindim ki, Bessie Bacı! Çünkü benim için dua edilmesine hiç böylesine gerek duymamıştım. Bugün günah işledim ben. Tanrı hırsızlık eden kullarını sevmez. Niye bukadar kötü davrandım, bilmiyorum. Bence, kör Şeytan geldi, pençesine geçirdi beni."

Hepsi diz çöktü; bir, Ellie May'le Dude çökmediler. Onlar, basamaklara oturmuşlar, seyrediyorlardı.

Bessie: "Biliyor musunuz," dedi, "kimileri evin dışında diz çöküp dua etmekten çekiniyor. Kendileri için dış kapının önünde ya da avluda dua etmemden hoşlanmıyorlar. "Bessie Bacı," diyorlar, "böyle el-âlemin gözü önünde değil de, içeri girsek de evde dua etsek olmaz mı?" diyorlar. Ben de onlara ne diyorum, biliyor musunuz? "Kardeşler, bacılar," diyorum, "bur'da, açık havada dua etmekten ben hiç de utanmam. İsterim ki yoldan gelip geçenler benim Tanrı yolunda olduğumu görsünler. Kimsenin beni dua ederken görmesinden utanmam. "Göz önünde olmayın, eve girin!" diye fısıldayan hep o kör Şeytan'dır." diyorum. Ben böylesine bağlıyımdır Tanrı'ma. Yolun ortasında da olduğum yere diz çökerim, sanki bir okuldaymışım, ya da bir kır toplantısındaymışım gibi yüksek sesle dua ederim. Avluda, kapının önünde dua etmekten utanmam. "Göz önünde olmayın, eve girin!" diyen hep o kör Şeytan' dır."

Jeeter: "Ulu Tanrı'ya şükürler olsun!" dedi.

Bessie Bacı: "Hazır olun duaya." dedi.

Ada ile Jeeter başlarını eğdiler, gözlerini yumdular. Lester Ana da kapının ağzında yere diz çöktü ama, gözlerini yummadı. Dosdoğru karşıya, süpürgeotu tarlasından ilerilere bakıyordu.

— "Ulu Tanrı'm, günahkâr kullarına ufak bir dua okumaya geldim ben buraya. Jeeter Lester'len ailesi kendileri için dua etmemi

istediler gene. Geçen seferkinin onlara çok büyük yararı dokunmuş. Jeeter bugün Şeytan'ın pençesine düşmeseydi, duaya pek bukadar çabuk gerek duymazlardı. Ne yazık ki Jeeter kendini Şeytan'ın pençesine bırakıvermiş, gitmiş büyük bir günah işlemiş. Lov'un bütün şalgamlarını aşırmış, geri de vermemiş. Şimdi şalgamların hepsi yendi bitti. İş işten geçti artık, Lov'a geri verilemez. Bunun için Jeeter hesabına dua etmek istiyoruz. Onu böyle hırsızlıklar etmekten vazgeçir. Ben ömründe bukadar hırsız adam görmedim. Biz nasıl su içersek, o da öyle kolayca hırsızlık ediyor sanırım. Biz bu duayı bitirir bitirmez o gene gider bir şey daha çalar gibi görünüyorsa da, hayır, artık bu huyundan vazgeçmek istiyor o da. Bu sefer onu temelli vazgeçir bu huyundan. Bir adamın boyuna günah işlemesine göz yummak yakışır mı sana? Buna bir son vermeli, ona bir daha günah işletmemelisin. Sen de Şeytan'ın sözüne uyacak değilsin, değil mi ya? Tanrı dediğin öyle yapmaz. Tanrı Şeytan'a: "Çekil git, vazgeç iyi kimseleri günaha sokmaktan!" demelidir. Sonra, Ada Bacı da yeniden pek kötü satlıcan olmuş. Bu sefer onun için bir şey yaparsın, sağlam. Geçen sefer pek yararı olmamış. Böylesine kötü bir satlıcana tutulunca, ev işlerini göremiyor. Sen onu iyi edersen, o da artık Şeytan'a hiç uymayacak. Öyle değil mi, Ada Bacı?"

— "Evet, öyle, Ulu Tanrı'm!"

— "Sonra, Lester Ana'nın da iki böğründe bir illet var. Boyuna sancı çekiyor. Şimdi çömelmesine çömeliyor ama, öyle sancı çekiyor ki başka zaman çömelemez. Ellie May'i de nimetinden yoksun bırakma. Ellie May'in dudağındaki o yarık pek çirkinleştiriyor onu. Lütfedip de..."

Jeeter: "Pearl için de dua et, Bessie Bacı, unutma." dedi. "Pek çirkin bir şeyden dolayı ona da dua etmek gerek."

— "Pearl ne günah işledi, Jeeter Kardeş?"

— "Valla', Lov benlen onu konuşmak istiyordu bugün. Dediğine

göre, Pearl onlan hiç konuşmuyormuş, elini dokundurtmuyormuş. Gece oldu muydu, yere serili lânet-olasıca bir şiltenin üzerinde yatıyormuş. Lov yatakta tek başına yatmak zorunda kalıyormuş. Pearl'u kendisine birtürlü çekemiyormuş. Çok kötü bir şey bu, bir kadının kocasına karşı böyle yapması. Tanrı vazgeçirmeli onu bundan. Lov'un da bir takım hakları var. Bir kadın ne demeye, kocasından ayrı, yerde, lânet-olasıca bir şiltenin üzerinde yatar?"

— "Yo, öylesi değil, Bessie Bacı. Lov'un dediğine göre, Pearl onlan şimdiye dek hiç yatmamış. Lov diyor ki: "Ben de ona şimdiye dek hiç dokunmadım." diyor. Böylesine üzülmesi de işte bundan. İstiyor ki Pearl hep öyle yere serili o lânet-olasıca şiltenin üzerinde yatmaktan vazgeçsin de gelsin onlan yatakta yatsın. Pear'un yerde yatmaktan vazgeçmesi için dua etmeli."

— "Jeeter Kardeş, Pearl gibi küçük kızlar karı-koca nasıl yaşar bilmezler biz büyükler gibi. Onun için bu işi Tanrı'ya bırakacak yerde, Pearl'lan ben konuşsam belki de tutumundan vazgeçer. Sanırım Tanrı'nın söyleyeceğinden daha iyisini söylemesini ben bilirim ona, çünkü bıldır yazın kocam ölünceye dek evli bir kadındım ben. Sanırım iyi bilirim ben bu işi. Tanrı bilmez ona ne söyleyeceğini."

— "Belki bunun da bir yararı olur ama, ben dua etmesini bilseydim, Tanrı'ya bu işi ben anlatırdım, O da belki bir şey yapârdı. Belki bu gibi kızlarlan daha önce de karşılaşmıştır... Hoş, hiç sanmıyorum ya, bütün ülkede Pearl gibi böyle kocasınlan aynı yatakta yatmaktan çekinecek kadar geri kafalı lânet-olasıca bir kız bulunacağına."

Dude gene topu aldı, başladı kapının saçağına atmaya, yere düşüp avluda yuvarlanınca da koşup yakalamaya. Top çürümüş tahtaları yerinden oynatıyor, avluya tahta parçaları yağıyordu.

Ellie May biraz daha dua dinlemek istiyordu ama, Bessie ile Jeeter hep Pearl'u konuşuyorlardı.

Bessie: "Bir konuşsam, belki hiç de zararı dokunmaz." dedi.

Jeeter: "Olur." dedi. "Yalnız, Tanrı'ya da söyle bunu. İkiniz el ele verdiniz miydi, yoluna girer bu iş."

— "Şimdi, Ulu Tanrı'm, bambaşka bir şey için dua edeceğim. Çok istediğim bir şey olmadıkça senden lütuf dilenmem. Bu sefer Pearl için bir lütuf dileniyorum senden. İstiyorum ki Lov Kardeş yatakta tek başına yatmak zorunda kalırken o yere serili şiltenin üzerinde yatmaktan vazgeçsin. Öyle yap ki Pearl yatakta yatsın, kendisinin yeri neresiyse or'dan ayrılmasın. Lov'un ona vereceği bir yatağı varken Pearl'un hakkı yok yere serili bir şiltede yatmaya.

"Şimdi, öyle yap ki Pearl bugüne dek tuttuğu yoldan vazgeçsin, gece olunca yatakta yatsın. Ben kocama iyi karılık ettim. Öyle, yere serili bir şiltede falan yatmadım. Şuradaki Ada Bacı da öyle bir şey yapmıyor. Başka birine varınca da öyle bir şey yapmam. Yeni kocam gibi ben de yatağa yatarım. Onun için, söyle Pearl'a vazgeçsin bundan. Biz kadınlar biliriz ne yapmamız gerektiğini. Pearl küçük daha, pek bilmez. Sen söyle ona bundan vazgeçmesini. Lütfedip de..."

Jeeter: "Evlenmekten mi söz ettin, Bessie Bacı?" diye sordu. "Yeni bir kocaya varmadan falan söz ettin, değil mi? Kime varıyorsun?"

— "Valla', kararımı vermedim daha. Yalnız, bir araştırıyorum. Şimdiki halde, pek karar veremeyeceğim gibi. İstiyorum ki adamın biraz malı-mülkü olsun. Gelgelelim, öyle görünüyor ki buralarda kimsenin birşey'si yok. Bütün er kişiler yoksul."

Jeeter: "E, şu Ada olmasaydı..."

Bessie: "Ay! Sus, Jeeter Kardeş!" diye kıkır-kıkır bir güldü. "Sen böyle konuşmuyor musun, bir tuhaf oluyorum. Ne biliyorsun benim sana varacağımı? Sen hayli yaşlısındır, öyle değil mi?"

Jeeter: "Bence sen şu duayı bitir." dedi. "Başka bir kadını almaktan söz ettim miydi, şu Ada ifrit oluyor."

— "... Şeytan'dan kurtar bizi, mekânımızı Cennet eyle. Amin!"

VI

BİRDENBİRE, Jeeter: "Dude için de kısaca bir dua etseydin, bak bunu unuttun." dedi. "Dude'u açıkta bıraktın, Bessie. Dude da büyük bir günahkârdır, biz bütün Lester'ler gibi."

Bessie fırladı koştu avluya. Dude'u kolundan yakaladığı gibi çekti getirdi kapının önüne, koltuğunun yanına. Koltuğun önüne diz çöktü, Dude'a da yanına diz çöktürmeye çalıştı.

Dude, öfkeyle: "İstemiyorum!" dedi. "Dua falan istemiyorum. Ben bir şey yapmadım. Lov'un şalgamlarını babam tek başına çaldı. Aldığı gibi kaçtı gitti koruya."

Bessie oğlanın ellerini elleri arasına aldı; hiçbir şey söylemeden, dakikalarca, kollarını okşadı. Sonra, o da onun yanına ayağa kalktı, kollarını beline doladı. Öyle sıktı ki oğlanın yüzünü kan bürüdü.

— "Senin için de dua etmek zorundayım, Dude. Tanrı'nın bana dediğine göre siz bütün Lester'ler günahkârmışsınız. Ellie May'i bunun dışında bırakmadığı gibi seni de bırakmadı."

Dude kadının yüzüne baktı. Evet, Bessie Bacı onu kendisi için de dua edilmesi konusunda kandırabilmek üzere yalvarıyordu. Gelgelelim, oğlan kendini tutamadı, kadının burundeliklerine doğru baktı.

Bessie Bacı: "Ne gülüyorsun, Dude?" dedi.

Dude, başını ner'deyse arkasını görecek kadar geriye bükerek, kendini gülmekten alıkoymaya çalışıyordu ama, gene de kıs-kıs gülüyordu.

— "Hiç." dedi.

Bessie: "Duada gülünecek birşey yoktur, Dude." dedi. "Bugün

değilse yarın, hepimiz dua etmek zorunda kalırız."

Dude kadının yanı-başında ayakta durmaktan sıkılmıştı. Kollarını, omuzlarını okşayışı da sinirine dokunmuştu. Yerinde duramıyordu.

Jeeter: "Bırak şu sıçrayıp durmayı Dude!" dedi. "N'oluyorsun?"

Bessie kollarını oğlanın beline daha da sıkı sıkı doladı, yüzüne doğru bakarak gülümsedi.

— "Gel yanıma çök, senin için de dua edeyim. Olur, değil mi, Dude?"

Dude kollarını kadının boynuna doladı, o da başladı onu okşamaya onun kendisini okşadığı gibi.

Gene kıs-kıs gülerekten: "Boş ver, be! Vız gelir bana!" dedi.

Bessie: "Biliyordum bırakacağını beni senin için dua etmeye." dedi. "Senin de günahlarını üzerinden atmana yardım ederim baban gibi."

Kapının ağzında, koltuğun yanına yere diz çöktüler. Dude gene boyuna kadının omuzlarını ovup duruyordu, Bessie kollarını onun belinden çözmemişti.

Jeeter de, onların yanında, yere oturup duvara dayanmış, Dude için edilecek duayı bekliyordu.

— "Ulu Tanrı'm, dilerim senden Dude Kardeş Şeytan'dan kurtulsun, Cennet'te kendine yer edinsin. Bukadar. Amin!"

Bessie duayı bitirmişti ama, ne o kalkıyordu, ne de Dude.

Jeeter: "Tanrı'ya şükür!" dedi. "Yalnız, çok kısa bir dua oldu bu, Dude gibi bir günahkâr için."

— "Daha uzun bir dua istemez ona. O çocuk daha. Biz büyükler kadar günahı yoktur onun. Senin kadar günahı yoktur, Jeeter."

Jeeter: "Vallah', doğrusun belki ama." dedi, "boyuna bana da, ansına da küfür edip durur. İkimize de saygısı yok. Belki başka türlüsü olmaz ama, hatırlar gibiyim: İncil'de diyordu ki bir oğlan

çocuk başkalarına ettiği gibi küfür etmemelidir anasına, babasına. Başka türlüsünü de kimseden işitmedim ama, nedense onun böyle yapması doğru görünmüyor bana. Sonra, Ellie May'e de sopaylan eziyet ettiğini de gördüm. Bu da doğru değil bence. Günah bu. Dua ister."

Bessie, oğlanın saçlarını okşayaraktan: "Dude bir daha yapmaz bunları." dedi. "İyi çocuktur o. Büyüyünce yakışıklı bir din öğütçüsü olacak. Kocamın gençliğine çok benziyor. Aralarında hiç fark yokmuş gibi geliyor bana şimdi."

Ada, başını arkaya büküp baktı Dude niye hâlâ kapının ağzında duruyor diye. Dude'la Bessie kolları birbirlerinin boynunda, yere çökmüş, gene öyle duruyorlardı.

Jeeter: "Dude onaltı yaşında artık." dedi. "Ellie May'den iki yaş küçük. E, yakında onun da karısı olacak, sanırım. Benim bütün öbür oğlanlar erken evlendiler, tıpkı kızlar gibi. Dude da evlenince, yanımda hiç çocuğum kalmayacak, Ellie May'den başka. Onun da, koca bulacağını hiç sanmıyorum. Şu ağzının biçiminden dolayı. Çok düşündüm Augusta'ya götüreyim de dudağını diktireyim diye. O zaman çabucak evlenir, çünkü pek çekici bir yanı vardır onun, kadın-vari. Başkaca hiçbir kusuru yoktur; bir, şu dudağındaki yarık olmasa. Bu olmasaydı, o da çabucak evlenirdi Pearl gibi. Bizim bu Fuller dolaylarındaki erkekler hep Pearl gibi onbir, oniki yaşında kız alırlar. Şu Ada da, onikisine yeni basıyordu ben aldığımda."

Bessie: "Tanrı hepimizin eş edinmemizi istemiş." dedi. "Ona göre yaratmış bizi. Kocam hep öyle söylerdi. "Erkeğe kadın gerek." derdim ben ona. "Kadına da erkek gerek." derdi o da bana. Kocam bu bakımdan tıpkı Tanrı gibiydi. Eş edinme konusunda, ikisi de aynı şeyi düşünürlerdi."

Jeeter: "Biliyorum Tanrı bizim eş edinmemizi istemiş." dedi. "Gelgelelim, Ellie May gibi ağzı yarık bir kadını hiç hesaba katmamış. Ellie May'in dudağını böyle yararken hiç de doğru bir iş

yapmamış bence. Tanrı'ya bir bunda karşıçıkıyorum. Ama, doğrusu da bu. Öyle yarık bir dudak ne işe yarar? Tüküremezsin, ıslık çalanıazsın, öyle değil mi? Bunu yapmaklan alçaklık etmiş, doğrusu. Evet, düpedüz alçaklık."

— "Tanrı için böyle konuşmamalısın. Niçin öyle yaptığını O kendisi bilir. Herşeyi bilir O. Kafasında iyi bir niyet olmasaydı öyle yapmazdı. Erkeği de, kadını da niçin yarattığını bilir. Ellie May'in yüzünü böyle yaratırken kafasında iyi bir düşünce vardı. Bundan daha iyi bir düşünce olamaz."

— "Ne gibi bir düşünce?"

— "Söylemesem belki daha iyi olur, Jeeter."

— "Senlen Tanrı arasında bir sır değil ya bu, Bessie Bacı?"

— "Yo, sır falan yok aramızda. Ama, ben biliyorum."

— "Neyi biliyorsun?"

— "Ellie May'in dudağını niçin yarık yarattığını."

— "Söylemeyeceğin mi bana?"

— "Jeeter Kardeş, Tanrı kızın tertemiz vücudunu kötü erkeklerden korumak için dudağını öyle yarattı."

— "Hangi erkekler? Buralarda erkek olarak bir ben varım."

— "Benim dediğim de sensin işte, Jeeter Kardeş."

— "Kötü değilim ben. Ara-sıra günah işlerim ama, hiç de kötü bir adam değilimdir."

— "Tanrı için ikisi de birdir. Ha biri olmuşsun, ha öteki; fark etmez Tanrı için."

— "Ne yapmışım ben? Arada-bir birkaç külüstür şalgamlan tatlı patates çalmamın Ellie May'in yüzünlen ne ilişkisi var, anlamıyorum."

— "Jeeter Kardeş, Tanrı kızın tertemiz vücudunu senin mahvetmenden korumak için onun dudağını böyle yarattı. Biliyordu ki onu böyle yaratırsa bu evde güvenlikte olabilir. Senin eskiden yaman bir günahkâr olduğunu biliyordu, bir gün olup gene..."

Jeeter: "Orası doğru." dedi. "Vaktiyle yaman bir günahkârdım ben. Ne yalan söyle'yim, bütün ülkenin en yaman günahkârı bendim o zamanlar. Bak, al şu tarlanın ötesindeki Peabody çocuklarını ele. Ne yalan söyle'yim, aşağı-yukarı yarısı bendendir onların, şu, ya da bu bakımdan. Sonra huy edinmiştim..."

— "Bırak seni suçlamamı bitireyim önce, çünkü başlıyorsun gene yalan atmaya."

— "Yalan atmıyorum, Bessie. Vaktiyle ne yaman bir günahkâr olduğumu anlatıyorum yalnız. Bir adamlan karısı vardı, buraya taşınmışlardı... şeyden..."

— "Diyorum ya sana bunların hiçbirini Tanrı'dan saklayamadın..."

— "Ama, Henry Peabody'nin hiç haberi olmadı..."

— "... Onun için, Tanrı biliyordu ki ellie May'i mahvetmek de aklına esebilir. Tanrı herşeyi bilir; kendine göre de birtakım düşünceleri vardır. Biliyordu ki sen yıllarca önce yaman bir günahkârdın; gene biliyordu ki sana: "Bakışlarım beyenmiyorum; bakışlarını başka yana çevir!" dese, dinlemezsin."

— "Ellie May'in yarık dudağına bakışımda kimsenin beyenmeyeceği birşey yoktur. Tanrı metelik vermez benim bakışıma. Niye başka yana çevirtmek istesin?"

— "Bunu diyorum ya ben de. Tanrı sana dese ki: "Çevir gözlerini başka yana, bakışını beyenmiyorum!" dese, çevirmezsin. Bu da gösteriyor senin eskiden ne yaman bir günahkâr olduğunu. Ya da Tanrı gene o nedenden dolayı, "Elini kes!" ya da "Kulaklarını kes!" dese, dinlemezsin. Onun için, Tanrı biliyordu ki Ellie May'e kötü gözlen baksan da, O da sana: "Vazgeç bundan!" dese, O'nun dediğini gene dinlemez, Şeytan'lan ipi koparmazsın. İşte bunun için O da Ellie May'i dünyaya dudağı yarık gönderdi. Düşündü ki kız senin gibi bir günahkârdan böylece kurtulacaktır, çünkü sen onun yüzünü beyenmeyeceksin."

Jeeter: "Şükür Tanrı'ya!" dedi. "İnan olsun, Tanrı yoluna doğru gözlerimi açtın sen benim. Eskiden hiç bilmezdim bunu, ne yalan söyle'yim. Ben bunu eskiden bilseydim, Peabody'lerin or'da falan serserilik etmezdim. Demek, öyle yapsaydım, Ellie May şimdi bu biçim olmazdı, öyle değil mi, Bessie?"

— "İşte, ben de bunu diyorum ya. Tanrı biz kullarını bizden daha iyi tanır."

— "Vaktiyle yaman bir günahkârdım ben, ne yalan söyle'yim. Bundan vazgeçmem gerektiğini eskiden hiç bilmezdim. Belki şimdi de artık iş işten geçmiş değildir. İnan olsun, kendimi hiç de Şeytan'ın eline vermek istemiyorum."

*
**

Bessie gene Dude'a döndü, gülümsedi, boynuna dolalı kollarını biraz daha sıktı.

Dude ne yapacağını bilemiyordu. Kadına dokunmaktan, onun dokunuşunu duymaktan hoşlanıyordu. Biraz önce yaptığı gibi kendisine daha sıkı sıkı sarılsın istiyordu. Kadının kollarının boynuna sarılışı, ellerinin okşayışı hoşuna gidiyordu. Gene inanamıyordu Bessie'nin ona bir maksatla sarıldığına.

Bessie duayı bitireli onbeş dakika olmuştu; gene de Dude'u kollarının arasından bırakmaya, ayağa kaldırmaya hiç de niyetli görünmüyordu.

Jeeter, ileri doğru uzanarak, o kalın kara kaşlarının altından yan yan bir bakaraktan: "Söylesen-e bana, Bessie Bacı," dedi, "Dude'lan sen n'apıyorsunuz or'da, kuzum? Belki yarım saatten beri, sıkı sıkı sarılmış, birbirinizi okşayıp duruyorsunuz."

Dude, içinden: "Belki beni gene ayağa kaldırmaz." diye umuyordu. Çünkü kadının kendisini göğsüne doğru çekip bastırışı, kolları arasında sıkışı hoşuna gidiyordu.

Bessie kalkacak gibi oldu ama, Dude bırakmıyordu ki. Bessie gene yere, onun yanına oturdu, parmaklarını oğlanın saçları arasına geçirerek başını okşamaya başladı.

Jeeter, başını sallayarak: "Tanrı belâmı versin böyle din öğütçüsü kadın gördüysem!" dedi. "Bana öyle geliyor ki sen bugün artık başka dua falan edemezsin. Dude'lan sen, sarılmış, birbirinizi okşuyorsunuz, öyle değil mi? Valla', billa', öyle!"

Bessie ayağa kalktı, geçti koltuğa oturdu. Dude'u bırakmak istedi gitsin ama, oğlan gene karşısında duruyor, dokunmasını bekliyordu.

Bessie: "Tanrı benlen konuştu." dedi. "Yeni bir kocaya varmalıymışım, öyle söyledi. Tek başıma her yere yetişemiyorum. Kocaya varırsam, belki herkese daha çok öğüt veririm, dua ederim. Tanrı onu da öğütçü yapar, birlikte dolaşarak dini yayarız."

— "Dude'a varacaksın demedi ya sana? Öğütçü falan değildir Dude. Okadarlık aklı var. Kalkıp bir şey söylemesi gerekince ne söyleyeceğini bilemez."

Bessie: "Dude iyi bir öğütçü olur." diye Jeeter'in sözünü kesti. "Dude kocam kadar iyi bir öğütçü de, dua okuyucu da olabilir, belki ondan daha da iyi. Tanrı da, ben de ona gösteririz bu işin nasıl yapılacağını. Dört elinlen sarıldın mı hiç de zor değildir."

Jeeter: "Genç olsaydım!" dedi. "Genç olsaydım, belki ben yapardım bu işi senlen birlikte. Gene de yapabilirim ya, şu Ada yok mu! Tutturdu, ille de benim hatun kişilerle iş tutmamı istemezmiş. Herhangibiri gibi ben de din öğütçülüğü, dua okuyuculuğu yapabilirim bal gibi, bence. Bu değil benim çekindiğim. Ama, şu Ada yok mu! Nedense tutturdu ille de ben hatun kişilerle iş tutmamalıymışım. Valla', ne yalan söyle'yim, en ufak bir fırsatını bulursam yaparım ya."

Bessie: "Daha genç bir adam ister bana. dedi. "Şu Dude benlen birlikte öğüt verecek, benlen birlikte yaşayacak en uygun kişi.

Öyle değil mi, Dude?"

Dude: "Hemen şimdi senin eve gelmemi mi istiyorsun?" dedi.

Bessie: "Bu iş için önce bir dua edeyim hele, Dude." dedi. "Bir daha sefere buraya geldiğimde bildiririm sana. Bekleyeceksin, hele bir Tanrı'ya sorayım bakayım seni uygun buluyor mu. Erkek öğütçüleri bakımından kimi vakit biraz tuhaftır, hele bunlar kadın öğütçülerle evlenmek üzerelerse."

Bessie koşaraktan basamaklardan aşağı indi, avlunun sert ak kumları üzerinden geçti. Tütün Yolu'na gelince, döndü dakikalarca kapıya doğru, Lester'lere baktı.

Sonra, gene yavaşlamadı, evine doğru, derin ak kumların üzerinden koşmaya başladı.

Evi, üç kilometre kadar ötede, Savannalı Irmağı'nın yukarısındaki yarın üzerindeydi. Kirayla oturuyordu orada. Yarın tam ucunda, üç odalı bir evdi bu; bir de ambarı vardı.

Toprak orada, gelir gelir Savannalı Irmağı Koyağı'na birden inerdi. Ev boyasız tahta kaplıydı; ufarak taşlardan üç ayak üzerine, entipüften oturtulmuştu. Dördüncü ayak on-oniki yıl önce yıkılmış, evin bir ucu yere doğru bel vermişti.

Jeeter: "Valla', Bessie Bacı'nın kafasında birşeyler dönüyor, yüzde-yüz." dedi. "Bana öyle geliyor ki şu Dude'a varmayı kafasına koymuş. Ben böyle sarılma, okşama görmedim şu ikisinin yaptıkları gibi. Bir şey çıkacak bunun sonunda. Bir şey çıkacak, sağlam."

Dude kıs-kıs güldü, kimseye görünmemek için bir ağacın arkasına geçti.

Ellie May çam kütüğünün ardından ona bakıyor, gülüyordu; Bessie'nin söylediklerini duymuştu çünkü.

*
**

Jeeter, oturmuş, süpürgeotu tarlasından ötelere, ilerilere doğru

bakıyor, "Acaba bir yerden ödünç bir katır bulabilir miyim?.. Bulsam da bu yıl birşeyler ekip biçsem..." diye düşünüyordu.

İlkyaz için tarla sürme zamanı çoktan gelmişti. Bundan dolayı Jeeter'in içi içine sığmıyordu. İlkyaz gelip geçerken o öyle, otları yakmadan, toprağı sürmeden, kapının önünde tembel tembel oturmaktan hiç hoşlanmıyordu.

Kafasına koymuştu: Hiç olmazsa tarlalardaki otları yakacaktı; katırı, pamuk tohumunu, gübreyi nereden, nasıl bulacağını daha bilmese bile.

Şimdi hemen kalkıp gider, süpürgeotlarını ateşe verirdi ya, oturduğu yerde rahatı iyiydi; tarlaların yakılması yarına kalabilirdi. Bol bol vakti vardı daha. Bir kez başladı mıydı, çok sürmez, ürün alırdı.

Şimdi yalnız kalmıştı ya, Lov'a yaptıklarını yeniden düşünüp üzülmeye başladı. Bunu kapatacak bir şeyler yapmak istiyordu. Ertesi sabah kömür deposuna inse de nasıl üzüldüğünü Lov'a anlatsa, onun bir daha birşey'sini çalmayacağına söz verse, umuyordu ki Lov onu bağışlar, eline iri kömür parçaları alıp bunlarla onu dövmeye falan kalkmazdı.

Sonra, hazır oraya dek gitmişken, Lov'un evine de uğrar, Pearl' la da konuşurdu.

— "Yere serili şiltenin üzerinde uyumaktan vazgeç de kocanın isteklerini biraz olsun düşün." derdi ona.

Biliyordu, bir gün sabahtan akşama dek bir kadının vırvırına dayanmak zordu ama, gece oldu muydu tek başına bırakılıvermek ondan daha da zordu.

Ada: "Augusta'ya odun götürmeyeceğin mi?" diye sordu. "Hanidir tütün yüzü görmedim. Mısır unu da bitti, et de kalmadı. Yiyecek bir şey yok evde."

Jeeter: "Yarın, ya da öbürgün bir yük odun götürmeyi

düşünüyorum." dedi. "Sıkıştırma beni, hatun! Oraya dek gitmek için biralay hazırlık ister, ki bu da hayli vakit alır. Kendi çıkarlarımı düşünmek zorundayım. Sen karışma bu işe!"

— "Tembelin birisin sen! İşte senin asıl kusurun bu. Tembel olmasan, her gün bir yük odun götürür satarsın da ben de canımın en çok çektiği sırada biraz tütün bulabilirim."

Jeeter: "Toprağı işlemeyi de düşünmek zorundayım." dedi. "Oduncu parçası değilim ben. Çiftçiyim. Augusta'ya odun götüren oduncuların vaktini alacak çiftçilik işleri falan yok benim gibi. Yahu, ben bu yıl elli denk pamuk yetiştirmeyi umuyorum, birinden katır bulur da Fuller'den de veresiye pamuk tohumunlan gübre alabilirsem, Valla', billa' çiftçiyim ben. Oduncu parçası değilim."

— "Sen her yıl bu vakitler hep böyle söylersin ama, birtürlü de işe girişmezsin. Sen bir karık devirmeyeli yedi-sekiz yıl oldu. Yeniden çiftçiliğe başlayacağını söyleyip duruyorsun hep; bunu okadar uzun zamandan beri dinliyorum ki hiçbir sözüne inanmıyorum artık. Katmerli yalan bu. Siz bütün erkekler böylesinizdir. Şu dolaylarda bile tıpkı senin gibi yüz kişi daha vardır. Hiçbirinizin de birşey yapacağı yoktur, boyuna konuşmaktan başka. Öbürleri dilenmeye çıkıyor, sen bunu bile yapamayacak denli tembelsin."

Jeeter: "Bak şimdi, Ada," dedi, "yarın sabah işe koyuluyorum. Bütün tarlaları yakar yakmaz, gidip bir yerden ödünç katır bulacağım. Dude'lan ikimiz dönüm başına bir denk pamuk düreriz, pamuk tohumunlan gübre de bulabilirsem."

Ada, kapının önünden çekilirken: "Hığf!" yaptı.

VII

JEETER gitmedi kömür deposuna Lov'u görmeye. Pearl'la konuşmaya eve de gitmedi. Onun kafasında hep, yapmayı düşündüğü işler üzerine, hayli gelişmiş tasarılar bulunurdu ama, nedense, bunları gerçekleştirmek için birtürlü işe girişemezdi. Günler birbirini kovalar dururdu.

— "Yarına kalsın!" demek kolaydı.

Yarın olunca da, işe girişmeyi gene daha uygun bir güne bırakırdı.

Hayli zamandır işler hep bu kolay yol üzerine gidiyordu. Gene de Jeeter her gün tarlaları yakmaya, toprağı sürmeye hazırlanıyordu. Pamuk yetiştirmek istiyordu.

Ellie May'in dudağını kesip biçtirmek de Jeeter'in onbeş yıldan beri beklediği şeylerden biriydi. Her yıl kaç kez: "Kızı alıp Augusta'ya hekime götürüyorum." demişti. Kendini zorlayıp kızı oraya dek götürdüğü olursa da, dörtyolağzından öteye gidemezdi. Orada hep karşısına bir şey çıkar, o da düşündüğünden cayardı.

Bütün bu yıllar boyunca, salt Ellie May'in dudağını kesip biçtirmek niyetiyle iki, üç kez gitmişti Augusta'ya ama, hepsinde de son dakikada aklına bir şey gelmiş, bu şey neyse onun kendisi için Ellie May'in dudağının kesilip biçilmesinden daha önemli olduğunu düşünmüştü.

Bir keresinde saban ipleri aklına gelmişti. Bir gün bile bekletemezdi bunu. Katırı falan yoktu, ipi n'apacaktı ama, olsun. Bir başka sefer, tütün almadan edememişti. Geçerken dükkâna girmiş, elindeki azıcık parayı oraya vermişti; hiçbir şey yapamadan eve dönmüşlerdi.

dönmüşlerdi.

Ellie May hiç sesini çıkarmıyordu. Ötekiler ne söylerlerse söylesinler, o birtürlü inanmıyordu dudağının ancak belli-belirsiz bir yara izi kalacak biçimde dikilebileceğine. Sonra, ağzındaki o daracık aralığa öyle alışınıştı ki öteden beri o günkü halinden başka türlü olabileceğine de inanamıyordu.

Jeeter'in hastaneye gitmek üzere hazırlandığı günler, Ellie May'e de bunu söyleyince, kız evin köşesini siper alarak, ya da evin çevresine serpili ağaçlardan birinin ardına saklanarak sıntırdı. Evdekiler onun tavşandudağından öyle sık sık söz ederlerdi ki dudağının kesilip dikileceği konusunda babasının söyledikleri de kıza artık alay gibi geliyordu. Konu değişinceye dek evin ardında, ya da ağacın arkasında saklanır durur, ancak artık kendisini konuşmayacaklarına iyicene inanınca görünüre çıkardı.

Jeeter: "Utanılacak bir şey yok senin bu görünüşünde, Ellie May." demişti ona. "Sen dünyaya böyle geldin. Tanrı seni böyle yaratmış, böyle olmanı istemiş. Kimi vakit düşünüyorum da "Belki de günah işlemek olur bunu değiştirmek." diyorum kendi kendime. Çünkü Tanrı'nın yarattığını düzeltmeye kalkmak gibi bir şey olur."

Ada da: "Valla', benim söyleyeceğim tek şey şu:" demişti. "Tanrı ayıp etmiş doğrusu, Ellie May'i yarık dudak yaratacağına Dude'u yaratsaydı. Hiç kız çocuk böyle yaratılır mı! Kadınlar evlenmekten, erkekleri için çalışmaktan başka hiçbir işe yaramazlar. E, bir kadının da suratı bu biçim oldu muydu, onu karı olarak alacak tek erkek çıkmaz, benim bildiğim. Dude'un dudağı yarık olsaydı, hiç fark etmezdi. Erkeğin yüzü göze çarpmaz kadının yüzü gibi."

Yıllarca önce, bir ara, Ellie May okula gitmişti birinci sınıfa girmeye; öğleye kalmamış, eve gelmiş, bir daha da gitmemişti.

Öğretmen: "Sen büyüksün, küçük çocuklarla bir arada okuyamazsın." demişti ona ama, kızı eve geri göndermesinin

gerçek nedeni başkaydı: Erkek, kız, bütün öbür çocuklar onun tavşandudağına öyle gülmüşlerdi ki derslerine bakamıyorlardı.

Böylece, Ellie May döndü eve geldi, bir daha da okula gitmedi. Dude da hiç okula gitmemişti.

— "Evde kalsın da bana yardım etsin." demişti babası.

*
**

Jeeter kızının dudağının düzeltilmesini böylesine savsaklıyordu ya, bir tek şey vardı ki kafasının, gövdesinin bütün gücüyle yapmaya çalışırdı. Bu tek şey de, toprağını ekip biçmekti.

Şu son altı-yedi yıl içinde ner'deyse bir dakika yoktu ki bunu düşünmesin, pamuk yetiştirmenin yolunu bulmak için kafasını yormasın.

Ondan yedi yıl önce, Kaptan John tutup da Augusta'ya taşınınca, Jeeter bakımından çiftçiliğin sonu gelmişti sanki. Öyleyken, gene de, her ilkyaz geldiğinde, toprağı sürmek, pamuk ekmek için uğraşmaktan birtürlü vazgeçemezdi.

Jeeter toprağıyla mallarının elinden gitmesini ancak insanlardan gelen bir afet olarak düşünebilirdi. Kimi vakit: "Bunda biraz da benim kabahatim var ya." derdi ama, iyicene inanmıştı ki onun bugünkü durumunu başkaları yaratmıştı. Yalnız, bu işte Kaptan John'a pek kabahat bulmuyordu öbürkilere bulduğu kadar. Kaptan John öteden beri ona karşı çok dürüst davranmış, kimseye yapmadığı iyiliği ona yapmıştı.

Jeeter Fuller'deki mağazaya borçlu kaldı mı, Kaptan John ona gene mal verir, açtığı veresiye hesabına hiç sınır çizmezdi. Ne var ki işin sonu çabuk gelmişti. Kaptan'ın köhne düzen çalışmalarıyla pamuk yetiştirmesinde kazanç yoktu artık. O da, bunun üzerine, çiftliği bıraktı, Augusta'ya taşındı. Çağdaş tarımın daha yeni, daha hesaplı yöntemlerine nasıl uyulacağını ortakçılarına göstermeye

girişecek yerde, çiftliği de, araçlarını da sattı, çekip gitti. Bu yeni yöntemleri olacak iş saymıyordu çünkü daha başından beri.

Jeeter toprağını, mallarını, ağaçlarını aklı başında kullansaydı kendisi de, Kaptan John'a bağlanmış olan daha biralay kişi de iyi ürün alırlar, bunu hem kendileri yerler, hem de hayli kazançla satarlardı. Elbirliğiyle, işbirliğiyle yapılacak bir tarım onların hepsini kurtarırdı.

Jeeter şimdi acı bir yoksulluk içine düşmüştü. Geçinmesini sağlayan araçlar elinden alınmıştı. Yavaş yavaş acından ölmeye doğru sürükleniyordu.

Bütün o dolaylardaki topraklar eskiden Jeeter'in dedesinindi. Yetmişbeş yıl önce bütün ortabatı Georgia'da herkesin en imrendiği yerlerdi oraları.

Jeeter'in dedesi çiftliğin büyük bölümünü temizlemiş, tütün ekmişti. O zamanlar toprak, herhangi başka bir üründen çok, tütün yetiştirmeye elverişliydi. Kumlu bir özlü topraktı bu. Sonra, sırt da hem yüksek, hem kuruydu. Bugün bile çiftlikten artakalanlar arasında çatlakları kil dolmuş, yıkık, çökük yüzlerce tütün ambarıyla karşılaşırdınız. Kimisi daha ayaktaydı ama, çoğu çürümüş dökülmüştü.

Jeeter'in evinin bulunduğu yol dedesinin yaptığı ilk Tütün Yolu'ydu. Aşağı-yukarı yirmibeş kilometreydi Kum tepelerinin başladığı Piedmont eteklerinden güneydoğuya doğru uzanır, ırmak kıyısındaki yarlarda son bulurdu.

Yol tütün fıçılarının yuvarlana yuvarlana götürülmesinde kullanılırdı. Bunlar kocaman kocaman fıçılardı. Bakımdan geçmiş, ambarlarda dinlendirilmiş yaprak tütünler bunların içine doldurulurdu. Kum tepelerini birbirine bağlayan sırtın doruğundaki yoldan bu fıçıların binlercesi yuvarlanmıştı. Fıçılar, böyle yuvarlana yuvarlana, tam yirmibeş kilometre boyunda dümdüz, sağlam bir yol meydana getirmişlerdi.

Fıçıları ırmaktaki gemilere kimi vakit sürü sürü kara adamlar iterlerdi; kimi vakit de katır kervanları çekerdi. Yalnız, her iki halde de yol olarak sırtın tam tepesi kullanılırdı; çünkü fıçılar oradan dışarı düştüler miydi, yamaçtan aşağıya yuvarlanırlar, yola koşut olarak ırmağa dek uzanan derelere devrilirlerdi; bir kez de ıslandılar mıydı, yaprak tütünler mahvolur, değeri kalmazdı.

Aradan yetmişbeş yıl geçmişti, Tütün Yolu bugün de duruyordu. Birçok yerlerinden aşınma belirtileri gösteriyorsa da, çöken, oyulan yerleri oturmuş, temelli birer kıvrım çizmişti ki bunlar kum tepeleri durdukça duracaktı.

Savannah Koyağı'nın batı yakasında birsürü tütün yolu vardı; kimi topu topu bir-buçuk, iki kilometre boyunda, kimi de ta Piedmont eteklerine dek uzanan, kırkbeş, elli kilometre uzunluğunda yollar. Kırlarda yol alan biri bir günlük yolculuğu sırasında bunlardan yedi-sekiziyle karşılaşırdı.

O bölge, yer biçimi bakımından, palmiye yaprağım andırırdı: Savannah Irmağı bu yaprağın sapı gibiydi; dipte geniş yukarı doğru yavaş yavaş damarlara ayrılıyor. Koyağm yanından dereler bu palmiye yaprağının girintileri gibi akarlar, aralarında da kum tepelerinin sırtları yaprağın dilimleri gibi dururdu. Sırtların tepelerinden de tütün yolları geçerdi.

*
**

Jeeter'in dedesinden babasına ilk Lester çiftliğinin aşağı-yukarı yarısı kalmıştı. Bunun da yaklaşık olarak yarısı çabucacık elinden çıkıvermişti. Birincisi, vergilerini veremiyordu. İkincisi, toprakların çoğu il yönetiminin yıldan yıla artan isteklerini karşılamak üzere satılmıştı.

Geri kalanı Jeeter'in babası elinden geldiğince ekip biçiyordu. Yalnız pamuk yetiştiriyordu ama, toprak kumlu olduğu için,

her yıl biraz daha çok gübre kullanmak zorunda kalıyordu. Gevşek kumlu toprak o sert yaz yağmurlarında gübreyi tutamıyordu; gübre bitkilerin kökleri daha emmeden akıp gidiyordu.

Jeeter tarlalarda çalışacak yaşa geldiği sıralarda toprak öyle bir masraf kapısı olup çıkmıştı ki çoğunu başı-boş bırakmışlar, çamlar bürümüştü. Her yıl hep pamuk, hep pamuk eke eke, toprak yorulmuştu; öyle ki dönüm başına ancak çeyrek denk ürün alınabiliyordu.

Tarlalara gittikçe daha çok gübre dökülüyor, bütün bu gübreler bitkilerin kökleri onlara daha ulaşamadan, gevşek kumlu toprağın arasından, gittikçe daha çabuk akıp gidiyordu.

Babası ölünce, Lester topraklarından o güne dek kalanlar borçlar, vasiyet gereğince, Jeeter'e kalmıştı. Jeeter'in başına ilk gelen felâket de, ipoteğin kaldırılması oldu. Alacaklıları susturabilmek için bütün kerestelik ağaçlar kesildi, toprakların geniş bir bölümü daha satıldı.

İki yıl sonra Jeeter öyle derin bir borç içine daldı ki alacaklıları yatıştırabilmek için ne var, ne yok satınca ne bir dönüm toprağı kaldı, ne de bir tek evi.

Açık artırmalı satışta Kaptan John Harmon almıştı çiftliği. Kaptan John Jeeter'le çoluğunun-çocuğunun evlerden birinde oturmasına, kendisinin de yanında ortakçı olarak çalışmasına olanak verdi.

Dünya Savaşı'ndan on yıl önce oluyordu bu dediklerimiz.

O günden beri. Jeeter her yıl bir öncekinden daha acı bir yoksulluk içine sürüklenmişti. Görünüşe bakılacak olursa, en sunturlusu Kaptan John'nun katırları, bütün öbür malları satıp Augusta'ya taşınması olmuştu.

Bundan böyle artık Jeeter'e bir yıllık emeğin gelirinden üçte-iki pay da yoktu; Fuller'deki mağazaların veresiye mısır unu, tütün, daha başka gerekli şeyler hesabı da kesilmişti. Kaptan John ona

veresiyeyi de kesmişti. Ne yapacağını bilemiyordu Jeeter. Tütün olmayınca, mısır unu olmayınca, artık yaşamaya değmez gibi geliyordu.

*
**

Bu arada, çocukların çoğu evden ayrılmış, ya Augusta'ya, ya da başka yerlere gitmişlerdi. Jeeter bilmiyordu onların şimdi nerede olduklarını.

Ada ile Jeeter'in onyedi çocuğu olmuştu. Beşi ölmüştü; geri kalan onikisi de oraya-buraya dağılmıştı. Yalnız Ellie May'le Dude evde, onların yanındaydı şimdi. Pearl topu topu üç-dört kilometre uzaktaydı ama, onları görmeye hiç gelmemişti; onlar da onu görmeye giç gitmemişlerdi.

Ölen çocuklar çiftliğin çeşitli yerlerine gömülmüştü. Onlar öleli beri toprak sürülüp alt-üst olmuştu. Mezarlara taş dikilmediği için de, biri bunları bulmak istese nerede arayacağını bilemezdi.

Dude ile Ellie May bir yana, çocukların hepsi evlenmişti. Jeeter Tom'un nerede olduğunu bilir gibiydi ama, pek de yüzde-yüz bilmiyordu. Fuller'deki mağazada birinden duymuştu: Tom —en büyük oğlu— otuz, otuzbeş kilometre ötedeki komşu ilde bir yerde demiryolu taban tahtası deposu işletiyormuş.

Öbürleri nerelerdeydiler, kimse pek iyi bilmiyordu; öldüler mi, kadılar mı, onu da bilmiyorlardı.

Evden en son ayrılan Lizzie Belle olmuştu. Yıllar oluyordu gideli. Augusta'dan ötede, ırmağın öbür yakasındaki bir pamuk fabrikasında çalışacağını söylemişti. Horseçreek Koyağı'nda en aşağı on pamuk fabrikası vardı; hangisinde çalışacağını söylememişti. Jeeter birinden duymuştu: Gene oradaymış, evlenmiş, daha şimdiden yedi çocuğu varmış. Bilmiyordu doğru mu, yanlış mı; çünkü Lizzie Belle ne ona mektup yazmıştı, ne de annesine.

Kimi vakit öyle oluyordu ki Jeeter, bütün çocuklarını yanında göremeyince, yalnızlık duyuyor, "Hiç olmazsa birkaçı gelse beni görmeye, ya da mektup yazsa." diyordu.

Sonra bir meraka düşüyordu:

— "Yoksa, mektup yazdılar da ben mi almadım?"

Köy postacıları Tütün Yolu'ndan geçmezlerdi. Sonra, onun mektup kutusu da yoktu. Yalnız, hep söyleyip dururdu:

— "Fuller'deki postaneye gideyim de sorayım bakayım Lizzie Belle'dan, Clara'dan Tom'dan, ya da öbürkilerin herhangi birinden mektup var mı bana."

Biliyordu ki çocuklarından mektup varsa birini bulur okuttururdu; çünkü ne kendisi okuma-yazma bilirdi, ne de Ada.

Postaneye gidip: "Bana mektup var mı?" diye sormayı akıl edeli beri Fuller'e belki yüz kez gitmişti de bir gün olsun uğrayıp da sormamıştı.

Bir gün kalkıp Burke'a gitmeyi, Tom'u görmeyi umuyordu. Yıllardan beri tasarlıyordu oraya gitmeyi. Gelgelelim, önceleri şu köhne araba engel olmuştu yola çıkmasma; sonraları da kötü havalar, çamurlu yollar alıkoymuştu.

Gidip Tom'u görmeyi iki amaçla tasarlamıştı: Birincisi, oğlunu görmek, konuşmak isterdi elbette; ama, asıl amacı başkaydı. Tom onun nekadar yoksul olduğunu, annesiyle babasımn nasıl tütün sıkıntısı, yiyecek sıkıntısı çektiklerini anlarsa onlara biraz para yollar diye umuyordu. Çünkü, Fuller'deki mağazada duyduklarından biliyordu ki Tom onlara her hafta birkaç lira yollayabilecek durumdaydı. Dediklerine göre, Tom'un elli-altmış katırı, bunun iki katı öküzü varmış; demiryollarına sattığı taban tahtalarından da eline hayli para geçiyormuş. Jeeter bunu Fuller'de kaç kez işitmişti; onun için, biliyordu ki doğruydu. Hiç sanmıyordu ki nekadar yoksul olduklarını anlatınca oğlu onlara yardım etmeye yanaşmasın.

Jeeter oğlunu görmeye bu yaz gidebileceğini umuyordu. Yazın yollar çamur olmazdı; günler de uzardı.

*
**

Kış geçip de yavaş yavaş ilkyaz gelmeye başladı mı, Jeeter'in üzerinde bunun belirli bir etkisi olurdu. Gene öyle olmuştu. Şubat günlerinin ılık havası gene toprağı işlemek isteğini uyandırmıştı içinde.

Her yıl bu mevsimde yeri deşmek, Fuller'deki tüccarlardan veresiye pamuk tohumuyla gübre almak için yeni bir çaba gösterirdi. Bu girişimleri hep başarısız sonuçlanmıştı. Kimse ona bir metelik değerinde bir şeyi bile veresiye vermeye yanaşmıyordu.

Jeeter gene de her ilkyazın çiftlikte şurada bir tarlanın, burada bir tarlanın otlarını yakar, süpürgeotlarını temizlerdi, biri çıkar da kendisine ödünç katırla birazıcık da pamuk tohumuyla gübre verirse toprak sürülmeye hazır olsun diye. Son altı-yedi yıldır bu hep böyle olmuştu.

Dedelerden kalma bir toprak sevgisi vardı Jeeter'in kanında. Çiftçilikte başına gelenlerin hiçbiri bu sevgiyi söküp atamamıştı. Kendini bildiğinden beri, Lester çiftliklerinden artakalan ufak bir parça toprak üzerinde yaşamıştı. Bu toprağın hukuk bakımından kendisinin olmadığını biliyordu ya, gene de oradan uzaklaşmak zorunda kalırsa yaşayamayacağım da ta içinden duyuyordu. Gidip başka bir yerde yaşayabileceğini kafası almıyordu, biri ona çiftliğinde ortakçı olarak çalışmasını önerse bile. Augusta'ya taşınıp oradaki pamuk fabrikalarında çalışmak bile onun için olacak iş değildi. Öbür ortakçı çiftçilerin boyuna fabrikalara göç etmeleri Jeeter'i hiç etkilememişti.

— "Pamuk fabrikalarında çalışmak kimine daha uygun gelebilir ama, ben ölürüm de topraktan ayrılmam." derdi.

Yedi yıldır bu konudaki görüşleri hiç değişmemişti; değişmek şöyle dursun, ne pahasına olursa olsun bulunduğu yerde kalmayı artık daha çok kafasına koymuştu.

Lizzie Belle giderken, Ada: "Ben de Augusta'ya taşınmak istiyorum." demişti.

Gelgelelim, Jeeter onun söylediklerine kulak bile asmamıştı. Ömründe bir kez olsun toprağı bırakıp da bir fabrika kasabasında yaşamak istediği olmamıştı onun.

Başını sallayaraktan: "Kent yaşayışı Tanrı işi değildir." demişti. Toprak kokusu içine sinmiş bir adamın harcı değildir Augusta'da bir pamuk fabrikasında yaşamak. Kimine uygun gelir belki ama, Tanrı beni öyle yaratmamış. Beni daha başlangıçtan toprağa yerleştirmiş. Ben de, toprağı bırakıp bir yere gidecek değilim. bütün ömrümce bir yere kapalı kaldım mıydı kafası koparılmış tavuk gibi olurum ben."

Ada, öfkeli öfkeli: "Deli gibi konuşma!" demişti. "Burada Tütün Yolu'nda kalıp açlıktan ölmektense fabrikalarda çalışmak bin kat iyidir. Ben or'da istediğim kadar tütün bulabilirim. Açlığımı yatıştıracak tütünü bile bulamıyorum ben bur'da."

Jeeter buna karşılık da: "Tanrı kısmetimizi verir." demişti. "Ben şimdi O'nun göndereceği kısmeti elde etmeye hazırlanıyorum işte. Bugün-yarın gönderir ner'deyse. Bizi bur'da açlıktan öldürecek değil ya. Yakında tütün de yollar, mısır unu da. Ben bütün ömrümce Tanrı korkusu nedir bilen bir adam olmuşumdur. Artık acı çektirmez bana."

— "Otur, bekle! Şimdi neysen bundan on yıl sonra da öyle olacaksın, o güne dek sağ kalırsan. Çocuklar bilem senden daha akıllı. Bak, büyür büyümez nasıl gittiler de fabrikalarda çalışıyorlar! Burada oturup da sen boş ağızlarına, boş karınlarına yiyecek koyasın diye bekleyeceklerine, akıllılık ettiler de gittiler. Senin konuşmaktan başka bir şeycik yapamayacağını biliyorlardı çünkü. Bu yaşta

olmasaydım ben de çeker giderdim, fabrikalarda çalışırdım da biraz para kazanırdım."

— "Tanrı aklına gelen bütün musibetleri gönderiyor bana sırf denemek için. Beni yaman bir adam yapmak istiyor besbelli; çok sert deneyor çünkü. Çoluk-çocuğumlan baş edebilirsem, Şeytan'lan da başa çıkabilirim diye düşünüyor bence."

Ada: "Hınğf!" yapmıştı. "Elini biraz çabuk tutup da bir şeyler yapmazsan iş işten geçecek. Açlığımı bastıracak tütünü bulamayınca karıncığım öyle kazınıp duruyor ki!"

VIII

OKUM tepelerinde Jeeter için emeğine karşılık günde biriki kuruşçuk olsun getirebilecek bir iş bile yoktu. Otuz-kırk kilometrelik bir çevre içinde bir tek çiftçi yoktu yardımcı kullanacak; çünkü hepsi hemen hemen Jeeter'in durumundaydı, kimisi de daha bile kötü.

Tütün yolu'nun yakınlarında kereste fabrikası, terementi imbikevi falan da yoktu ki orada çalışsın. O dolaylarda tek iş kömür deposunda vardı; bunu da Lov ta Augusta-Giorgia Güney Demiryolu ilk kurulduğundan beri elinde tutuyordu.

Jeeter bu işi Lov'un elinden alacak bile olsa onun yapabileceği iş değildi bu, çok güçtü. Bütün gün o koca koca demir kapları doldurup demiryolunun ta sonuna, lokomotiflerin kömür vagonuna boşaltılan yere dek sürmek için adamın sırtı sağlam, kolları güçlü olmak gerekirdi. Lov yapabilirdi bu işi, çünkü alışmıştı artık. Jeeter ise, hele şimdi, güçten düşmüştü; böyle bir işe kalkışması delilik olurdu demiryolları onu işe alsa bile.

Jeeter'i ayakta tutan tek güç Tom'u bulabilmek umuduydu. "Öldüğümde arkamda beni gömecek bir kat giysi bile bulunmayacak"korkusundan dolayı, "Tom bana biraz para verir" umuduna dört elle sarılmıştı. Arkasında tulumla ölmek korkusuna kapılmıştı; bu korku da, gitgide büyüyor, düşündükçe deli oluyordu.

Ada da boyuna ölümlük giysilerin lafını edip duruyordu. İpekli bir entari istiyormuş. Al olsun, kara olsun, rengine aldırdığı yokmuş; elverir ki yeni biçim olsunmuş.

Ada'nın bir entarisi vardı, yıllarca ölümlük olarak saklamıştı ama, şimdi, tam aranan boyda olmazsa, diye korkuyordu. Entariler

bir yıl şu boyda oluyordu; ertesi yıl bakıyordunuz, ne hikmetse, etekler uzuyordu, ya da birhayli kısalıyordu. Bu değişikliklere o birtürlü ayak uyduramamıştı. Onun için de, bir yana kaldırılmış bir entarisi vardı ama, gene de öldüğü zaman yeni biçim, zemin-zamana uygun bir entari alacağına değgin söz koparmaya bakıyordu kocasından.

Ada hemen her gün, öleceğim, sanırdı. Sabahleyin uyanıp da kendini sağ gördü mü, şaşırırdı. Pellegra denen o hastalık sıska gövdesindeki canı yavaş yavaş sıkıp alıyordu. Birtürlü öldürmeyen bir ölümdü bu.

Ninede de vardı o hastalıktan ama, nedense, ölmüyordu birtürlü. O çerden-çöpten gövdesi hastalıkla çarpışıp duruyordu. Yavaş yavaş derisi soluyor, kanı çekiliyordu ama, bunun dışında, ne zaman ölecekti, kimse bilemezdi. Erimiş, otuziki kiloya düşmüştü. Eskiden iri-yarı bir kadındı; bundan yirmi yıl önce doksan kilo geliyordu.

Yaşamakta ayak direyor diye Jeeter ona pek kızıyordu. Elinden geldiğince ona yiyecek vermiyordu; nine kendisi bulur da yerse o başka. Şimdiye dek de nine, ne yapmış yapmış, kendine göre, yaşamanın yollarını bulmuştu. Nasıl beceriyordu bunu, kimse bilmiyordu. Kimi vakit birtakım yaprakları, kökleri haşlardı; kimi vakit tarlalardaki otlardan, çiçeklerden yerdi.

Jeeter de kendisinin nasıl gömülmek istediği konusunda kesin buyrultular vermişti. Tasarladıklarının yerine getirilmesinin çok önemli olduğunu Ada'ya da, Lov'a da sık sık söylemişti. Karısından sonra yaşayacağını umuyordu ya, n'olur-n'olmaz, arabayla giderken kaza olur da ölürse, Ada ona yeni bir takım elbise alacaktı; Jeeter söz verdirmişti karısına. Ada, bir yolunu bulursa, Fuller'e gidecek, oradaki satıcılardan birinden eski bir takım elbisesini isteyecekti kocası için.

Lov da andiçerekten söz vermişti: Jeeter, arkasındaki tulumla

değil, takın elbiseyle gömülecekti.

*
**

Yalnız, Jeeter'in ölümüyle ilişkili, gene o ölçüde önemli bir şey daha vardı.

Fareden ödü kopardı Jeeter'in. Şaşılacak şeydi bu; çünkü bütün ömründe fareler arasında yaşamıştı. İnsanların huyunu-suyunu nasıl bilirse farelerin huyunu-suyunu da öylesine bilirdi.

Onun fareden ürkmesi delikanlılık sıralarında, babasının ölümünde başından geçen bir olaydan ileri geliyordu.

Lester Baba şimdi Jeeter'in oturduğu bu evde ölmüş, ertesi gün gömülmüştü. O gece, Jeeter'le öbür adamlar ölünün başında beklerlerken, içlerinden birinin aklına esmiş, "Hadi gelin Fuller'e gidelim de gazoz alalım, tütün alalım." demişti.

Sabaha dek oturacaklardı; biraz birşeyler içip tütün tüttürmek gereksinmesini duymuşlardı.

Jeeter de aralarında olmak üzere, hep birlikte Fuller'e giderlerken, ölüyü mısır ambarına koymuşlar, kapıyı kitlemişlerdi. Çiftlikte, içeri bir şey koyup da dönüp gelince el değmemiş olarak bulunabilecek tek yer bu ambardı. Kara adamlar da, ak adamlar da huy edinmişlerdi, geceleyin Lester'lere uğrarlar, açıkta ne bırakılmışsa alıp götürürlerdi. Evdeki kapıların hiçbirinde kilit yoktu; bir, mısır ambarının kapısında vardı.

Evet, ölüyü içeri koymuşlar, kapıyı kitlemişler, anahtarı bir yere bırakmışlar, arabaya binip Fuller'e gitmişlerdi gazozla tütün almaya.

Üç-dört saat sonra döndüler. Katırları arabalardan çözüp geceyi geçirmek üzere tekerleklere bağladıktan sonra, mısır ambarını açıp içeri girdiler, tahta sandığı kaldırıp gene eve getirdiler. Gecenin geri kalanını tabutun başında beklemekle, gazoz içip tütün

çiğnemekle, tüttürmekle geçirdiler.

Ertesi gün öğleden sonra cenaze alayında, tabut tam mezara indirilirken kapağını açtılar ailesi, arkadaşları ölüyü son bir kez daha görsünler diye. Kapak açılıp arkaya devrilince, içinden kocaman bir mısır ambarı sıçanı fırladı, kaçtı gitti ormana.

Sıçan nasıl girmişti tabutun içine, kimse bilmiyordu. En sonunda, biri tabutun dibinde bir delik buldu. Tabut ambarda kitli dururken, sıçan orayı kemire kemire içeri girmişti.

Hepsi birer birer tabutun önünden geçtiler. Ölüye bakmak sırası kime gelirse yüzü bir tuhaf oluyordu. Kadınların kimisi kıkır-kıkır gülüyor, erkekler birbirlerine bakıp sırıtıyorlardı.

Jeeter koştu gitti tabutun yanına, baktı, ne olmuş gördü: Babasının yüzünün, boynunun sol yarısını aşağı-yukarı yemiş bitirmişti sıçan.

Jeeter kapağı kapadı, tabutu çabucak çukura indirtti.

O günü hiç unutamamıştı. Şimdi kendisi de yakında ölecekti ya, bu konu üzerinde eskisinden daha çok duruyordu: Ölüsü mısır ambarına konulmayacakmış, ya da sıçanların gelebileceği bir yere bırakılmayacakmış.

Lov ona olan bağlılığını göstermiş, kesin söz vermişti: Gömülmeden önce sıçanlar el atmasın diye göz-kulak olacakmış.

Jeeter belki on kez: "Ant ver bakayım sıçanların bana el atabilecekleri bir yere bırakmayacağına tabutumu!" demişti. "Valla', billa', Lov, ölülere yapılacak şey değildir bu. O günden beri pişmanımdır babama bunu yaptığıma. Ölüp de iki elim yanıma geldiğinde istemem bana da bunu yapsınlar."

Lov: "Sen hiç merak etme." demişti. "Sen ölür ölmez ben çabucak çukur kazarım, içine koyarım seni. Ertesi günü falan beklemem. Öldün mü, ossaat toprağa gömerim seni. Ölüne göz-kulak olurum, sen hiç merak etme."

— "N'aparsan yap, aldırmam ama, Lov, tabutu sakın o

lânet-olasıca mısır ambarına koyma. Şimdilerde sıçan falan yok or'da, çünkü aşağı-yukarı beş yıldır mısır koymadım oraya; ama, gene de ikide-bir geliyorlar mısır koymuşlar mı diye bakmaya. Bakıyorlar ki onlar yesin diye mısır koymamışım, bana öyle kızıyorlar ki çılgına dönüyorlar, hırslarından katırların yularlarını, daha başka ne bulurlarsa hepsini yiyorlar çekip gitmeden önce. Bir ara, sopaylan vurdum kafalarına kafalarına, o da para etmedi, gene geliyorlar arada-bir. Geçenlerde gitmiştim ambara, birkaç mısır koçanı almaya. Dışarı çıkınama kalmadı, bir tanesi bacağımı ısırdı. Besbelli, bana çok kızmışlar, yesinler diye oraya mısır koymadığım için."

Ada da söz vermişti: Onun böylesine tiksindiği şu sıçanların eli altına bırakmayacakmış ölüsünü. Yalnız, Jeeter bu konuda Lov'u sıkıştırdığı kadar sıkıştırmıyordu onu. Çünkü karısından sonra daha yıllarca yaşayacağına inanmıştı.

*
**

Ada da, gerçekten, kocasından önce ölecekmiş gibi gösteriyordu ya. Bütün dişleri dökülmüştü. Oniki yaşından beri tütün çiğnerdi. Evlendikten sonra dişleri pek dayanmamıştı. Onun, daha çok tütün bulmak kaygısından sonra, en büyük kaygısı nasıl öleceğiydi. "Öldüğüm zaman arkamda yeni biçim bir entari bulunmazsa..." düşüncesi gece-gündüz kafasını kurcalayıp duruyordu. Vakti gelince Jeeter'in ona böyle bir entari bulacağına pek güvenmiyordu. İşte onun için de, bir yana ayırdığı o eski entarisini saklıyordu, n'olur-n'olmaz, belki yeni biçim entari alınmazsa diye.

— "Bilsem kızlarının ner'de olduğunu," diyordu, "belki bana yeni biçim bir entari alırlar da onun içinde ölürüm. Lizzie Belle anacağını pek severdi. Bulabilsem ner'de olduğunu, o bana yardım eder öyle bir entari almama; bunu iyi biliyorum. Sonra, Clara da

biraz yardım eder belki. Sabahları saçlarımı tarayıp da üzerime tertemiz bir önlük, başıma da başlık geçirdim miydi, "Ne güzel oldun!" derdi bana. Bilmem öbürleri de yardım etmek isterler mi, istemezler mi. Görmeyeli öyle uzun zaman oldu ki unuttum nasıl şeyler olduklarını. Kimi vakit adlarını bile unutur gibi oluyorum."

— "Lizzie Belle fabrikalarda hayli para yapmıştır sanırım." demişti Jeeter. "Onu bulup da para istersek, sanırın arada-bir gelir, birazıcık para getirir bize. Bailey ner'de, bilsem, bana biraz tütünlen yiyecek getirir bence. Bailey bütün oğlanların en iyisiydi aşağı-yukarı. Ta küçüklüğünden beri iyi davranırdı bana karşı. Akşam yemeğine sakladığımız pancar küspelerinin hepsini aşırıp yemezdi o öbürleri gibi. Umarım şimdi bir yerlerde hayli büyük bir tüccar olmuştur. Tom'lan Clara çıkıp giderlerken yal'nayaktılar ya, Bailey: "Kış günü böyle yal'nayak gezmemek için ben çok para yapacağım." derdi hep."

Çocuklarının evden çıkıp gitmeleri konusu açıldı mıydı, Ada konuşurdu Jeeter'le. Başka konular üzerine lakırdı etmek için artık hiç ilgi duymuyor gibiydi. Çoğunlukla yalnız kocasının sorduklarına karşılık verir, evde yiyecek bir şey kalmayınca da ona çıkışırdı. Bunun dışında pek az konuşurdu. Gelgelelim, Bailey'in adı, Lizzie Belle'in adı, ya da Clara'nın, Walker'in, çocuklardan herhangi birinin adı geçti miydi, gözlerindeki o kof bakış gider, bütün gün akşama dek hep onları konuşmak isterdi.

Evden çkıp giden çocuklardan hiçbiri ne bir daha gelmişlerdi onları görmeye, ne de bir haber yollamışlardı. Hiçbir haber almadıklarına göre de, Ada da, Jeeter de çocukların hepsinin sağ olduklarına inanıyorlardı. Öldüler mi, kaldılar mı, bilemezlerdi ki, ner'den bilecekler!

Jeeter: "Ben Burke'a gidip Tom'u göreceğim." demişti. "Kafama koydum bunu: Ölmeden önce, Burke'a bir gidip göreceğim onu. Fuller'dekilerin hepsi öyle söylüyorlar bana: Gece demiyor, gündüz

demiyormuş, 'demiryolu taban tahtası taşıyormuş harıl-harıl. Oralarda bir yerde öyle büyük bir deposu varmış ki! Anlattıklarına göre, yaman bir zengin olmuş artık bence. E, bana biraz para vermeli ya. Hoş, kimi vakit bana öyle geliyor ki varlıklı kimse yoksula yardım etmez de yoksul nesi varsa elinde-avucunda birşey kalmayana vermeye bakar. Öyle geliyor bana. Böyle olmaması gerek ama, varlıklıların vakti yok bizim gibi yoksullarla uğraşacak bence."

— "Tom'u görürsen söyle, "Anacağının da seni çok göreceği gelmiş." de. "Onyedi çocuğun içinde aşağı-yukarı en iyisi oydu, diyor senin için." de ona. Clara'yla Lizzie Belle de, eh, iyi çocuklardı ama, iyi çocuk olmak bakımından Tom'la Bailey başı çekerlerdi. Tom'a öyle söyle. "Hepsinin en iyisi oydu, diyor annen senin için." de. Belki bana biraz para yollar da yeni biçim entari alırım."

Jeeter: "En güzeli Pearl'dır." dedi. "Ondaki o canım sarı saçlar öbür kızların hiçbirinde yok. Lester'ler arasında benim gördüğüm ilk sarı saçlısı o. Sarı saçlı oluşu ne tuhaf, öyle değil ml, Ada?"

Ada: "Ben de en çok Pearl'ı severim, ne yalan söyle'yim." dedi. "İsterdim ki ara-sıra gelsin beni görmeye. Bıldır yazın Lov'la evlenmeye gittiğinden beri görmedim."

Jeeter: "Söyleyeceğim Tom'a biraz para versin bana." dedi. "Fuller'dekilerin söylediklerine göre, hayli varlıklı bir adam olmuş artık."

— "Unutma sakın, şunu da söyle: "Anacağına ölümlük yeni biçim bir entari alırsan pek hoşuna gider." de. Bilirim, bukarcık bir bir şey için parasını esirgemez benden."

— "Görürsem söylerim ama, nasıl karşılar bilmem. Onun eline bakan karısı vardır, biralay çocuğu vardır bence. Gene de, bana para verir belki."

— "Tom'un çocukları mı var sence?"

— "Vardır bence."

— "Görmek isterdim onları. Biliyorum, bir yerlerde biralay torunum olsa gerek benim. Evden bunca oğlan, kız çıkıp gittiğine göre, torunlarım olmaz olur mu! Tom'u bir görsem geri kalanları görmek için böylesine yanmam belki. Evet, evet, bir yerlerde torunlarım olsa gerek."

— "Lizzie Belle'len Clara'nın biralay çocuğu vardır bence. Hep çocuk lakırdısı eder dururlardı. Fuller'dekiler de söylüyorlar: Lizzie Belle'in biralay çocuğu varmış. Nasıl oluyor da başkaları bunca şey biliyor da ben bilmiyorum, anlamıyorum. Çocuklarım üzerine en çok benim bir şeyler bilmem gerekir gibi geliyor bana."

— "Sen söylersin de Tom belki çocuklarını buraya getirir bana göstermeye. Söyle ona: Torunlarımı görmek istiyorum. Belki "Olur"' der, çocuklarını getirir."

*
**

Ada kaç kez söylemişti bunu: "Tom çocuklarını getirse de görsem!" diye. Jeeter ne zaman Tom'un demiryolu taban tahtası deposunun bulunduğu Burke'a gideceğinden falan laf etse, Ada: "Unutma, söylediklerimi anlat Tom'a." derdi.

Gelgelelim, yıllar geçip de Jeeter'in birtürlü yerinden kımıldamadığını gördükçe, torunlarını görmekten yavaş yavaş umudunu kesmeye başlıyordu.

Jeeter hep: "Yarın gidiyorum." diyor, her seferinde de son dakikada vazgeçiyordu.

Jeeter, aşağı-yukarı her gün, bir yere gideceğim der, başka yere giderdi. Ya Fuller'e giderdi, ya McCoy'a, ya da Augusta'ya; ama, hiçbir gün gideceğim dediği yere gitmezdi.

O gece Ada'ya: "Yarın sabah erkenden McCoy'a gideceğim." derse, son dakikada oradan cayar, ya Fuller'e giderdi, ya da

Augusta'ya.

Yolda giderken giderken durur, eski pamuk tarlalarına sapar, o boy atmış süpürgeotlarına bakar, bunun üzerine de aklına başka bir şey gelirdi. Süpürgeotlarının arasına daldı mı, yüzde-yüz, yatar, bir uyku kestirirdi. Nasıl oluyordu da Augusta'ya götüreceği odunları kesebiliyordu, şaşardınız. Bir araba yükü sidiklimeşeyi kesmesi kimi vakit bir haftasını alırdı.

O sıralarda yeni mevsimin başlamasıydı onu sık sık kararından caydıran. Yakılan süpürgeotlarının, çam sürgünlerinin kokusu vardı şimdi her gün havada. Uzaklarda birtakım topraklar sürülmüştü bile. Jeeter de, alt-üst edilmiş taze toprağın kokusunu kilometrelerce uzaktan alırdı. Havada kimsenin duyamayacağı kadar hafif bir yeni sürülmüş toprak kokusu olsa, Jeeter'in burnu bunu keskin bir koku gibi hemencecik alırdı.

Bunun üzerine, hemen gidip eski pamuk tarlalarını yakmak, o topraklara ekin ekmek isteğine kapılırdı. Dört-bir yanında böyle yapan daha başkaları da vardı ya, Jeeter ödünç bir katır bulabilse bile pamuk tohumuyla gübre almak için kimden borç dileneceğini bilmiyordu.

Fuller'deki satıcılar onun yalvarıp yakarmasını okadar çok dinlemişlerdi ki daha kapıdan içeri girerken anlarlardı ne isteyeceğini; o daha ağzım açmaya kalmadan da, başlarını iki yana sallarlar, onun arkalarından gelemeyeceği bir yere giderlerdi. Jeeter de, ne yapacağını bilemezdi.

Bir adamın aklına gelebilecek ne varsa, Jeeter hepsini bugünden yarına bırakırdı da, toprağı sürmeye, pamuk ekmeğe geldi miydi bu gibi şeylere herkes nasıl sarılırsa o da öyle sarılırdı. Her sabah büyük bir can atışla başlar, akşama da gene aynı can atışla kafasına koyardı: Birinden bir katır bulacak, birinden de veresiye pamuk tohumuyla gübre alacaktı.

IX

BESSIE birdenbire çıkıp gittiği eve ertesi sabah yeniden geldiğinde güneş doğalı daha ancak yarım saat olmuştu. Bir gün önce: "Eve gideyim de Tanrı'ya yakarayım beni Dude'lan evlendirmesi için." demişti. Jeeter onu daha günlerce gelmez sanıyordu.

Bessie avludan geçerken görünürde kimse yoktu. Dude'a seslenerekten kapıya doğru koştu.

— "Dude... hey Dude! Ner'desin, Dude?"

Jeeter kadının sesini ilk işittiğinde yataktan daha yeni kalkıyordu. Şimdi, sandalyeye oturmuş, ayakkaplarını giyiyordu, Bessie yatak odasından içeri daldı.

Jeeter, uyku sersemi: "Ne istiyorsun Dude'dan, Bessie?" diye sordu. "N'apacağın Dude'u?"

Bessie yatak odasını koşa koşa dolaştı, yataklara bakaraktan.

Üç yatak vardı, bütün Lester'ler bu üç yatakta yatarlardı: Ada ile Jeeter birinde; Ellie May'le nine birinde; üçüncüsünde de Dude tek başına.

Ellie May gürültüye uyanmıştı; kalktı, yatağında oturdu, gözlerini oğuşturmaya başladı.

Bessie Dude'un yatağından yorganı çekti attı, bitişik odaya koştu. Damı çökmüş bir odaydı bu; evin öbür yatak odası. Çocukların çoğu eskiden orada yatarlardı. Damı çürüyüp çökünce yüz-üstü bırakılmıştı. Ivır-zıvır doluydu.

Bessie döndü geldi, Ada'nın yatağının altına baktı.

Jeeter: "Sabah sabah ne istiyorsun Dude'dan, Bessie?" diye sordu.

Bessie Jeeter'in sorduğuna karşılık vermek için bile durmadı. Avazı çıktığı kadar: "Dude! Dude!" diye bağıraraktan mutfağa koştu.

Jeeter ayakkaplarını bağlar bağlamaz, tulumunu da sırtına geçirir geçirmez, kadının arkasından avluya koştu. Yana yatmış kara çuha şapkası da başındaydı; çünkü sabahleyin ilk önce şapkasını giyer, akşamları da en son şapkasını çıkarırdı.

Dude kuyudan su çekiyordu. Oğlan daha kovayı ağzına dikip biraz su içmeye kalmadan, Bessie yetişti, boynuna sarıldı, yüzünden şapur-şupur öpmeye başladı.

Dude önce bir direndi, geri geri çekildi ama, sonra baktı ki gelen Bessie'ymiş, gülümsedi, o da kollarını kadının beline doladı.

Jeeter yanlarına geldi, seyre koyuldu.

Derken, Bessie başından bir tarak çıkardı, Dude'un o sert kara saçlarını taramaya başladı. Sonra avuçlarıyla bastırıp yatırdı.

Dude'un saçları sert, kaba, domuz kılı gibiydi; nekadar taransa, fırçalansa uçları gene kalkardı. Oğlan kimi vakit başını bir kova suyun içine sokup ıslatır, sonra saçlarını çabuk çabuk tarayıp yatırırdı ama, bu birkaç dakika ancak sürerdi: Islaklık geçer geçmez saçlar sanki uçları yaylara bağlıymış da yukarı doğru çekiliyormuş gibi gene dimdik olurdu. Dude'un saçları domuz kılı gibiydi, teli andırırdı.

Jeeter: "Ben ömrümde görmedim din öğütçüsü bir kadının körpe bir delikanlıya böylesine yapıştığını!" diyordu. "Dude'a niye böyle yapıyorsun, Bessie? Dün kapının önünde yaptığınız gibi gene birbirinizlen sarmaş-dolaş oldunuz."

Bessie Dude'a da, Jeeter'e de gülümsedi. Sonra kuyunun ağzına yaslandı, saçlarını düzeltti. O sabah, acelesinden, saçlarını bile firketelemen iişti.

— "Evleniyoruz biz." dedi. "Evlenin, dedi Tanrı. Sordum, "Bessie Bacı," dedi, "Dude Lester tam senin varmanı istediğim

adamdır." dedi. "Yarın sabah erkenden kalk, git Lester'lere, Dude'lan hemen evlen." dedi. Evet, dün gece yatakta dua ederken kulaklarımlan işittim kelimesi kelimesine böyle söylediğini. Onun için, ben de, güneş doğar doğmaz, yataktan fırladım, olanca gücünile koşa koşa buraya geldim. Çünkü Tanrı tasarladıklarının geciktirilmesinden hoşlanmaz. Dude'lan hemen evlenmemi istiyor."

Dude, sinirli sinirli, dönüp dört-bir yanına şöyle bir bakındı, kaçıp ormana gitmek, saklanmak ister gibi. Bir akşam önce Bessie evlenmeden ilk söz ettiğinde onunla birlikte evine gitmek için nasıl can attığını unutmuştu.

Jeeter: "Duydun mu, Dude?" dedi. "Ne diyorsun sen bu işe?"

Dude: "Saçma!" dedi. "Olmaz!"

Jeeter: "Niye olmazmış?" diye sordu. "Nen var? Erkek olmadın mı daha?"

— "Belki oldum, belki de olmadım. Korkarım bu işi onlan yapmaya."

Babası: "A! Dude," dedi, "korkacak birşey yok ki bunda. Bessie canını acıtmaz senin. Seni nasıl tutacağını bilir. Bu Bessie Bacı daha önce de evlenmişti. Şimdi dul. Erkekleri nasıl tutacağını iyi bilir."

Bessie, kolunu oğlanın boynuna atarak, onun kollarını da çekip beline daha sıkı sıkı sardırarak: "Hiç canını acıtmam ben senin." dedi. "Korkacak hiçbir şey yok. Tıpkı Ellie May ablan gibiyim, tıpkı anan gibiyim ben senin. Kadınlar erkeklerinin canını hiç yakmazlar. Benlen evlenmiş olman pek hoşuna gidecek, çünkü erkekleri el üstünde tutmasını bilirim ben."

Ada dirseğiyle, yol açarak Jeeter'le Dude'un arasından geçti. Bessie'nin ne istediğini duyunca saçını örmeden koşuwp gelmişti. Dude'la Bessie'nin yanına dikildi. Saçları ortadan ikiye ayrılmış, omuzlarının üzerinden öne sarkıyordu. Önce birini ördü, ucuna sicim bağladı: Sonra öbürünü örmeye başladı. Bessie kadar o da

coşkuluydu.

— "Bessie," dedi, "arada-bir Dude'u zorlayacaksın ki ayaklarını yıkasın; yoksa, yorganlarını kirletir. Bütün kış boyunca bir kez olsun yıkanmadığı olur. Yorganlar da öylesine kirlenir ki nasıl temizleyeceğini bilemezsin. Dude da tıpkı babası gibi kaygısızdır. Çoraplan yatmasını öğretinceye dek neler çektim! Yorganları temiz tutmanın başka yolu yoktu, n'apayım! Dünyada yıkanmazdı. Bence Dude da babasının yolundan gidiyor. Onun için, sen de onu çoraplan yatırırsan iyi edersin."

Ellie May de kuyu başında ne oluyor diye bakmaya, konuşulanları dinlemeye dışarı çıkmış, bir ağacın arkasında duruyordu.

Nine de avludaydı. Biri görür de dehler diye, evin köşesini siper almış, oradan gözetliyordu.

Ada, sıkıla sıkıla, ağız aradı:

— "Belki Dude'lan sen benim yeni biçim bir entari alınama yardım edersiniz. Şöyle, tam boyunda, ölümlük bir entarim olsun nasıl istiyorum sen de biliyorsun, o da biliyor. Jeeter'in alacağı yok, çoktan kestim ondan umudumu. O alıncaya dek iş işten geçer."

Hepsi kuyunun başında durmuş, birbirlerine bakıyorlardı.

Jeeter Dude'la göz göze gelince, oğlan başını önüne eğdi, yere baktı. Ne deyeceğini bilemiyordu. Evlenmek istiyordu, istemiyor değildi ama, Bessie'den korkuyordu. Kadın ondan ner'deyse yirmibeş yaş büyüktü.

*
**

Bessie: "Ben n'apacağım, biliyor musun, Jeeter?" diye sordu.

— "N'apacağın?" dedi Jeeter.

— "Yeni bir araba alacağım kendime!"

— "Yeni bir araba?"

— "Gıcır-gıcır yeni bir araba. Şimdi gidiyorum Fuller'e arabayı almaya."

Jeeter, inanamıyormuş gibi: "Gıcır-gıcır yeni bir araba ha?" dedi. "Demek gıcır-gıcır yepyeni bir araba alacağın ha?"

Dude'un ağzı açıldı, aşağı doğru sarktı, gözleri parladı.

Jeeter: "Neylen alacağın arabayı Bessie?" diye sordu. "Paran var mı ki?"

— "Arabaya verecek sekizyüz liram var. Kocam bıraktı öldüğünde bu parayı bana. Hayat sigortası vardı, ölünce bu parayı ben aldım, Augusta'da bankaya koydum. Kocam dua okumasını, din öğütleri vermesini pek severdi; ben de bu parayı o uğurda harcamayı düşünüyordum. Şöyle gıcır-gıcır yeni bir arabam olsun da isterdim öteden beri."

Dude: "Ben de kullanabilir miyim?" diye sordu.

— "Onun için alıyorum ya, Dude. Bir yere gideceğimiz zaman beni arabaylan götüresin diye senin için alıyorum."

Jeeter: "Bu dua okuma, öğüt verme gezilerine ne zaman çıkıyorsunuz?" diye sordu. "Ondan önce mi evleneceğiniz, ondan sonra mı?"

Bessie: "Şincik." dedi. "Şincik Fuller'e gideceğiz yürüye yürüye, yeni arabayı alacağız, sonra binip mahkemeye gideceğiz, evleneceğiz."

Jeeter, kuşkulu kuşkulu: "Evlenmek için resmi izin alacak mısınız, yoksa öyle bir arada mı yaşayacaksınız?" diye sordu.

Bessie: "Evlenme izni alacağım." dedi.

Jeeter: "İki liraya yakın tutar." diye, kadının kulağını büktü. "Var mı iki liran? Dude'un yok. Beş parası yok onun."

— "Bir metelik istemiyorum ben Dude'dan. İşin o yanı benden. Bankada sekizyüz liram var; ayrıca biraz param daha var. Başıma böyle bir şey geliverirse diye para biriktirdimdi. Öteden beri de başıma böyle bir şey geliverse diye beklerdim."

Dude son beş dakikadır kuyuya çakıl taşı atıp duruyordu. Birdenbire durdu, dönüp Bessie'ye baktı. Dosdoğru yüzüne bakıyordu. O mağara gibi, yuvarlacık burundeliklerini görünce dudaklarında bir gülümseme belirdi. Onun burnuna daha önce de bakmıştı bakmasına ya, bu sefer delikler daha da büyükmüş, daha yuvarlakmış gibi geliyordu. Dude, eskisinden daha çok, bir av çiftesinin namlusundan içeri bakıyormuş gibi oldu.

Bessie, kaşlarını çatarak: "Ne gülüyorsun, Dude?" diye sordu.

Dude: "Burnundaki şu iki deliğe gülüyorum." dedi. "Ben şimdiye dek hiç böyle burnunun ucu kopuk kimse görmedim."

Bessie'nin yüzü kül kesildi. Tabak gibi görünen burundeliklerini elden geldiğince saklamaya çalışarak, başım aşağı doğru eğdi. Dış görünüşü bakımından pek alıngandı ama, burnuna nasıl bir çare bulabilirdi bilmiyordu ki. Doğuştan burnu kemiksizdi; kırk yıla yakın bir zaman geçmiş, gene de gelişmemişti.

Elini yüzüne kapadı. Göz pınarlarına biriken yaşları silerken: "Ayıp sana, Dude." dedi. "Bilirsin ki, Tanrı beni nasıl yaratmışsa yaratmış, benim elimden birşey gelmez. Kendimi bildim bileli böyleyim ben. Burnumun değişeceği falan yok bence."

Dude ayakkaplarının burnunu kumlara gömdü, bir kahkaha atmaya çalıştı ama, kadının yüzüne bakıp da nasıl gülmekten kendini alamadıysa gene öyle birdenbire durakodu, kendine pek kötü kızdı, kaşlarını çattı.

Yeni araba aklına gelmişti de Bessie'ye gülmekten bu vazgeçirmişti onu. Bessie öyle gıcır-gıcır yeni bir araba alacaksa, yüzü nasıl olursa olsun, aldırmazdı. Artık istediği gibi araba sürecekti ya, Bessie isterse Ellie May gibi tavşandudak olsun, umurunda değildi. Hiç yeni araba kullanmamıştı. yeni araba kullanmak da, onun en büyük isteğiydi.

Ezile, büzüle: "Kötülükten gülmedim." dedi. "Tanrı biliyor ya, kötülükten gülmedim. Burnun nasıl olursa olsun, hiç aldırdığım

yok."

Bessie gene gülümsedi, oğlanın beline sarıldı. Gene başını kaldırıp yüzüne doğru baktı. Yüzü öyle yakınındaydı ki Dude onun soluğunu duyuyordu. Aşağıya, kadının burnunun içine içine bakmamak için kendini zorladı; görmek istemiyordu çünkü. Sonra, böyle biriki parmak yakındaki bir şeye bakarken gözleri rahatsız oluyor, ağrıyordu. Böyle birbirine çok yakın ayakta dururlarken, kadının burundelikleri yüzünde bulanık birer kara leke gibi görünüyordu.

Dude: "Yeni arabayı ben kullanabilirim bak, değil mi?" diye sordu. İçinden de: "İnşallah caymamıştır!" diyordu. "Benim kullanmama bırakacağın, değil mi?"

— "Onun için alıyorum ya, Dude. Bütün ülkede arabaylan dolaşasın diye alıyorum. Senlen evleneceğiz ya, artık istersek boyuna arabaylan gezeriz. Sen bir yere gitmek istersen alıkoymam. Boyuna gezersin."

— "Kornası da olacak mı?"

— "Olacak sanırım. Yeni arabaları şimdi kornası kendinden yapıyorlar, değil mi ya?"

Dude: "Belki öyledir." dedi. "Gene de sen bir sor alırken. Kornası yoksa beş para etmez."

Jeeter: "Dude müthiş talihliymiş." dedi. "Ben şu Ada'yı alırkene hiçbir şeye konmadım. Biriki eski entarisinden başka hiçbir şey'si yoktu. Anası-babası da öylesine yoksul kimselerdi ki bizim şimdi yediğimiz gibi içyağı artıklarından yerlerdi. Ben onu aldığımda hiçbir şeye konmadım, birsürü dertten başka."

Ada Bessie'nin yanına gitti, elini kolunun üzerine koydu.

— "Sahiden okadar paran varsa, Fuller'den bana bir kavanoz çiğnemelik tütün de alırsınız belki, Bessie. Dude'un anacığı için bunu yaparsın artık bence, öyle değil mi? Şu Dude benim oğlum olduğuna göre, artık sen de bana bir kavanozcuk tütün alıverirsin, canım. Hazır elin değmişken üç, dört kavanoz alıversen daha da

sevinirim ya. Yiyecek bir şey bulamayınca, tütün karnının kazınmasını öyle bir dindiriyor ki!"

Jeeter: "Ben de ne zamandır bir tulum istiyorum, Bessie." dedi. "Valla', artık evden birazıcık uzağa bile gitmeye korkar oldum; çünkü, ben farkında olmadan, üstüm-başım ne zaman üzerimden sıyrılıp dökülüverecek bilmiyorum. Fuller'den bana bir tane alıverirsen öyle sevinirim ki!"

Bessie Dude'u kuyunun başından aldı götürdü. Evin arkasına doğru gittiler. Bessie baktı kimse görmüyor, oğlanın arkasına dikildi, ona öylesine sıkı sıkıya bir sarıldı ki bırakıncaya dek çocuk soluk alamadı.

Dude: "Niye böyle yapıyorsun bana?" diye sordu. "Bana kimse böyle yapmadı şimdiye dek."

— "Biz senlen evleneceğiz, Dude. Bilmiyor musun bunu?"

Dude döndü Bessie'nin arkasına geçti, kafasının ardına baktı, sonra gene önüne geldi.

— "Ne zaman alacağın o yeni arabayı?" diye sordu.

— "Şincik, Dude. Şincik doğru Fuller'e gidiyoruz arabayı almaya"

Dude, "Yepyeni bir araba kullanacağım!" diye öyle seviniyordu ki ömründe hiçbir şeyden dolayı bu kadar sevinmemişti. Augusta'daki varlıklı kişilerin kullandıkları arabaların dışında, hep babasınınki gibi eski arabalar görmüştü. Kendisinin de kentte gördükleri gibi bir arabayı kullanacağına birtürlü inanamıyordu.

Bir dakika bile gecikmeden Fuller'e gitmek istiyordu.

— "Hadi." dedi. "Yitirilecek vaktimiz yok."

Bessie: "Ama, şimdi seviniyorsun değil mi evleneceğiz diye?" dedi. "Ne güzel olacak, değil mi, Dude?"

*
**

Lester'lerin geri kalanları da kapıya kadar Dude'la Bessie'nin

arkasından gelmişlerdi. Evin köşesinde durup, onların Fuller'e doğru yola çıkışını beklediler. Ellie May onların ardından yarım kilometre kadar gitti, sonra eve döndü.

Dude önden gidiyordu, Bessie onun hayli arkasından. İlk kum tepesinin başına çıktıklarında durup arkaya, Lester'lerin evine doğru baktılar Ada ile Jeeter bakıyorlar mı diye. Bessie el salladı.

Dude: "Çabuk ol, geç kalmayalım." dedi.

Fuller'e kadar az yol değildi. İki saate yakın sürdü. Çünkü Bessie yolda sık sık duruyor, yana çekilip dinleniyordu.

Lester'lerin oradan yola çıktıklarında saat 10'a geliyordu; güneş artık yakmaya başlamıştı. Sonra, kolay değildi o derin kumların içinden yürümesi, hele Bessie için. Kimi yerde kum iki karış derinlikteydi; Bessie'nin ayağı öyle gömülüyordu ki kum ayakkaplarının üstüne dek çıkıyordu.

Dude hiç oturup beklemiyordu Bessie dinlensin de yeniden yola koyulsun diye. Ondan yüzlerce adım önden gidiyor, sonra biraz durup bekliyor, çabuk olması için de boyuna zorluyordu.

Bessie yetişebilsin diye Dude başlangıçta ağır ağır yürüyordu ama, Fuller'e yaklaştıkça kendini tutamaz oldu. Yüzlerce metre önden koşa koşa gidiyor, sonra durup Bessie'yi beklemek zorunda kalıyordu. Kente onsuz da giderdi gitmesine ya, oraya varınca ne yapacağını bilmiyordu. Sonra, korkuyordu da: Bessie'yi gözden kaçıracak olursa belki de kadın vazgeçer, yeni arabayı almadan geri dönerdi.

Yolda ikisi de hiç konuşmadı. Bessie kendi kendine ilâhi mırıldanıyor, ikide-bir de sesini cırlak bir çığlık gibi yükseltiyordu, ki bunu pek severdi. Yalnız, Dude'la konuşmak için hiç laf açmıyordu. İkisi de konuşmayı düşünemeyecek kadar kendi düşüncelerine dalmışlardı.

X

DUDE dışarıda bekledi, camekânda sergilenen o yepyeni arabayı seyretti. Bessie içeri girmişti. Dude: "Ben dışarıda durayım da camekândan içeri bakayım biraz." demişti.

Bessie ortalık yerde durdu, hayli bekledi. En sonunda mağazanın gerilerinden biri çıktı geldi, "Ne istiyorsun?" diye sordu.

Adam Bessie'yi daha ilk görüşte burnunun acayipliği gözüne çarpmıştı.

Bessie: "Yeni bir Ford almaya geldim." dedi.

Satıcı onun burundeliklerine öyle dalmıştı ki anlamamıştı, bir daha sordu.

Bessie de bir daha söyledi:

— "Yeni bir Ford almaya geldim."

— "Paran var mı?"

Adam bunu sorarken içeride başkaları da var mı diye çevresine bakınıyordu. Varsa, kadının burundeliklerini onlara da gösterecekti.

— "Yeni bir araba alacak kadar param var, sekizyüz liranın üstünde değilse."

Adam Bessie'nin gözlerinin içine içine ilk kez baktı. Kadının kılığına bakılırsa meteliği bile olabileceğine inanmak güçtü.

— "Ner'den buldun?" diye sordu.

— "Tanrı verdi. Kullarının rızkını yollar Tanrı."

— "Bana hiçbir şey yollamadı. Otuz yıldır da bur'dayım. Sen nasılsa gözüne girmişsin demek."

Adam kendi söylediğine kendi güldü, gene kadının burundeliklerine baktı.

— "Tanrı'ya güven beslemiyorsun da ondan."

— "Okadar paran yoktur senin; sahi, var mı?"

Bessie etekliğinin cebinden çek defterini çıkardı, adama gösterdi.

Adam bankanın adına, defterde yazılı hesaba bakarken, Bessie kapıya gitti, Dude'u içeri çağırdı.

Adam: "Kim bu?" diye sordu. "Oğlun mu?"

— "Dude Lester. Tütün Yolu'ndaki Lester'lerin adını bilmeyen yoktur. Bugün evleniyoruz Dude'lan. Yeni arabayı alır almaz binip mahkemeye gideceğiz, evlenme izni alacağız."

Satıcı çek defterini Bessie'nin eline tutuşturdu, yazıhanenin kapısına doğru seğirtti.

— "Çabuk, gel buraya, Harry!" dedi. "Bak sana ne göstereceğim."

Yazıhaneden yaşlı bir adam çıktı, Bessie'yle satıcının durduğu yere doğru geldi.

— "Ne var?" dedi.

Bir ona, bir öbürüne bakıyordu.

— "Bu kadın şu oğlanlan evlenecekmiş.. Ne dersin sen bu işe? Ömründe hiç duydun mu böylesini?"

Yaşlı adam Dude'a: "Kaç yaşındasın?" diye sordu.

Dude: "Onaltı yaşındayım." deyecekti, Bessie onu arkaya itip önüne geçti.

— "Kaç yaşındaysa kaç yaşında, sana ne!" dedi. "Yeni bir araba almak istiyorum ben. Bunun için geldim buraya. İki saat yol teptim bu sabah buraya gelmek için."

O konuşmasını bitirdiğinde, iki adam aralarında bir şeyler fısıldaşıyorlardı. Yaşlısı kadının yüzüne doğru baktı; burnundaki o iki geniş deliği görünce de, bir adım ileri attı, deliklerin içini görmeye çalıştı.

Bessie elini burnuna kapadı.

Adam: "Vay canına!" diyordu.

Öbürü: "Ne biçim, değil mi?" dedi.

Harry: "Parası var mıymış?" diye sordu. "Parası yoksa, boşuna vaktini verme. Böyleleri çoktur; köyden gelirler, birşey almadan giderler."

— "Çek defteri var elinde, Augusta'daki Çiftçiler Bankası'ndan. "Sekizyüz liram var." diyordu. Varmış, defterde yazılı."

Harry: "Önce bir telefon et de sor bakalım." dedi. "Belki doğru söylüyordur, belki de yalan atıyordur. Köylüler arasında düzenbazlar çoktur. Defteri bulmuştur, boş yerleri kendisi doldurmuştur, olur olur."

Bessie'nin burnunu konuşaraktan, yazıhaneye gittiler, kapıyı kapadılar.

Satıcı bankaya telefon ettikten sonra, gene dönüp geldiler Bessie'yle Dude'un durdukları yere.

Satıcı: "Nekadar vermek istiyorsun arabaya?" diye sordu.

Bessie: "Sekizyüz lira." dedi.

Harry satıcıyı dirseğiyle dürttü. Yeni biçim bir gezi arabasının çamurluğuna yaslandı.

— "Bak bur'da çok cici bir araba var." dedi. "Sekizyüz lira. İstersen bugün alır, kullanırsın. Plakaları beklemek zorunda değilsin. Gelecek hafta içinde ben alırım size onları. Atlanta'dan plakalar gelene dek, yeni arabayı yedi gün bu il sınırları içinde kullanabilirsiniz."

Birbirlerine göz kırptılar. Bir arabayı çabucak satmak istedikleri zaman bu yalanı kıvırırlardı.

Dude arabaya bindi, kornasını birkaç kez öttürdü. Sesi hoşuna gitmişti. Bessie'ye bakarak sırıttı.

Bessie: "Beyendin mi, Dude?" diye sordu.

Dude, kornayı bir daha öttürerekten: "Hiçbir kusuru yok." dedi.

Bessie, arabayı göstererek: "Alıyoruz bunu." dedi.

Öbür adam: "Görelim bakalım senin şu çek defterini." dedi, daha kadının uzatmasına kalmadan elinden hızla çekip aldı.

Defteri açtı, boş bir yaprak yırttı, üzerine acele acele sekizyüz lira yazdı.

Adam, kadın cayıp da çıkıp gitmesin diye çabucak imzalatmak üzere çeki yazarken, öbürü gene Bessie'nin burundeliklerinden içerisini görmeye çalışıyordu. Ömründe böylesini görmemişti.

— "At şuraya imzanı." dediler.

Bessie: "Ben ancak işaret yaparım hep." dedi.

— "Adın ne?"

— "Bessie Rice Bacı."

Adam: "Sanırım din öğütçüsüsün." dedi. "Öyle değil mi?"

Bessie: "Öğüt de veririm, dua da okurum." dedi.

Kalemi ucundan tutarak, çekin üzerindeki adınm yanına bir X kondurdu.

— "Araba senin artık." dediler. "Eve kadar bu delikanlı mı götürecek?"

Bessie: "Bi' dak'ka!" dedi. "Duayı falan unuttum gitti. Hepimiz yere diz çökelim, alışveriş bitmeden önce ufak bir dua okuyalım."

Adamlardan biri: "Alışveriş bitti artık." dedi.

Bessie: "Yo, bitmedi." diye direndi. "Tanrı bize uğurunu yollamadıkça bitmez."

İki adam Bessie'nin bu direnişine güldüler ama, o yere diz çökmüştü bile. Dude da arabanın yanına diz çökmek üzereydi. Adamlar, yere diz çökmek zorunda kalmamak içni, kadının arkasında duruyorlardı.

— "Ulu Tanrı'm, biz zavallı günahkârlar şu yeni araba alışverişini uğurlu kılman için yalvarmak üzere bur'da diz çökmüş bulunuyoruz. Dude'lan benim yapacağımız şeyden hoşlanacaksın. Bu yeni araba benlen Dude'un yer yer dolaşıp, şu günahkâr ülkede senin

uğruna yapmamızı istediğim işi yerine getirebilmemiz için kullanılacak. Kazadan koru bizi, yaralanmaktan koru. Senin adına din öğütleri vermek üzere yola çıkarken bizi öldürmezsin, değil mi ya? Yeni arabayı bize satan şu iki adam da senden yardım bekliyorlar, hayırlısınlan daha başka arabalar da satabilmek için. Hepimiz gibi onlar da günahkâr kimselerse de biliyorum ki bile bile günah işlemezler. Onların işlerini uğurlu kıl; insanlara hayırlısınlan nasıl yeni araba satabileceklerini göster onlara, sen bur'da Fuller'de olsaydın da araba satsaydın nasıl satarsan tıpkı öyle. Bukadar, Şeytan'dan koru bizi, mekânımızı Cennet eyle. Amin!"

İlk önce Dude kalktı ayağa. Fırladı gitti arabanın kornasını altı, yedi kez uzun uzun çaldı.

Adamlar, yüzlerinden terleri silerekten, Dude'la Bessie'ye gülerekten, kadının arkasından önüne geçtiler. Gene burnuna baktılar. En sonunda Bessie gene elini burnuna kapadı.

Dude'la Bessie arabaya bindiler, oturdular. Dude kornayı gene üst üste birkaç kez çaldı.

Satıcı: "Bi' dak'ka!" dedi. "Önce, dışarı itelim, depoya benzin koyalım. Böyle alıp götüremezsiniz."

Bessie arabadan indi ama, Dude kornayı, dümeni bırakmamakta direndi. Olduğu yerde oturdu, adamlar iterken arabayı yönelterek kapıdan dışarı çıkardı.

Depoya benzin konduktan sonra, Dude motoru işletti, kalkmaya hazırlandı. Bessie gene bindi; arkaya, koltuğun tam ortasına oturdu.

Satıcı: "Nereye gidiyorsunuz şimdi?" diye sordu Bessie'ye. "Evlenmeye mi?"

Bessie: "Mahkemeye gidiyoruz evlenme izni almaya." dedi. "Sonra da, evleneceğiz."

Adamlar aralarında fısıldaştılar:

— "Sen böyle burun gördün mü hiç, Harry?"

— "Ayıkken görmedim hiç."

— "Kadının suratındaki şu koca koca yuvarlak deliklere bak. Yağmur yağarken içine su girmemesi için n'apıyor dersin?"

— "Bilmem valla'. Su girmesin diye mantar tıkayordur belki. Hele sağnak yağarken böyle yapıyordur, sağlam."

Bessie ileri doğru uzandı, Dude'u dürttü.

— "Sür arabayı, Dude." dedi. "Ne bekliyoruz bur'da daha?"

Dude hız kolunu geçirdi, gaza bastı. Arabanın bu yeni türüne alışık olmadığı için, gaz ayarım bilmiyordu. Araba öyle birdenbire fırladı ki ner'deyse yerden kalktı. İki adam tam vaktinde yana sıçradılar; yoksa, çamurluk çarpıyordu.

*
**

Bessie mahkemeye gitmek için hangi yola sapılacağını Dude'a gösterdi. Oraya gelince, Dude arabadan istemeye istemeye indi, Bessie'nin ardından içeri girdi. Arabada kalıp korna çalmak istiyordu o ama, Bessie: "İzin kâğıdını almak için senin de benlen gelmen gerek." demişti.

— "Dude'lan evlenmek istiyorum ben." diye bildirdi.

Görevli ona şöyle-bir baktı, masanın üzerine bir kâğıt açtı, bir de kalem verdi.

— "Soruların yanlarına karşılıklarını yaz." dedi.

Bessie: "Sen doldur benim yerime. Yazı yazmasını bilmem ben." dedi.

Görevli: "Yazı yazmasını bilmez misin?" diye sordu. "İmza atmasını da bilmez misin?"

Bessie: "Öğrenmedim." dedi.

Adam bir şey söyleyecekti, şöyle başını kaldırıp bir 8akınca kadının burnunu gördü. Gözleri iri iri açıldı.

— "Peki, ben doldurayım senin yerine. Yalnız, şunu bil ki

benim işim değil bu. Kendin doldurunan gerek. Herkesin adını-sanını onların yerine yazayım diye para vermiyorlar bana."

Bessie: "Benim yerime sen dolduruverirsen büyük iyilik etmiş olursun bana." dedi.

— "Adın ne?"

Bessie Rice Bacı."

— "Sanırım din öğütçüsü Rice'ın karısısın, öyle değil mi?"

— "Evet, kocamdı o benim."

— "Kimlen evleniyorsun, Rice Bacı?"

— "Şur'da arkada, kapının yanında duranlan."

— "Kim?"

— "Dude. Dude Lester adı."

— "Onlan mı evleniyorsun, sahi?"

— "İzin kâğıdı almaya geldim buraya. Onlan ben evleniyoruz."

— "Kimlen... bu oğlanlan? Bu oğlan mı alacak seni?"

— "Alırım dedi."

— "Bu çocuk senlen evlenecek yaşta değil daha, Rice Bacı."

— "Onaltı yaşında Dude."

— "İzin kâğıdı veremem ben. Biraz daha bekleyeceksin, gelecek yıl falan geleceksin."

Bessie dizlerinin üzerine yere çökerek: "Ulu Tanrı'm," dedi, "bu adam diyor ki Dude'lan evlenmem için izin kâğıdı veremezmiş bana. Tanrı'm, n'olur, söyle versin. Dün gece bana dedindi ki, "Dude'a var, onu da din öğütçüsü yap." dedindi. Şimdi beni gözetmelisin artık. Yüreğim bir kez öyle ayağa kalktı ki evleniyorum diye! Evlenmek için izin kâğıdı verdirmezsen bana, bilmem nasıl kötülükler edebilirim..."

Görevli: "Bi' dak'ka!" diye haykırdı. "Bırak şu duayı! Bunu dinleyeceğime izin kâğıdını veririm daha iyi. Birşey yaparız belki."

Bessie gülümseyerekten ayağa kalktı.

— "Biliyordum Tanrı'nın bana bu işte yardım edeceğini."

diyordu.

— "Oğlanın anasının-babasının onayı var mı? Bu yaştaki bir çocuk, anasının-babasının ikisinin de onayı olmadan evlenemez, yasa öyle. Hem, niçin seni almak istiyormuş bakalım? O genç daha, senin yaşında bir kadını niye alsın? Gel bakayım buraya, oğlum.. "

Bessie: "Caydırmaya kalkma çocuğu." dedi. "Böyle bir şeye kalkışacak olursan bir dua daha ederim. Tanrı bırakmaz seni bizim evlenmemize engel olasın."

— "Niye geldin sen buraya bu yaşlı kadınlan evlenmeye, oğlum? Bekle de büyüyünce bir kızlan evlenirsin."

Dude: "Bilmem ki..." dedi. "Bu Bessie getirdi beni buraya."

Görevli: "Valla', evlenmen için izin kâğıdı veremem ben sana." dedi. "Onsekizinden küçük bir delikanlının anasının-babasının onayı olmadan evlenmesi yasaktır. Nekadar dua edilirse edilsin, yasa değişmez. Kitaplarda yazılı, silinmez."

— "Ulu Tanrı'm," dedi Bessie gene, "bu adamın bizi ortada bırakıvermesine göz yumamazsın, değil mi ya? Biliyorsun nasıl bel bağladımdı Dude'lan evlenmeye! Bırakmamalısın hiçbirşey..."

Görevli: "Bi' dak'ka!" dedi. "Başlama gene! Kim bu çocuğun anası-babası?"

Bessie: "Anasının-babasının aldırdıkları yok." dedi. "Pek seviniyorlar onlar. Bu sabah Fuller'e gelmeden önce ikisinlen de konuştum."

— "Nedir babasının adı?"

— "Dude'un babası Jeeter Lester. Anasının adını söylersem bilmem tanır mısın. Ada onun adı."

— "Jeeter Lester'i tanırım elbette. Aldırmayacağım da bilirim. Karısı da aldırmaz. Jeeter'in küçük kızlarından birine evlenme izni vermek zorunda kaldımdı Lov Bensey'len evlenmesi için; çünkü Jeeter çok istiyormuş bunu, öyle dediydi. O kız da oniki yaşındaydı ancak o zaman. Günahtı kızcağızı bu yaşta evlendirmek ama,

yasada var; ben de, izin vermek zorundaydım. Pek cici ufacık bir kızdı. Ben ömrümde böylesine güzel sarı saçlı, mavi gözlü kız görmedimdi. Gözleri tıpkı ardıçkuşu yumurtası renginde. Yeşile çalar maviydi. Bir içim suydu bu kız, valla'."

Bessie: "Dude ondan büyük." dedi. "Onaltı yaşında Dude."

— "Sen kaç yaşındasın, Rice Bacı? Yaşını söylemedin bana."

Bessie: "Söylemek zorunda değilim, değil mi ya?" dedi.

— "Yasa öyle. Yaşını söylemezsen ben de sana izin kâğıdı veremem."

— "Valla'... geçenlerde otuzsekiz yaşındaydım."

— "Şimdi kaç yaşındasın?"

— "Otuzdokuz ama, göstermiyorum daha."

Görevli: "Kim bakacak sizin ikinize?" diye sordu. "Bu çocuk ekmeğini çıkaramaz daha."

— "Bu da mı yasada yazılı?"

— "E, yo. Yasada bu soru yok ama, ben öğrenmek istedim de..."

Bessie: "Tanrı rızkımızı verir." dedi. "Kullarının rızkını hep verir Tanrı."

Adam: "Karımlan beni pek düşünmüyor." dedi. "Ben ki yirmi yaşımdan beri Fuller Baptist Kilisesi'nin bağışçı üyelerinden biriydim. Bana pek bir şey yaptığı yok."

Bessie: "Doğru mezhebe girmemişsin de ondan." dedi. "Baptistlerin hepsi günahkârdırlar. Benim mezhebim rızkımı veriyor."

— "Nedir adı?"

— "Tam bir adı yok. Çoğu zaman "Kutsal Yol" derim ben ona. Şimdilik tek üyesi benim ama, biz evlenince Dude de bu mezhebe girecek. O da din öğütçüsü olacak."

Adam kâğıda bir şeyler yazdı.

— "İki lira vereceksin izin kâğıdı için." dedi. "Var mı iki liran?"

— "Var, var. Yalnız, anlamıyorum evlenmek için neden para verelim. Tanrı'nın buyruğu bu."

— "Bir şey daha soracağım ben size. Yasada yok; kimi görevli de hiç sormaz ama, ben tam bir Baptist olduğum için, sormak gereğini duyarım."

— "Nedir o?"

— "İkinizde de herhangi bir hastalık var mı?"

Bessie: "Benim bildiğime göre, yok." dedi. "Sende var mı, Dude?"

— "Ne var mı?"

Adam: "Hastalık." dedi, heceleri ağır ağır söyleyerekten. "Pellagra, suçiçeği falan gibi. Var mı öyle bir bozuk yanın, oğlum?"

Dude: "Benim bildiğime göre yok öyle bir bozuk yanım." dedi. "Bunun nasıl bir şey olduğunu da pek bilmiyorum ya."

Adam Bessie'ye: "İyi biliyor musun hiçbir hastalığın olmadığını?" diye sordu. "Kocan sana hiçbir hastalık aşılamadı mı? Neden öldü?"

— "Daha çok, yaşlılıktan öldü bence. Evlendiğimizde su içinde elli yaşında vardı."

— "İkinizde de herhangi bir zührevi hastalık falan var mı?"

Bessie: "Nedir o?" diye sordu.

Adam: "Bilirsin..." dedi, "zührevi hastalıklar... cinsiyet örgenlerinde bir bozukluk dersiniz belki siz."

— "Eskiden şişe şişe Tanlac alırdım ama, parasızlıktan epeydir aldığım yok."

— "Yo, o değil. Benim dediğim, hani erkeklerlen yatan kadınlara geçer kimi vakit."

— "Kocamda çok böcek olduğu olurdu. Bunlardan kurtulmak için onu da gazlan yıkardım, kendimi de."

— "Yo, böcek değil. Çok kişide vardır böcek. Benim demek istediğim... Neyse, ne demek istediğimi anlamadığına göre, demek ki

sende öyle bir şey yok."

Bessie: "Başka ne öğrenmek istiyorsunuz?" diye sordu.

— "Tamam, bence. Şimdi ver şu iki lirayı bakayım."

Bessie adama iki tane kirli, paçavra gibi birer liralık kâğıt para uzattı. Bunları avucunda sıkı sıkı tutuyordu. Etekliğinin cebinde, mendile sarılıp sıkı sıkı bağlanmış daha birhayli başka paralar da vardı. Sekizyüz lira arabaya gitmişti ya, şimdi bütün parası buydu.

Görevli: "E, iyi geçinirsiniz umarım." dedi. "Ya geçinirsiniz, ya geçinemezsiniz."

Bessie: "Siz evli misiniz?" diye sordu.

— "Onbeş yıldır evliyim, belki onbeş yılı da geçti. Niye sordun?"

Bessie: "Valla', evliyseniz bizim evleneceğiz diye nasıl sevindiğimizi anlarsınız." dedi. "Evlenmek nasıl bir şeydir, bütün evliler bilir bunu."

— "Başlangıçta iyidir ama, çok sürmüyor. Evlendikten sonra biriki yıl geçti miydi, erkek dışarı çıkmak, o işlere yeniden başlamak istiyor; ama, olmaz ki. Yasa ilkinden sonra önünü kesiyor. Karın ölürse, ya da kaçar giderse, o başka; bu da, pek sık görülen bir şey değildir."

— "Biz Dude'lan hep bir arada olacağız, öyle değil mi, Dude?"

Dude sırıttı ama, birşey söylemedi.

Bessie izin kâğıdını almıştı ya, adamın söylediklerini dinlemiyordu bile artık. Dude'u elinden tutup çektiği gibi odadan dışarı sürükledi. Mahkemeden çıktılar, yeni arabaya doğru koştular. Eve gitmek üzere bindiler.

Dude motoru işletmeden birkaç kez korna çaldı; hız kolunu takarken gene çaldı. Sonra arabayı döndürdü, Fuller'den Tütün Yolu'na doğru yola koyuldu.

Bessie rüzgar kapıp uçurmasın diye evlenme izin kâğıdını iki eliyle sıkı sıkı tutmuş, arkada, dimdik oturuyordu.

XI

YENİ araba daha görünmeden çok önce, Dude'un çaldığı kornanın sesini Lester'ler ta Tütün Yolu'ndan duydular. Hepsi avlunun ta ucuna kadar koştu; süpürgeotu tarlalarına kadar bile uzandılar. Dude'la Bessie'nin gelişlerini görmeye. Nine bile sevinçten coşmuştu. Yeni arabayı ilk görenler arasında bulunmak için bir ağacın ardında bekliyordu.

Jeeter: "İşte geliyorlar!" diye haykırdı. "Bakın, bakın şunlara! Gıcır-gıcır yeni bir araba, tamam! Kapkara, boyası nasıl parlıyor, bakın! Yaşasın! Bakın şuraya, nasıl geliyor!"

Dude arabayı saatte otuzbeş-kırk kilometre bir hızla sürüyordu. Boyuna kornaya basmaya öylesine dalmıştı ki avluya doğru sürerken hızı kesmeyi unuttu. Araba hendeği geçerken sarsıldı, Bessie'yi arka arkaya üç, dört kez çabuk çabuk hoplattı; arka makasın birçok yaprağı da kırıldı.

Dude bunun üzerine hızı kesti. Araba avludan içeri girdi, evin yanında durdu.

Yeni arabanın yanına ilk Jeeter geldi. Dude arabayı yavaşlatırken arkasından koşmuş, onun hızıyla bir gidebilmek için arka çamurluğa tutunmuştu.

Ellie May'le Ada da ondan biraz gerideydiler. Nine de yürüyebildiği kadar hızlı geliyordu.

Jeeter: "Ben ömrümde böyle güzel araba görmedim!" diyordu. "Böyle güzel bir araba gördüğüme pek sevindim elbette. Beni ufak bir gezmeye götürebilirsin, sence de öyle değil mi, Bessie? Binip biraz dolaşmak isterim valla!."

Bessie kapıyı açtı, aşağı atladı. İlk yaptığı iş etekliğinin

uçlarını eline alıp ön çamurluğun tozlarını silmek oldu.

— "Bir gün alır gezdiririz seni bence." dedi. "Dude'lan dönüp gelelim, arabaylan gezebilirsin."

— "Dude'lan nereye gidiyorsunuz, Bessie?"

Bessie, şişinerekten: "Yeni evliler gezmesine çıkıyoruz arabaylan." dedi. "İnsan evlenince, birlikte şöyle biryerlere gitmek ister, kısa bir gezi için."

Ada ile Ellie May arabayı soluk kesici bir hayranlıkla gözden geçirdiler. Sonra ikisi de etekliklerinin uçlarını toplayarak kapıları çamurlukları silip parlattılar. Bu işi bitirdiklerinde, yeni araba güneşte ayna gibi parlıyordu.

Dude kapıda dikildi, annesiyle ablasına arabadan uzak durmalarını buyurdu.

— "Arabayı mahvedeceksiniz!" diyordu. "Elinizi sürmeyin, yanına da çok yaklaşmayın."

Jeeter, Bessie'ye: "Evlendiniz mi Fuller'de?" diye sordu.

Bessie: "Pek değil." dedi. "İzin kâğıdını aldım yalnız. Bukadarcığı bile iki liraya patladı bana."

— "Papaza kıydırmayacağın mı nikâhınızı?"

— "Kıydırmayacağım! Din öğütçüsü değil miyim ben? Kendim kıyacağım. Sofu bir Baptist papazını karıştırmam ben işimize."

Jeeter: "Biliyordum ben senin doğrusu neyse onu yapacağını." dedi. "Yaman bir kadın din öğütçüsüsündür sen, Bessie Bacı."

Bessie, evlenme izin kâğıdını ellerinde bura raktan, kapıya doğru gitti.

Ötekilerin hepsi hâlâ yeni arabaya bakıyorlardı. Dude sopayla kovalamasın diye, Ada ile Ellie May uzakta duruyorlardı. Nine, gördüğünden ürkmüş gibi, gene bir ağacın ardına çekilmişti.

Dude arabanın her yanını görebilmek için çevresinde bir dolaştı. Ellerini sürdüler de parlaklığı gitti mi diye bakıyordu.

Jeeter topuklarının üzerine oturdu, hayran hayran arabayı

seyretmeye koyuldu.

Bessie, basamaklardan yukarı kapıya doğru çıkarken, yarı yolda durmuş, Dude'un dikkatini çekmeye çalışıyordu. Birkaç kez öksürdü, ayaklarını basamakların tahtası üzerine sürttü, parmaklarının boğumlarıyla direğe vurdu.

Jeeter işitmişti. Ne yapıyor, diye baktı.

— "Bu da nesi!" diyerekten ayağa fırladı. "Deli mi bu kadın?"

Ötekiler de dönüp Bessie'ye baktılar. Ellie May bir ağacın ardından kıkır-kıkır gülüyordu.

Jeeter: "Ada," dedi, "Bessie Bacı eve girmek istiyor. Git, yol göster ona."

Ada içeri girdi, kepenkleri açtı. Sandalyeleri odanın çevresine dizdiği, yatakları yeniden köşelere ittiği duyuluyordu.

Jeeter, Bessie'ye: "Fuller'den gelirken koruda falan durmadınız mı?" diye sordu.

Bessie: "Buraya gelmek için acele ediyorduk da..." dedi. Dude'a söyler gibi oldum ama, kornayı öyle öttürüyordu ki duymadı beni."

Jeeter: "Dude," dedi, "görmüyor musun Bessie Bacı içeri girmek için nasıl çırpınıyor? Sen de gir onlan içeri, arabaya ben bakarım."

Dude eve girmeye zorlanırken, Bessie basamaklardan yukarı kapıya doğru ağır ağır ilerledi. Dude'un gelmesini bekliyordu.

Ellie May, ayak parmaklarının ucuna dikilmiş, açık duran pencereden içeri, yatak odasına bakmaya çalışıyordu.

Ada hâlâ odayı toplamaya uğraşıyordu. İki dakikada-bir yerden bir sandalyeyi alıp sürüklüyor, yataklardan birinin ucuna vuraraktan düzeltiyordu.

Ellie May: "Ne yapacaklar onlar bur'da, anne?" diye sordu.

Ada pencereye geldi, dışarı doğru uzandı. Ellie May'in ellerini pencerenin kenarından dışarı doğru itti, "Çekil!" der gibilerden

işmar etti.

— "Bessie Bacı'ylan Dude evlendiler." dedi. "Hadi sen çekil de içeri bakmaktan vazgeç bakayım. Senin nene gerek onlara bakmak!"

Annesi pencerenin önünden çekilince, Ellie May yeniden uzandı, içeri baktı.

Dude kapıya kadar gitmişti ama, orada durmuş, gene arabaya bakıyordu. En sonunda Ada dışarı çıktı da onu içeri doğru itti, odaya, Bessie'nin yanına yolladı.

*
**

Odanın içinde pek eşya yoktu. O ikişer kişilik üç yataktan başka, köşede bir ayağı topal, dingildeyen bir dolap vardı ki hem el yıkama yeri olarak kullanılıyordu, hem de masa olarak. Yukarısında, duvara asılı, çatlak bir ayna vardı. Odanın öbür ucunda ocak. Süpürgeotundan bir süpürge kapının arkasında duruyordu; bir tane de, iyicene aşınmış, Ada'nın yatağının altında. Odada düz arkalıklı iki de sandalye vardı. Evde giysi dolabı diye bir şey olmadığı için, giyecekler duvardaki ikiye-dört kalaslara çakılmış çivilere asılıydı.

Dude odadan içeri girer girmez, Bessie kapıyı hızla kapattı, oğlanı tuttu kendine doğru çekti. Etekliğinin cebinden evlenme izin kâğıdını çıkardı, önüne doğru tuttu.

— "Bir ucundan sen tut, Dude, bir ucundan da ben tutacağım."

— "Ne yapacaksın?"

— "Birbirimizi evlendireceğim, Dude."

— "Fuller'deki mahkemede olup bitmedi miydi bütün bu iş?"

— "Hepsi bitmediydi. Geri kalanını da şimdi ben yapıyorum işte."

Dude: "Ne zaman çıkacağız arabaylan gezmeye?" diye sordu.

— "Yakında çıkarız artık. Önce bur'da biraz kalalım. Gezecek

çok vaktimiz var, Dude."

— "Bırakacağın beni arabaylan boyuna gezmeye, değil mi?"

— "Elbette, ne zaman istersen alır gezersin. Araba kullanmasını ben bilmiyorum ki."

— "Başkalarını bırakmayacağın arabayı kullansın, öyle değil mi?"

Bessie: "Bir sen kullanabilirsin, Dude." dedi. "Neyse, şimdi çabucak şu evlenme işini bitirelim. Ben dua okurken sen izin kâğıdını kendi ucundan tutacaksın."

Dude kadının yanında ayakta durdu, onun duayı bitirmesini bekledi. Bessie dakikalarca içinden dua okudu. Sonra duasını şöyle bitirdi:

— "Ben ikimizi karı-koca kılıyorum. Böyle olsun. Hepsi bukadar, Tanrı'm. Amin!"

Uzun bir sessizlik oldu. İkisi de birbirine bakıyordu.

Dude: "Ne zaman çıkacağız arabaylan gezmeye?" diye sordu.

— "Biz evlendik artık, Dude. Evlenmek işini bitirdik. Sevinmiyor musun buna?"

— "Ne zaman çıkacağız arabaylan gezmeye?"

Bessie: "Ben şimdi kısaca bir dua edeceğim." dedi. "Ben dua ederken sen de yere diz çökeceksin."

Diz çöktüler. Bessie gözlerini kapayınca, Dude yere dört ayak üstüne eğildi, kadının burnunun içine doğru baktı.

— "Ulu Tanrı'm, Dude'lan ben evlendik artık. Karı-koca olduk. Dude tertemiz genç bir delikanlı; ülkenin günahkâr işlerine alışmamış. Ben doğru yolu gösteren bir kadın öğütçüyüm. Dude'u da öğütçü kıl da günahkârlara dua okumaya bütün ülkeyi yeni arabamızlan dolaşalım. İyi bir öğütçü nasıl olunur, ona öğret ki bütün keçileri koyun yapalım. Şimdilik hepsi bukadar. Acelemiz var şimdi. Şeytan'dan koru bizi, mekânımızı Cennet eyle. Amin!"

Bessie Bacı ayağa fırlayıp odanın içinde deli gibi dört dönerken

bir eteklik hışırtısıdır duyuldu. Sonra döndü geldi, oğlanı tuttu çekti, kollarını beline dolattı.

*
**

Dışarıda, avluda Jeeter'le Ellie May, ayaklarının ucuna kalkarak pencerenin önüne dikilmişler, Dude'la Bessie ne yapıyorlar diye, içeriye bakıyorlardı. Pencerelerde perde falan yoktu; tahta kepenkler de, içeriye aydınlık gelsin diye, açık tutuluyordu.

Bessie Dude'u odanın öbür yanına doğru çekmeye çalışırken, oğlan dakikalarca durdu ona öyle baktı. Bessie en sonunda gitti yataklardan birinin üzerine oturdu, Dude'u da yanına oturtmaya çalıştı.

Dude: "Uyuyacak mısın yoksa?" diye sordu. "Yatma vakti değil daha. Öğlen daha şimdi."

Bessie: "Şimdilik." dedi. "Biraz sonra çıkar, arabaylan bir gezeriz."

Dude pencereye koştu arabaya bakmaya. O arada arabayı hepten unutuvermişti. Pencerenin önüne gelince baktı babasıyla ablası, parmaklarının uçlarıyla pencerenin kenarına tutunmuşlar, içeri bakmaya çalışıyorlar.

— "Ne yapıyorsunuz bur'da?" diye sordu babasına. "Ne görmeye çalışıyorsunuz?"

Jeeter başını yana çevirdi, süpürgeotu tarlasına doğru bakmaya başladı. Ellie May evin arkasına kaçtı, ayaklarının ucuna basa basa mutfaktan taşlığa geçti.

Dude, nasıl oldu bilemeden, birdenbire kendini yatakta buldu; üzerine de yorgan örtülmüştü. Bessie ona öyle sıkı sıkı sarılmıştı ki oğlan hiçbir yana kımıldayamıyordu.

Derken, dışarıdan, bir el merdiveninin tahta kaplamalara sürtündüğünü duydu. Jeeter merdiveni yemliğin altında bulmuş, alıp pencerenin önüne getirmişti.

XII

DUDE başını kaldırıp bakınca ne görsün! Kapı açılmış, anası, ablası, ninesi içeri doluyorlardı. Ne yapacağını bilemedi; yalnız, "Çekilin!" der gibilerden işmar etmeye çalıştı.

Babasını görememişti. Çünkü Jeeter onun arkasında kalıyordu. Ayakları merdivenin bir tahtasında, yarı belinden yukarısı pencerede, dışarıdan bakıyordu o. Bessie de, Jeeter'i görüyordu da ötekileri göremiyordu.

Dude ninesinin homurdanaraktan çıkıp gittiğini duydu. Sofanın çam tahtası döşemesi üzerinde ayaklarının sürünüşünü işitiyordu. Nine avlu kapısına doğru giderken, eski koşum meşininden yapılmış ayakkapları sinir bir ses çıkarıyordu. Dude ötekilere önem vermedi.

Biraz geçtikten sonra, Jeeter kesik kesik öksürüp boğazını açarak, Bessie'ye seslendi. İlkinde Bessie karşılık vermedi. İkincisine de vermedi. O da, Dude da rahatlarını bozmak istemiyorlardı.

Jeeter, baktı ki kadın ses vermemekte ayak diriyor, pencereden yukarı tırmandı, içeri atladı, odanın öbür ucuna, yatağa doğru yürüdü. Dude'un yakasına sarıldı, oğlanı yana döndürünceye dek sarstı.

Gene de Jeeter'in oğluna bir deyeceği yoktu. Bessie'yle konuşmak istiyordu o.

— "Demin aklıma geldi, Bessie Bacı. Düşündükçe de kafamı büsbütün kurcalıyor, daha iyicene aklım yatıyor: Dün kapının önünde konuştuklarımızda sen haklıymışsın."

Bessie: "Nedir istediğin benden, Jeeter?" diye sordu.

— "Şey, canım... Hani demiştin ya İncil'de bir yer varmış,

diyormuş ki insan birine kötü gözle bakar da Tanrı'nın gücüne giderse o kimse gözünü çıkarmalıymış."

Bessie: "Evet, İncil öyle diyor." dedi.

— "Biliyorum, öyle diyor. İşte şimdi benim kafamı da bu kurcalayıp duruyor ya."

Bessie: "Peki ama, dini-bütün bir adamsındır sen, Jeeter." dedi. "Vicdanını hiçbir şey rahatsız etmemeli artık. Lov'dan aşırdığın o şalgamlardan dolayı senin için dua okudum ben. Tanrı bunu unuttu gitti bile. Bundan dolayı senin yakana yapışmaz artık."

— "Şalgamlar değil benim dediğim. Gözümü oyup atacağım. Çok doğruydu bence senin o söylediklerin. Bugünden tezi yok, yapmalıyım bu işi."

Dude yana döndü, babasını itti, yere devirmeye çalıştı. Jeeter karyolaya tutundu, sıkı sıkı durdu.

Bessie: "Neden yapacaksın bu işi?" diye sordu.

— "Senin o söylediklerin üzerinde uzun uzun düşündüm. Şimdi iyice biliyorum artık: Gözümü çıkarmam gerek, başka yolu yok, ki Tanrı beni yeniden Şeytan'a uydurmasın. Çok gücüne gidecek iş yaptım. Şimdi iyice biliyorum artık: Gözümü oyup atmalıyım ki bir daha yapma'yım. Öyle değil mi, Bessie Bacı?"

Bessie: "Öyle." dedi. "Bir kimse büyük günah işledi mi öyle yapmalı diyor kitap.

Jeeter Bessie'ye baktı. Daha iyi görebilmek için, yorganın ucunu kaldırdı. Birkaç dakika düşündükten sonra: "Yalnız, bir süre erteleyebilirim bu işi sanıyorum." dedi. "Kimbilir, belki de benim düşündüğüm kadar kötü bir şey değildir. Her yıl bu sıralarda adama tuhaf bir duygu gelir. Hiç düşünmeden biralay laf eder durur. Toprağı sürüp de tohum atma günleri yaklaştı mıydı adam dilini tutamaz olur, tutmak da istemez. Yaptığı işler de böyledir. Şubat sonlarınlan mart başlarına doğru böyle olurum ben. Adamın nekadar çocuğu olursa olsun, daha da ister.

Evin içini uzun süre bir sessizlik kapladı. Ellie May'le Ada kapının önünde çıt çıkarmadan duruyorlardı. Jeeter yatağın üzerine oturdu, derin düşüncelere daldı. En sonunda Dude itti de ancak öyle ayağa kalktı. Dude onun arkasından doğruldu.

Hepsi yeniden avluya çıktılar. Dude gitti arabaya oturdu, kornayı çaldı. Kadınlar kaputun, çamurlukların üzerine konmuş tozları silmeye koyuldular. Yalnız, nine arabaya yaklaşmadı. Gene ağacın ardındaki yerine geçti durdu, öbürkilerin yaptıklarına birer birer baktı.

Jeeter gidip, bacanın dibinde topuklarının üzerine oturdu, Bessie Bacı'nın içerideyken söylediklerini uzun uzun düşündü. Artık iyicene inanmıştı: Kendine gelmesini, Bessie'ye bir daha kötü gözle bakmamasını bekliyordu Tanrı ondan.

Yalnız, kafasına da koymuştu: Bu dediğini hemen şimdi yapmayacaktı. Çok vakti vardı daha. Öyle diyordu kendi kendine. Tanrı'nın gücüne gidecek yeni bir davranışta bulunmadan önce, ne zaman olsa yapardı bu düşündüğünü. O güne dek de bu işi daha bir iyicene kafasına koyacak vakit bulurdu.

*
**

Derilerin üzerinde kalmış birazıcık içyağı artığı vardı mutfakta. Ada da, biraz mısır ekmeği yapmıştı. Mısır unundan, tuz, su, içyağ katarak yapılmıştı bu ekmek.

Mutfaktaki masaya hepsi çöktüler, içyağ artıklarıyla mısır ekmeğini iştahla yediler. Hepsinin o günkü ilk öğün yemekleriydi bu; belki de son öğün olacaktı.

Sahandaki et bütün yağ bulaşıkları silinip süprülesiye sıyrıldıktan, mısır ekmeğinin de son lokması yendikten sonra, hepsi gene avluya çıktılar yeni arabaya bakmaya.

Nine etekliğinin cebine bir parça ekmek saklanıştı, gitti

şiltesinin altına soktu ertesi gün yemek üzere, Jeeter para bulup da mısır unuyla et alamazsa diye.

Jeeter arabaya binip hemen şimdi şöyle-bir gitmek istiyordu. Bunu söyledi Bessie'ye.

Bessie'nin başka tasarıları vardı.

— "Bugün öğleden sonra Dude'lan arabaya binip tek başımıza şöyle kısa bir gezinti yapacağız." dedi. "Evlenmemiz üzerine konuşacağız rahatsız edilmeden. Dönüp gelelim, arabayı sana veririm, söz!"

İkisi bindi. Dude arabayı avludan çıkardı, Tütün Yolu'ndan devlet karayoluna doğru sürdü.

Jeeter: "Belki de Augusta'ya gidiyorlardır." diye düşündü ama, sormasına kalmadı, sesini işitemeyecekleri kadar uzaklaştılar.

Jeeter, Ellie May'e: "Şu Dude dünyanın en talihli adamı." dedi.

Ellie May, onların arkasından bakmak üzere, yoldan aşağı, toz bulutunun içine dalmış gidiyordu. Babasının söylediğini işitmişti ama, onların yoldan aşağı gittiklerini görmek, Dude'un korna çalışını işitmek için öyle can atıyordu ki babasının lafına kulak verecek halde değildi.

Jeeter boyuna konuşuyordu:

— "Dude'un şimdi gıcır-gıcır yeni bir arabası var, binip gezer. Sonra, evlendi de. İnan bana, bir günde bunun ikisini birden elde etmiş adam azdır şu yeryüzünde. Yepyeni araba gibi mal yoktur. Şuradan ırmağa dek olan topraklarda bir tek bildiğim yok ki böyle gıcır-gıcır yeni bir arabası olsun. Sonra, bu yaşta Bessie Bacı gibi güzel karısı olan da yoktur. Bessie bir adama iyi karı olur; yalnız bur'da değil, ner'de olursa olsun herhangibir adama. Yalnız, korkarım, belki biraz Dude'un baş edemeyeceği bir kadın. Bana öyle geldi ki ufacık bir kız gibi değil o; şu, ya da bu bakımdan çok şey bekler kocasından. Dude öyle bir erkek mi, değil mi, bilmem ama, Bessie yakında anlayacaktır bunu. Şimdi bak, ben olsaydım, böyle bir dert olmazdı. Daha başlangıçtan hoşuna giderdim ben

onun; sonuna dek de sürdürürdüm bunu."

Ellie May şimdi duymuştu babasının söylediklerini. İlgilenmişti de. Dahasını işitebilmek için durdu.

— "Şimdi, sen, Ellie May, artık sen de kendine bir erkek bulmalısın. Bütün öbür çocuklarının evlendiler. Şimdi sıra sende. Vaktin çoktan geldiydi ya; daha Pearl evlenmeden, Dude evlenmeden birhayli önce. Yalnız, hoşgörüyorum seni yüzünden dolayı. Koca bulmak çok daha zordur senin için herhangi başka bir kıza göre. Gelgelelim, bizim bur'da herkes evlenmek zorunda. Hemen şimdi çıkıp gitmelisin, kendine koca bulmalısın. Bekleyemezsin artık. Yakında vaktin geçer. Sen de istemezsin bunu. Bir işe yaramaz Lov'lan dalga geçmen, demin yaptığın gibi. Elde edemezsin onu, çünkü evli. Bekârları elde etmeye bakacaksın. Büyük Çay'ın or'daki değirmeni işleten biralay hoş delikanlı var. Bir gün kalk git oraya da kendini göster onlara. Hiç de zor değildir. Kadınlar bilirler erkeklerin gözünü nasıl çeleceklerini. Sen de, bunu bilecek yaşa geldin artık. Büyük Çay'ın or'daki delikanlılar hayli hoşlanırlar senden, yüzüne falan aldırmadan. Bir adam sana arkadan bakarken, hemen oracıkta evlenmek istermiş senlen. Bir gün Lov öyle diyordu. Bunu da o bilmeyecek de kim bilecek. Evli çünkü. Yalnız, yüzünü pek gösterme. Yüzünü göstermezsen delikanlılar peşinden gelir."

Jeeter başını çevirip baktı kız ağlıyor. Çocukluğundan beri ilk kez görüyordu ağladığını. Ne yapacağını, ne söyleyeceğini bilemiyordu. Çünkü ağlayan bir kadını yatıştırmak zorunda hiç kalmamıştı. Ada hiç ağlamazdı. Hiçbir zaman, hiçbir şey yapmazdı ki o.

Jeeter'in: "Ne var? N'oluyor?" diye sormasına kalmadı, Ellie May kaçtı gitti eski pamuk tarlasına. Sonra oradan, süpürgeotlarının arasından, ürkmüş bir tavşan gibi sıçrayaraktan, evlerin arkasından, koruya doğru koşmaya başladı.

Jeeter: "E, böylesini hiç görmedim." diyordu. "Ben ne söyledim ki böyle ağlaya ağlaya kaçtı gitti?"

XIII

ELLIE May ağlaya ağlaya kaçıp gittikten sonra Jeeter daha yarım saat avluda bacanın dibinde topukları üzerinde oturdu kaldı. Yeni arabanın avluda bıraktığı yol yol çizgilere bakıyor, lastiklerin açtığı izlerin keskinliğine şaşıyordu. Kendi arabasının, hâlâ avluda evle mısır ambarı arasında duran şu arabanın lastikleri aşınmış, dümdüz olmuştu. Kumda giderlerken hiç iz bırakmıyorlardı; yalnız yassılaşmış kumlarda birbirine koşut iki yol kalıyordu.

Şimdi düşünüyordu: Ne yapabilirdi dersiniz lastiklerine? Hepsini birden şişirebilecek olsa, Augusta'ya bir yük odun götürür satardı. Bir yüküne bir lira bile alabilirdi.

Yirmibeş kilometrelik bir yoldu oradan kent. Sonra, gidip-gelmeye yetecek kadar benzin aldı mıydı, o bir liradan pek bir şey de kalmayacaktı. Belki bir çeyrek lira ancak kalırdı. Onunla da üç kavanoz tütünle bir kese de pamuk tohumu unu alabilirdi ancak. Karınlarını doyuracak kadar mısır unu bile alamazdı. Daha şimdiden pamuk tohumu unu almaya başlamıştı, çünkü mısır unu çok pahalıydı. Onbeş kuruşla onlara bir hafta gidecek pamuk tohumu unu alınabilirdi.

Gelgelelim, Jeeter pek iyi bilemiyordu bir yük odun taşımak zahmete değer mi, değmez mi. Aşağı-yukarı yarım gün alacaktı arabaya sidiklimeşelerin yüklenmesi; Augusta'ya dek gitmek de yarım gün alırdı. Sonra, gitti deyelim, odunları satacak kimse de bulamazdı belki.

Gene de o yıl için ürün almayı tasarlıyordu. Pamuk yetiştirmekten vazgeçmiş değildi. On-onbeş dönüm pamuk yetiştirebilirdi... tohumla gübre bulabilirse.

Fuller'deki tüccarlar ona bir daha veresiye vermeyeceklerini söylemişlerdi. Augusta'daki bir bankadan borç almayı denemek de boşunaydı. Daha önce üç-dört kez denemişti bunu. İlk sordukları şu olmuştu: "Kim kefil olacak? Ne rehin göstereceksin?" Her seferinde de iş buraya geldi miydi suya düşmüştü. Kimse kefil olmazdı ona; rehin olarak gösterebileceği birşeyi de yoktu.

Bankadakiler: "Bir de tefecileri dene." demişlerdi.

Tefeciler de, iş yapılacak kimseler değildi ki. Bir kez bunlardan birinden ikiyüz lira borç alınış, bir daha böyle bir anlaşmaya bağlanmaya tövbe etmişti. Birincisi, haftada iki-üç kez geliyorlardı onu görmeye. Kimisi tarlaya geliyor, pamuk nasıl ekilirmiş, dönüm başına nekadar gübre konmalıymış, onu öğretmeye kalkıyordu. Sonra, her ayın ilk günü gene geliyorlardı borcun faizini almaya. Jeeter faizi veremiyor, onlar da bunu anaparanın üzerine ekliyorlardı; sonra faizin faizini de üzerine bindiriyorlardı.

Güz gelip de pamuğunu sattı mı, elinde topu topu yedi lira kalıyordu. Borcun faizi başlangıçta yüzde-üçtü; on ayın sonunda yüzde-otuzu buluyordu, ayrıca yüzde-otuz da ödenmemiş faizlerin borcu. Sonra, borcu iyicene güvence altına almak için de Jeeter'den elli lira istiyorlardı. Jeeter birtürlü anlayamamıştı bu elli lirayı niçin vereceğini; onlar da birtürlü yanaşmıyorlardı bunu ona anlatmaya.

— "Ne karşılığı bu elli lira?" diye sormuş, "Borcun karşılığı." demişlerdi.

Hesap kapatıldığında Jeeter bir de bakınıştı ki verdiği para üçyüz lirayı geçiyor, buna karşılık elinde yedi lira kalıyor. Bir yıllık emek karşılığında yetiştirdiği pamuğun kazancından kendi eline yedi liracık geçmesi ona hiç de hoş bir şey gibi görünmüyordu, hele bütün işi kendi gördüğü, katırı, toprağı kendisi sağladığı düşünülürse.

O işten dolayı bugün bile borçluydu. Pamuk yetiştirmekte

kullandığı katırın kirası olarak on lira borcu kalmıştı. Lov'la Ada'nın yardımıyla öğrenmişti ki hesabın sonunda üç lira zarar etmişti. Katırı kiralayan adam parasını istemiş, Jeeter eline geçen yedi lirayı da ona vermişti. Şimdi de kalan üç lira borcunu ödemeye çalışıyordu.

Jeeter ant etmişti: Augusta'daki varlıklı kimselerle bir daha hiçbir iş yapmayacaktı. Aşağı-yukarı her gün başının etini yemişler, pamuk nasıl yetiştirilir, ona öğretmeye kalkmışlardı. Sonunda da gelip hepsini almış götürmüşler, kendisini üç lira borçlu bırakmışlardı. Bütün işi o yapmıştı; katırı, toprağı o sağlamıştı. Öyleyken, gene de pamuğun getirdiği bütün parayı tefeciler almışlar, üstelik ona üç lira da ziyan ettirmişlerdi.

Ondan sonra kimi görse söylüyordu: Tanrı razı olmazmış bu gibi işlere. Tefecilere de öyle söylemişti:

— "Siz Augusta'lı varlıklı kişiler biz yoksulların öldürünceye dek iliğimizi emiyorsunuz. Siz kendiniz hiç çalışmıyorsunuz, biz çiftçilerin bütün parasını alıyorsunuz. Ben bütün yıl çalışıyorum. Dude saban sürüyor. Ada'ylan Ellie May yazın pamuğun çapasına, güzün toplanmasına yardım ediyorlar. Ne geçiyor bundan benim elime? Hiçbir şeycik geçmiyor; üstelik, üç lira borçlu kalıyorum. Doğru bir iş değil bu, bakın bunu söyle'yim size. Tanrı sizden yana değildir. Böyle bir düzenbazlığa razı olamaz. Siz varlıklı kişileri hiç de sevmez O, sizin sandığınız gibi. Tanrı'dır O. Yoksulları sever."

Tefeciler adına parayı almayı gelenler Jeeter'in söylediklerini dinlediler, dinlediler; bitirince, yüzüne karşı kahkahayla güldüler, yepyeni arabalarına bindiler, Augusta'ya doğru sürdüler.

*
**

İşte Jeeter'in o yıl ürün alıp alamayacağını pek iyi bilemeyişinin nedenlerinden biri de buydu. Yalnız, şimdi şöyle düşünüyordu:

Fuller'deki birinden veresiye tohumla gübre alabilirse, soyulup soğana çevrilme korkusu yoktu. Fuller'dekiler de, tıpkı kendisi gibi, ya da kendisinin olmaya çalıştığı gibi, çiftçi kimselerdi, kendisini aldatabileceklerini sanmıyordu.

Gelgelelim, ne zaman Fuller'e gidip de veresiyeden söz açacak olsa, tüccarlar onu ellerinin tersiyle itmişler, söylediklerini dinlememişlerdi bile.

— "Hiç çeneni yorma, Jeeter." demişlerdi. "Fuller'e her gün dört-bir yandan biralay çiftçi gelir veresiye istemeye. Biri geldi miydi, yüz tanesi gelir artık buraya. Yalnız, hiçbirinize yardımcı olamayız. Bıldır sizin gibi çiftçilerden birkaçına veresiye pamuk tohumu, gübre vermiştik. Güz geldi, baktık birazıcık ürün almışlar; o da, ortalama yedi kuruş getirdi ancak. Bu durumda, ekip biçmeklen uğraşmak bir işe yaramıyor. E, biz de işi pamuk ipliğine bağlayamayız. Hepimiz varlıklı kişilerin ellerinde tuttukları paraları piyasaya dökmelerini beklemek zorundayız."

— "Evet ama, Tütün Yolu'nda biz çoluk-çocuk açlıktan ölüyoruz, kuzum! Yiyeceğimiz kalmadı; mısır unu, et falan almak için satacak birşeyimiz kalmadı. Kaptan John gideli beri, siz dükkân sahipleri bize hiç veresiye vermiyorsunuz. E, n'apacağız biz? Varlıklı kişiler hep böyle durmadan iliğimizi emecek olurlarsa biz n'olacağız çoluk-çocuk, bilmiyorum. Bütün para onlarda, bankada tutuyorlar; biri gelecek, kollarını kesip rehin bırakacak da ancak o zaman borç verecekler."

— "En iyisi, sen ne yap biliyor musun, Jeeter," demişlerdi, "al çoluğunu-çocuğunu, Augusta'ya taşın, ya da ırmağın karşı yakasına geç, Güney Carolina'ya, Horsecreek'e git. Bütün fabrikalar or'da; onlardan birine gir, çalış. Artık bir bu kaldı senin yapacağın. Başka çıkar yolu yok bunun."

— "Olmaz!" demişti Jeeter. "Valla', billa' olmaz! Yapamayacağım tek şey varsa, o da bu. Tanrı toprağı yaratmış, beni de koymuş

oraya ekip biçsin diye. Son elli yıldır hep bunu yapmışızdır; ben, benden önce de babam. Bundan sonra da bunu yapacağız. O lânet-olasıca fabrikalar kadınların çalışacağı yerler. Erkek dediğin bütün gün makaralarlan, ipliklerlen uğraşmaz. Yahu, Cehennem azabıdır bir erkek adamı için vaktini çıkrıklara ip sarmaklan geçirmek. Hayır! Bizi koymuşlar toprağın üzerine, pamuk yetişecek yere; benim işim de, pamuk yetiştirmektir. Haftada onbeş lira bile kazanacağımı bilsem, fabrikada çalışmam. Toprak üzerinde kalacağım ben ölünceye dek."

— "Nasıl istersen öyle yap, Jeeter. Yalnız, bu işi bir daha düşünsen de gitsen pamuk fabrikalarında çalışsan iyi edersin. Şu Fuller dolaylarında aşağı-yukarı herkes öyle yaptı. Kimi Augusta'da, kimi Horsecreek'te, hepsi pamuk fabrikalarında çalışıyorlar. Senlen karının eline haftada yirmi, yirmibeş lira geçebilir bu işte. Bur'da kalmaklan elinize ne geçiyor, hiç. Bur'da kalıp da pamuk yetiştirmek için didinip dursursanız, pek yakında ikiniz de düşkünlerevini boylarsınız."

Jeeter: "O zaman, bizi oraya varlıklı kişiler kapattı demektir." demişti. "Düşkünlerevini boylamak zorunda kalırsak, piyasaya dökülürse veresiye pamuk tohumunlan gübre almamıza yarayacak bütün paraları ellerinde tutmaları yüzünden olacak."

— "Sende hiç kafa yok, Jeeter. Şimdiye dek çoktan anlaman gerekirdi çiftçilik edemeyeceğini. Bugün varlıklı olmak gerek çiftçilik etmek için. Yoksullar fabrikalarda çalışmak zorunda."

— "Belki pek kafam yok ama, şunu biliyorum ki fabrikalarda çalışmak üzere yaratılmış biri değilim ben. Daha başlangıçta toprağın üzerine koymuşlar beni; sonum gelinceye dek de or'da kalacağım."

— "A, valla', senin çocuklar senden daha akıllıymışlar, Jeeter. Bur'da kalıp da açlıktan ölmediler. Fabrikalarda çalışmaya gittiler. Bak, Lizzie Belle şeyde..."

— "Kimisi gitti ama, pek de doğru yapmadılar. Dude gitmedi birtürlü. Hâlâ bur'da. bir gün toprağı işleyecek o, tıpkı hepimizin yapması gerektiği gibi."

— "Kafasızlığından gitmedi Dude. Senin öbür çocukların kafası onda da olsaydı, kalmazdı bur'da. Bugünkü durumda çiftçilik etmeye kalkmak ne büyük deliliktir, anlardı. Varlıklı kişiler paralarını hiç de borç vermek için piyasaya dökmek niyetinde değiller. Fabrika işletmek için elde tutmak istiyorlar hep."

*
**

Jeeter, şubat sonu güneşinde, sırtını sıcacık tuğlalara dayamış, bacanın dibinde, topuklarının üzerinde otururken, adamların neler dediklerini birer birer anımsıyordu.

Fuller'de adamların bu gibi sözlerini belki yüz kez dinlemiş, her seferinde de sonunda onları bırakmış, çekip gitmişti. Her ilkyaz toprağı sürme günleri geldiğinde onun içinde neler duyduğunu hiçbiri anlamıyordu.

İşte gene içinde bu duygu vardı. Bu kez daha da derinden duyuyordu bunu. Çünkü, son altı, yedi yıldır içinde pamuk yetiştirmek isteği uyandı mıydı, uğradığı umut kırıklığının ruhunu bunaltmasını hep "Bir gün olur yetiştiririm" düşüncesiyle önlemişti. Gelgelelim, bu yıl ona öyle geliyordu ki toprağa pamuk tohumuyla gübreyi şimdi atmadı mıydı, bu işe bir daha girişemezdi. Biliyordu ki her yıl boyuna veresiye almayı bekleyip de alamamaya artık dayanamazdı; çünkü her gün biraz daha elden, ayaktan düşüyordu. Yakında, istediklerini veresiye bulsa bile, sabanın kolları arasında yürüyecek hali kalmayacaktı.

Uğradığı bu umut kırıklığından dolayıdır ki şimdi havayı bürümüş olan şu odun kokusu, süpürgeotu dumanının, yeni sürülmüş toprağın kokusu ona böylesine yoğun, böylesine keskin geliyordu.

Her yerde çiftçiler çalılıkları, süpürgeotu tarlalarını yakıyorlar, eski pamuk tarlalarında da, yeni tarlalarda da toprağı sürüyorlardı.

Toprağın altını üstüne getirip içine pamuk tohumu ekmek, ondan sonra o sıcak aylarda gölgeye oturup filizlerin sürüşünü, boy atışını seyretmek için can atışı karnındaki açlık sancılarından daha güçlüydü. Gene oturur, açlık sancısını çekerdi ama, her gün orada sürülmemiş tapraklara baka baka yaşamak pek uzun dayanamayacağı bir Cehennem azabı gibi geliyordu ona artık.

Başı dizlerinin üzerine doğru devrildi. Biraz sonra da uyku bastırdı; yorgun yüreği de, yorgun gövdesi de rahat bir dinlenmeye kavuştu.

XIV

DUDE ile Bessie Bacı gün batarken döndüler. Jeeter Dude'un korna çalışını daha bir günlük yoldan işitti. Ada'yla birlikte yola koştular gelişlerini seyretmeye.

Kornanın sesi Jeeter'in pek hoşuna gitmişti. Dude'un çalışını da pek beyenmişti: Biriki saniyede-bir düğmeye parmağını basıyor, kaldırıyordu, yangın söndürücülerin kömür deposundan ayrılırken arabalarının düdüklerini öttürüşleri gibi.

Jeeter: "Dude bu, korna çalan." dedi. "Ama, ne güzel çalıyor, değil mi? Öteden beri, araba kullanmayı nasıl severse korna çalmayı da aşağı-yukarı öyle severdi. Ne küfürler ederdi benim arabamın kornası çalmıyor diye! Teller kopmuştu; ben de, vakit bulamazdım yeniden bağlamaya."

Ada, yolun ortasında durmuş, o pırıl-pırıl yanan yeni arabaya bakıyordu.

— "Kasırgadan kaçan kapkara kocaman bir at arabasına benziyor." diyordu.

Ardından kalkan duman bulutu, gerçekten, yaklaşan bir kasırgayı andırıyordu.

— "Bundan daha güzel ne olur, değil mi?" dedi.

Jeeter gene: "Dude bu, arabayı kullanan, korna çalan." dedi. "Korna güzel bir ses çıkarıyor, değil mi, Ada?"

Jeeter'in oğluyla göğsü kabarıyordu.

Ada: "Bütün çocuklarım bur'da olsalardı da görselerdi!" dedi. "Lizzie Belle pek severdi bu arabaları seyretmesini de, içine binip gezmesini de. Bundan onun kadar hoşlananı ben hiç görmedimdi. Şimdi onun da böyle bir arabası vardır belki. Bilsem!"

Bessie Bacı'yla Dude, arabayla, ağır ağır geldiler, avludan içeri saptılar.

Jeeter'le Ada arkalarından koştular araba gelip bacanın yanında duruncaya dek. Ellie May hepsini evin köşesinden görmüştü.

Bessie kapıyı açıp yere inerken, Jeeter: "Nerelere dek gittiniz?" diye sordu. "Akşama dek hiç görünmediniz. Augusta'ya mı gittiniz?" Bessie etekliğinin ucunu topladı, tozları silmeye başladı. Ada'yla Ellie May de çoktan arabanın öbür yanında işe koyulmuşlardı.

Nine otuz adım ötedeydi; ağacın ardında durmuş, başını çıkararaktan arabaya bakıyordu.

Dude yerinden inmemiş, kornayı öttürüp duruyordu.

Bessie: "Gittik, gittik, ta McCoy'a dek gittik." dedi. "Oraya gidinceye dek hiç durmadık."

Jeeter pek duygulanmıştı.

— "Aşağı-yukarı elli kilometre, ha?" dedi. "Ta oraya dek mi gidip döndünüz?"

Dude: "Oraya dek gittik, döndük, ya." dedi. "Ben buralardan hiç okadar uzağa gitmemiştim. Odaları pek de güzel yerler!"

Jeeter: "Niye Augusta'ya gitmediniz?" diye sordu. "Dörtyol-ağzının oraya doğru indinizdi de Augusta'ya gidiyorsunuz sandımdı ben de sizi."

Dude: "O yoldan gitmedik." dedi. "Öbür yoldan gittik... McCoy'a doğru. Ta McCoy'a dek gittik."

Jeeter arabanın önüne geçti, baktı.

Dude korna çalmayı bir ara bıraktı, dışarı çıktı.

Jeeter: "Eyvah!" dedi. "Nasıl oldu bu, kim yaptı?"

Ön sağ çamurlukla feneri gösteriyordu.

Hepsi toz almayı bıraktı, arabanın başına toplandı. Çamurluk ezilmiş, bükülmüştü; sanki biri balyozu almış da, şu çamurluğu

nasıl iyicene ezip bükebilirim, diye denemişti. Sağ fener kopmuş gitmişti; yerinde yalnız büyük bir demir parçasıyla ufak bir yalıtkanlı tel kalmıştı. Çamurluk kaputa doğru bükülmüştü.

Dude: "Bir at arabası yaptı bu işi. dedi. "McCoy'dan dönüyorduk. Büyük bir terementi fabrikasına, dalmış, bakıyordum. Birden, iki atlı bir arabanın arkasından doğru içeri girdik."

Bessie de ezik çamurluğa, yok olmuş fenere bakıyordu ama, hiç konuşmuyordu. Uğursuzluğa yoramazdı; çünkü kaza olduğunda kendisi de arabadaydı. Yalnız, ona sorarsanız Tanrı arabayı daha iyi korumalıydı, hele kendisi daha o sabah Fuller'den arabayı alırken bir güzel dua ettikten sonra.

Jeeter: "Arabanın işlemesine hiç zararı olmadı öyle değil mi?" diye sordu.

Dude: "Gıcır-gıcır yeni bir araba gibi işliyor gene." dedi. "Kornaya da hiç zararı dokunmadı. Tıpkı gene bu sabahki gibi ötüyor.

Çamurluk bir daha düzeltilemeyecek biçimde ezilmişti. Arabanın kaputu üzerine kapaklanmıştı; diş diş çentikler olmasa, yerinden sökülmüş denirdi.

Görünüşe bakılırsa, fener bir yana, arabada pek bir sakatlık olmamıştı. Gövde de yara-bere yoktu; tekerlekler, dingil hep yerli yerindeydi. Yalnız, yay kırılmıştı, o yüzden sol arka sarkıyordu.

Jeeter: "Birşey olmamış." dedi. "Aldırma, Bessie. Bırak olduğu gibi kalsın. Arabayı gıcır-gıcır yeni aldığında böyleymiş dersin, farkında bile olmazsın.

Bessie: "Doğru. dedi. "Hiç üzülmüyorum, çünkü Dude'un kabahati yok bu işte. Yolun yanındaki o kocaman terementi fabrikasına bakıyordu, ben de öyle. Derken, o araba yolumuza çıktı. Kara sürücü akıl etseydi de bizim geldiğimizi duyunca yolumuzdan çekilseydi ya."

Jeeter: "Kornayı öttürmüyor muydun, Dude?" dedi.

— "O sırada öttürmüyordum, o kocaman fabrikaya dalmış bakıyordum çünkü. Bukadar kocamanını hiç görmemiştim. Aşağı-yukarı mısır likörü fabrikası kadar vardı ama, onun kadar gözalıcı değildi."

Bessie, gene gidip toz almaya başlarken: "Yepyeni bir arabanın bukadar çabuk eğri-büğrü oluşu çok yazık!" dedi. "Daha öğlenden biraz önce gıcır-gıcır yeniydi. Şimdi güneş daha yeni batıyor."

Dude: "O kara adamın yüzünden." dedi. "Arabasının üzerinde uyumasaydı başımıza gelmezdi bu iş. Sarsıntıdan uyanıp da hendeğe fırlayıncaya dek ölü gibi uyuyordu."

Jeeter: "Pek ağır yaralanmadı ya?" diye sordu.

Dude: "Onu bilmem." dedi. "Biz yeniden yola koyulduğumuzda, hendekte yatıyordu. Arabası üzerine kapaklanmış, ezmişti onu. Gözleri iri iri açılmıştı ama, birtürlü konuşturamadım. Ölmüşe benziyordu."

— "Kara adamlar eninde-sonunda ölürler. Bunun başka yolu yoktur."

Güneş batalı aşağı-yukarı yarım saat olmuş, toprağı ilkyaz başlarının o ıslak soğuğu kaplamıştı.

Nine çoktan içeri girmiş, yatağına yatmıştı.

Ada, ısınmak için kollarını öğsüne sürterekten, kapının önündeki basamaklardan yukarı çıktı. Bessie de onun arkasından içeri doğru yürüdü.

Dude'la Jeeter arabanın yanında kaldılar. Karanlık iyicene basıp da arabayı artık göremeyince onlar da içeri girdiler.

Yanan koruların ışıltısı gözkesiminde gökyüzünü aydınlatmaya başladı. Akşamın ıslak havasını da çam dumanı kokusu kapladı. Dört-bir yanda yangın vardı. Kimi bir haftadır, belki

daha uzun zamandır sürüyordu; kimi de daha o gün öğleden sonra başlamıştı.

İlkyaz geldi mi, çiftçiler bütün tarlalarını ateşe verirlerdi.

— "Ateş pamuk kurtlarını öldürür." derlerdi.

— "Çam filizlerini, köklü ağaçları niye yakıp duruyorsunuz?" diye soranlara böyle söylerlerdi.

Sözde koruları, tarlaları yakmaları bunun içinmiş. Gerçek neden ise başkaydı: Öteden beri her ilkyaz herkes koruları, tarlaları yakagelmişti de ondan. Bugünküler de bu dededen-kalma alışkanlığı bırakmak için hiçbir neden görmüyorlardı. Tarlaları, koruları yakmak onlara tıpkı çok ürün almak için pamuk tarlalarına gübre atmak gibi gerekli bir iş olarak görünüyordu.

Yakılan ağaçlar, kül edilip yere serilecek yerde, kesilip kereste yapılsa, ya da odun olarak kesilse satılacak bir şey elde ederlerdi. Sonra, kurtlar da ateşte pek ölmüyorlardı; pamuk fidanlarına gene de yazın zehir püskürtmek zorunda kalıyorlardı. Gelgelelim, ilk yaz gelince, herkes öteden beri toprağını ateşe veriyordu; babalarından öyle görmüşlerdi çünkü.

Jeeter de topraklarını hep ateşe verirdi; artık pamuk yetiştirdiği falan yoktu ama, olsun. Bunun için de, topraklarında süpürgeotundan, sidiklimeşeden başka bir şey yoktu, çırçıplaktı. Süpürgeotları her yıl yeniden sürüyordu; o bodur sert meşelere de, en kızgın yangın bile para etmiyordu.

*
**

İçeride, kadınlar karanlıkta yatak odasına toplandılar, Jeeter'le Dude'u beklediler. Nine çoktan yatağına girip yatmış, o parça parça yorganını da üzerine çekmişti. Bessie'yle Ada, yatakların üzerine oturmuşlar, bekliyorlardı.

Ellie May süpürgeotu tarlasına gitmiş, daha dönmemişti.

Bütün Lester'ler öteden beri hep bu üç yatağa sığmışlardı; evde sekiz, dokuz kişilerken bile. Yazın kimisinin yerde şilte üzerinde yattığı olurdu ama, kışın hepsi yatakta yattıkları için daha iyi ısınırlardı. Şimdi Dude'la Ellie May'in dışında bütün çocuklar çıkıp gitmişlerdi ya, herkese bol bol yer vardı.

Bessie'nin kendi evi vardı; çay kıyısında sonuncu kum tepesinin üzerinde üç odalı bir kira evi. Gelgelelim, çatısı çökmüş, dış kaplamaları uçmuştu; yağmur yağdı mıydı, üç odanın üçünde de ne varsa sırılsıklam oluyordu.

Kimi vakit, geceyarısı birdenbire fırtına patladı mıydı, Bessie uyanır bakardı ki yatak su dolmuş, üzerindeki bütün giysileri ıslanmış, damdan aşağı da oluk gibi su akıyor.

— "Damın kaplamaları yenilenmedikçe or'da kalmak istemiyorum." demişti Ada'ya.

Ev de, çevresindeki topraklar da Kaptan John Harmon'ındı. Kaptan artık Tütün Yolu'na hiç gelmiyor, oradaki evlerini de hiç onarmıyordu.

— "Evler çürüyüp yıkılıncaya dek oturabilirsiniz, beş para kira istemem." demişti Jeeter'e de, Bessie'ye de, bütün öbürkilere de.

Onlar da bunun ne demek olduğunu bal gibi anlamışlardı: Damları, kapı saçaklarını, çürümüş pencere altlarını, evlerin hiçbir yerini onarmaya niyeti yoktu adamın.

— "Ev yıkılıp çöktü mü, sizin için kötü olur." demişti. "Ayakta durdu mu, siz de istediğiniz kadar oturabilirsiniz."

*
**

Jeeter'le Dude içeri geldiler, karanlıkta sendeleye sendeleye.

Evde lamba vardı ama, o kış hiç gazyağı almamışlardı. Lester'ler karanlık basınca yatarlar, gün doğarken kalkarlardı. Gazyağına gerek yoktu. Yalnız, yazın sıcakta geceleri erken yatmazlar, kapının

önünde otururlardı.

Jeeter gitti yatağının üzerine Ada'nın yanına oturdu, o ağır ayakkaplarını çeke çeke çıkardı. Salapuryalar yere on karış yukarıdan bırakılmış tuğlalar gibi düştü.

Bessie anlatıyordu:

— "Yolda her eve uğradık, biraz kaldık. Kimi dua istedi, kimi istemedi. Bence hava hoştu; çünkü ben de, Dude da arabaylan dolaşmaya bayılıyorduk. Kimisi merak ediyordu: Böyle gıcır-gıcır yeni araba alacak parayı ner'den bulmuşum; Dude'lan niye evlenmişim. Anlattım. "Kocamdan sekizyüz lira kaldıydı." dedim. "Dude'u din öğütçüsü yapacağım da onun için vardım kendisine." dedim. Evlenmemizin nedenlerinden bu ancak bir tanesiydi elbette ama, bir bu yeterdi onlara bence."

Jeeter: "Kimse kötü bir söz söylemedi ya sana, Bessie Bacı?" diye sordu. "Kimisi bizim gibilere kötü söz söylemeden edemez.

"Valla', kimi birkaç laf etti Dude'a varmamdan dolayı. Daha çok gençmiş, benim yaşımda bir kadınlan evlenmesi doğru değilmiş. Bu biçim konuşmaya başladılar mı, biz hemen o yepyeni arabamıza atlıyor, çekip gidiyorduk. Birçoğunun dediğine göre, kocamın parasınlan araba almam, Dude gibi bir genç delikanlıya varmam ayıpmış, günahmış. Onlar böyle konuştular mıydı, biz Dude'lan atlıyorduk arabamıza, çekip gidiyorduk, öyle değil mi, Dude?"

Dude'dan ses gelmedi.

Jeeter: "Bence Dude yattı uyuyor." dedi. "Bugün hayli yorulmuştur, arabaylan McCoy'a dek gidip gelmek az yol değil."

Ada yatakta doğruldu.

— "Çıkar şu tulumu üzerinden, Jeeter." dedi öfkeli öfkeli. "Ben böylesini hiç görmedim. Bilirsin ki bu pis pantolonlan yatağa yatmana bırakmam ben seni. Her seferinde söylemek zorunda kalıyorum. Yatağı öyle kirletiyor ki! Bilmen gerek, buna gelemem

ben."

Jeeter: "Bugece gene pek soğuk." dedi. "Tulumlan yatmazsam donuyorum. Bana öyle geliyor ki hiçbir şeyde istediğim gibi davranamıyorum artık. Tulumlan yatmamın kime ne zararı var!"

— "Ben senden başka tulumlan yatmaya kalkan adam görmedim. Kimse yapmaz bunu."

Jeeter karısına karşılık vermedi. Yataktan kalktı, arkasından tulumunu çıkardı, yatağın ayak ucuna astı. Yeniden yorganın altına girerken, zangır-zangır titriyordu.

Odanın öbür ucundan Bessie'nin çıkardığı sesler geliyordu. Yerde çorapla yürüyordu; yatmak üzereydi. Soyununcaya dek ayakkaplarını çıkarmamıştı.

Jeeter başını yorgandan dışarı kaldırdı, odanın karanlığında görmeye çalıştı.

— "Biliyor musun, Bessie," dedi, "bizim evde şimdi bir kadın din öğütçüsü yatıya kalıyor, diye düşünüyorum da sağlığım bozulmadan önceki gibi keyifleniyorum.Senin bur'da kalman pek hoşuma gidiyor."

Bessie: "Evet, kadın din öğütçüsüyüm ben, orası öyle de," dedi, "başkaca bütün öbür hatun kişilerden değişik bir yanım yoktur benim. Bunu sen de biliyorsun, değil mi ya, Jeeter?"

Jeeter doğrulup dirseğine dayandı, karanlıkta odanın öbür ucunu görebilmek için gözlerini kıstı.

— "Bizi bırakıp yakında gitmezsin umarım. dedi. "Hep bur'da yatıya kalsan pek hoşuma gider, Bessie."

Ada olanca gücüyle dirseğini kocasının böğrüne sapladı. Jeeter acıdan inildeyerekten karısının yanına yatağın üzerine yığıldı.

Bessie'nin yatağına girdiği duyuluyordu. Mısır kapçığıyla doldurulmuş şilte hışırdadı, yaylar gıcırdadı: Bessie yatmış, ayaklarını uzatmıştı.

Dakikalarca hiç kımıldamadan yattı. Sonra ellerini öbür yana

doğru uzatmaya başladı. Kollarının değmesinden kapçıklar daha da bir hışırdadı.

Derken, Bessie birdenbire, yorganı yana attı, yatakta doğrulup oturdu.

— "Dude ner'de?" diye öfkeyle sordu. Sesi pek boğuk, pek değişik çıkmıştı. "Ner'desin, Dude?"

Odanın içinden hiçbir ses gelmedi.

Ada kalkmış, dimdik oturuyordu. Jeeter de, fırlamış, yatağın ucuna oturmuştu.

Bessie'nin mısır kapçığıyla doldurulmuş yatağı bir süre daha hışırdadı. Sonra, kadının çam tahtası döşeme üzerinde yal'nayak yürüyüşü bütün evin içinde gümbürdedi.

Jeeter gene ne bir şey söylemeye kalkıştı, ne de yerinden kıpırdamaya. Evin içindeki sesleri teker teker duymaya çalışıyordu.

Bessie, odanın ortasında, eliyle yoklayaraktan, yataktan yatağa giderken, haykırıyordu:

— "Hey, Dude... Hey, Dude! Ner'desin, Dude? Niye ses vermiyorsun bana? Benden saklanmasan iyi edersin, Dude!"

Jeeter: "Ne var, Bessie?" dedi.

— "Dude yatakta değil... Hiçbirinde bulamadım."

Jeeter, tulumuna uzanaraktan, yataktan fırladı. Ceplerinde kibrit aramaya başladı. En sonunda bir tane buldu. Sürtüp yaktı.

Kibritin ışığında odadakilerin hepsi ortaya çıktı. Hepsi oradaydı; bir, Ellie May'le Dude yoktu.

Bessie Jeeter'den biriki adım ötedeydi. Jeeter onu iyice görmeye çalıştı. Bessie kibritin ışığından elini gözlerine kapamıştı.

Ada, Bessie'yi görür görmez, sürünerekten yataktan kalktı, Jeeter'in arkasına gelip durdu.

— "Giy şu tulumu arkana!" diye buyurdu. "Siz ikiniz ne haltlar karıştırıyorsunuz bilmiyorum ama, gözüm üzerinizde. Giy şu tulumunu üzerine haydi bakayım! Kadın din öğütçüsüymüş falan

dinlemem ben; odanın ortasında karşısında bu kılıkta durmana gelemem!"

Jeeter bir duraladı. Elindeki kibrit dibine dek yandı; ner' deyse parmakları yanacaktı. Jeeter tulumu başından aşağı geçirdi, bir kolunu askının içine soktu, elini cebine attı, bir kibrit daha aradı.

Bessie gene Jeeter'in yanında duruyordu, Jeeter kibriti çakınca Lester Ana'nın yatağına doğru koştu. Örtüleri hızla çekip açtı, baktı Dude mışıl-mışıl uyuyor.

Nine uyumuyordu; o yırtık-pırtık kara giysilerinin içinde titreyerekten öyle yatıyordu.

Jeeter geldi Dude'u sarsa sarsa uyandırdı, yataktan dışarı çekti. Ada da oğlanı kolundan yakalayıp tartakladı.

Jeeter oğlunu yakasından tutup hızla sarsarak: "Ne demeye Bessie'ylen yatmıyorsun?" diye sordu.

Dude çevresine bakınıyor, gözlerini kırpıştırıyordu. Kibritin alevinden birşey göremiyordu.

Gözlerini oğuşturaraktan: "Ne istiyorsun benden?" diye sordu.

Bessie, tatlılıkla: "Hangi yatağa yatacağını bilmiyordu Dude. dedi. "Öyle yorgundu, öyle de uykusu gelmişti ki hangi yatağa yatacağını arayıp bakmadı bile. Öyle değil mi, Dude?"

Jeeter: "Bu yaptığın olacak şey değil, Dude." dedi. "Evlendin miydi, gözünü dört açacaksın. Şu Bessie korkunç sinirlendi seni yatakta bulamayınca."

Ada gitti yatağa yattı, Jeeter de arkasından. Tulumunu çıkarmadı. Ada da buna aldırmadan yattı uyudu.

Biraz sonra Ellie May de geldi, ninesinin koynuna girdi yattı. Onunla kimse bir laf etmedi.

Nine yattığından beri uyanıktı ama, kimse onunla da tek laf etmemişti. O da, hiç aldırmamış, Bessie'ye: 'Dude benim yatakta." falan dememişti. Onunla kimse konuşmazdı. Yalnız.

"Çekil yolumdan!" derlerdi; "Ekmeklen eti yeyip bitirme!" derlerdi, okadar.

Dude'la Bessie kendi yataklarına gittiler, yattılar. Bessie Bacı oğlanla konuşmak istedi ama, o yorgundu, uykusu vardı.

O gece mısır kapçığıyla doldurulmuş şilte uzun süre hışırdadı durdu.

XV

JEETER üçüncü fincan hindibasını içti, öksürüp boğazını açtı. Dude çoktan mutfaktan çıkmış, avluya geçmişti. Bessie Bacı da, arka kapının önünde saçını tarıyordu.

Jeeter arka kapının basamaklarından aşağı indi, gitti kuyunun çemberine yaslandı.

— "Bugün Augusta'ya bir yük odun götürsem çok iyi olur." dedi. "Koca bir yığın odun kestik Dude'lan, yüklemeye hazır bekliyor. Şimdi, şu yeni arabaya yükledik miydi, şıpın işi kente attık demektir, öyle değil mi, Bessie?"

Bessie saçını taramasını bitirdi, altı-yedi fırketeyle o yalancı elmas tarağını sapladı, Jeeter'le birlikte arabanın yanına doğru yürüdü.

— "Bir yük odun alır belki ama," dedi, "arkada pek yer de yok hani."

— "Benim araba hayli yük alır. İkisi de bir türden araba bunlar. Tek değişikliği şu: Seninki gıcır-gıcır yeni daha."

Dude anahtarı çevirdi, motoru işletti. Motor pek düzgün bir homurtuyla işliyordu. Bir gün önce bir sıkılığı vardı, Dude'un canını sıkmıştı; şimdi o geçmişti. Motor tam kıvamında çalışıyordu.

Dude, babasına sırıtaraktan, kornayı üst üste birkaç kez çaldı.

Bessie: "Augusta'ya gitmek isterim, bak." dedi. "Dün gidiyorduk ya oraya, sonra caydık, onun yerine McCoy'a indik."

Jeeter: "Arkadaki koltuğa bir yük odun doldurmak pek uzun sürmez." dedi. "Birazdan çıkarız yola. Dude, sen çek arabayı tarlaya, geçen hafta kestiğimiz odunların yığılı olduğu yere. Ben gideyim biraz tel getireyim. Odunları iyice bir bağlayalım ki devrilmemesin."

⁂

Bessie de Dude'un yanına bindi, eski pamuk tarlasından sidiklimeşe korusuna doğru yola koyuldular.

Son bir-iki yıl içinde tarlayı dizboyu süpürgeotu bürümüştü. Eskiden bütün çiftlikte en iyi tütün yetişen topraklardı buraları.

En son pamuk ürününü aldıkları yıldan kalma topak topak topraklar hâlâ duruyordu; araba hızlandıkça da Dude'la Bessie'yi öyle birdenbire hoplatıyordu ki, öyle de sık sık oluyordu ki bu, yerlerinde oturamıyorlardı.

Dude dümene sıkı sıkı sarılıyor, yerinde Bessie'den biraz daha sıkı durabiliyordu. Bessie ise, araba o eski pamuk tarlasından kalma topakların üzerinden geçtikçe, zıplayıp duruyor, her zıplayışında da kafası tavana çarpıyordu.

Üçyüz-dörtyüz metre kadar gitmişlerdi, korunun sidiklimeşe odunu yığınının bulunduğu ucuna gelmek üzereydilerdi ki birdenbire bir gümbürtüdür koptu, araba olduğu yere kakıldı kaldı.

Sarsıntıdan, Dude dümenin üzerine kapaklanmıştı; Bessie yerinden fırlamış, başı ön cama çarpmıştı. Alnının cama çarptığı yerde yüzlerce çatlak vardı; güneşte, örümcek ağı gibi dallanıp budaklanıyordu. Öyleyken, gene de cam kırılıp parçalanmamıştı; olduğu gibi duruyordu.

Ne oldu, ne bitti, anlayamamıştı Bessie.

Yerde sıkışıp kalmış durumdan sıyrılıp kalkarken: "Çok şükür Tanrı'ma!" diyordu. Sonra: "Bu sefer ne yaptık?" diye sordu.

Dude: "Sanırım bir kütüğe çarptık." dedi. "Bu tarlada süpürgeotları arasında gövdeleri kesilmiş ağaç kütükleri bulunduğunu unuttum gitti. Süpürgeotlarından dolayı da, göremedim. Yerde ne varsa hepsini ot bürümüş."

O diz boyu süpürgeotlarıyla örtülmüş görünmeyen, kararmış çam kütüğü dingilin tam önüne çakılı duruyordu. Az-buçuk

çürünüştü; göbeği belki biraz direnirdi ama, geri kalanını araba kolaylıkla devirip geçerdi.

Görünüşe bakılırsa, dingil pek kötü ezilip bükülmemişti. Araba saatte yirmi-yirmibeş kilometre hızla gidiyordu ancak; dingilin biçimini bozacak bir zorlama olmamıştı. Tekerlekler biriki parmak ileri fırlamıştı, yalnız. Bundan başka, kaygılanacak bir şey yoktu. Araba gene aşağı-yukarı yepyeniydi.

Bu sırada, Jeeter geldi koşa koşa. Elleri, kolları paslı tellerle doluydu. Mısır ambarının arkasında bulmuştu bunları.

Başlarına geleni ona anlatmak zorunda kalmadılar. Onlar gibi o da görüyordu: Ön dingil kütüğe çarpmış, tekerlekler birkaç parmak ileri fırlamıştı.

— "Görünüşe bakılırsa pek bir zarar olmamış." dedi. "Belki de hiç olmamıştır. Bugün Augusta'ya bir yük odun götürmek zorundayız, çünkü evde ne yiyecek yemek var, ne de içeçek hindiba."

Bessie durmuş bakıyordu: Dude motoru işletti, arabayı kütükten geri geri çekti. Sonra döndürdü, pek usturuplu sürerek, sidiklimeşe yığınına kalan birkaç metrelik yolu da aldı.

Jeeter başladı kesilmiş meşe odunlarını alıp alıp mızrak gibi fırlataraktan arabanın arka koltuğuna yığmaya.

Dude: "Üstünü indirsek iyi olur bence." dedi. "Üstünü indirmezsek pek bir şey almaz."

Arabanın üstünü ön cama bağlayan vidaları açmaya başladı.

Jeeter'le Bessie sidiklimeşeleri arkadaki oturacak yere yığıp duruyorlardı.

Jeeter: "Ada'ya yer kalmayacak, öyle değil mi?" dedi. "Uğrayıp onu almadan doğru Augusta'ya gittiğimizi görünce korkunç bozulacak. Dude'lan son kez benim arabaylan giderken o da, Ellie May de tutturdulardı ille biz de geleceğiz diye ama, ne çare, her yeri odunlan doldurmuştuk biz."

Bessie: "Valla', ben evde kalmam." dedi. "Kim gitmezse

gitmez, ben giderim. Ne yapsan bur'da kalmam ben."

Dude: "Ben de gideceğim." dedi. "Kim ne derse desin, ben kalmam bur'da. Arabayı kullanacağını ben."

Arabanın üstünü arkaya çekmiş, aşağıya bağlıyordu. Çoğu katlanınıştı ama, birazı arka dingile doğru sarkıyordu. Dude ne yaptıysa katlayıp toplayamadı, bıraktı arkadan sarksın.

Jeeter: "Ben gitmeyecek değilim ya." dedi. "Benim odunum bunlar, satmaya götürüyorum. Gidecek bir tek kişi varsa o da ben."

Jeeter'le Dude satmaya götürmek için bir yük odun hazırlarlarken, tam bir hafta uğraşmışlar, kesilen meşe ağacını beş-altı çeşitli boylarda yarmışlardı. Kimi bir-iki karış boyundaydı ama, çoğu sekiz-on karış uzunluğundaydı. Ağaç kökünden kesilip yere devrilir devrilmez, Jeeter baltayı almış dalları kırmış, odunları taşınmaya hazır hale getirmişti.

Sidiklimeşe ağaçları bir adam boyunu hiç geçmezdi. Meşenin bodur bir türüydü bu. Özsuyunu, öbür ağaçlar gibi yeni katmanlar oluşturup eskileri genişletecek yerde, dokusunu sıklaştırmaya kullanırdı. Sidiklimeşe çubukları iki-üç parmak çapındaydı; ağır tel parçaları, ya da ufak demir su boruları gibi de sert, sıkıydı.

Arka koltuğun alabileceği kadar odunu yığmak aşağı-yukarı yarım saatlerini aldı. Sonra Jeeter başladı hepsini koltuğa telle bağlamaya, Augusta'ya dek giderken yolda bir teki bile kayıp düşmesin diye. Odunların uçları dört-bir yana uzanıyor, yanlara, arkaya doğru karış karış çıkıyordu. Kimisi koltuğun içine iyicene gömülmüştü; belliydi ki bunları bağlamak gerekmezdi.

Jeeter teli kapı tokmaklarına sıkı sıkıya bağlamaya çalıştıkça paslı tel ikide-bir kopuyordu. En sonunda bundan vazgeçti. Tellerin uçlarını, odunları sıkı sıkı tutacak biçimde büktü, saç örer gibi ördü.

Odunları arabaya yüklemek, bağlamak aşağı-yukarı iki saat aldı. Öyleyken bile, içlerinden biri arabaya dokununca, ya da

üzerine yaslanınca birçok odun parçası düşüyordu.

Odunlar yerleştirilince, Dude arabayı tarladan eve doğru sürdü. Yaya gidişi gibi ağır ağır sürüyordu. Öyleyken, gene de odunlar boyuna dökülüyordu. Jeeter'le Bessie arkadan gidiyorlar, düşenleri topluyorlar, eve getirmek üzere ellerinde taşıyorlardı.

*
**

Eve geldiklerinde, Ada'yla Ellie May avludaydılar.

Nine gene bir tespih ağacının arkasına saklanmış bekliyor, ne yapacaklar diye bakıyordu.

Ada geçti arabanın önüne dikildi. Kendine oturacak yer arıyordu.

Ada: "Ben ner'de oturacağım?" diye sordu. "Bakıyorum kimseye pek oturacak yer kalmamış, yüklediğiniz bunca odundan sonra."

Jeeter birkaç dakika bekledi. Ada'nın sorduğuna belki Bessie bir karşılık verir diye umuyordu. Baktı ki o hiç sesini çıkarmıyor, arabaya bindi, geçti Dude'un yanına oturdu.

— "Sana yer yok." dedi.

— "Sana da, Dude'a da, şu sürtüğe yer var da niye bana yok?"

Jeeter: "Bessie Bacı sürtük değildir." dedi. "Hiç de öyle biri değildir. Kadın din öğütçüsü o."

— "Kadın din öğütçüsü olması sürtüklük etmesine engel olmuyor. Daha da bir sürtük olmasına yardım ediyor derim. O yana kaçıyor boyuna, çünkü kocamış sürtüğün biri o."

Jeeter: "Ner'den çıkarıyorsun bunu?" dedi.

— "Dün gece odada çırılçıplak dolaşıp duruyordu. Ben söylemeseydim de sen tulumunu giymeseydin, kimbilir neler yapardı! Sürtüğün biri o."

Jeeter: "Bana bak, Ada," dedi, "ayıp ediyorsun Bessie için

böyle konuşmaklan. Kadın din öğütçüsü o; Dude'lan da evli bulunuyor."

— "Olsun. Gene de sürtüğün biri o. Hep ortalıkta er kişilerlen sürtüp duruyor. Benim gibi evde kalıp da ortalık falan toplamaz. Hep er kişilerin peşinden koşar, çünkü sürtüğün biri o. Din öğüdü verirken de hep er kişilere verir, hatun kişilere hiç aldırış etmez."

— "Bessie Bacı'ya hiçbir kötü laf edemem ben. Kadın din öğütçüsü o; yaptığı da, Tanrı buyruğu. O bildiriyor ona neler yapacağını."

Bessie, Jeeter'e: "Ada benim Dude'lan evlenmeme kızdı da ondan." dedi. "Hoşlanmıyor benim de sizin odada kalmamdan."

Jeeter: "Tut çeneni, Ada, bırak yolumuza gidelim!" dedi. "Şu odun yükünü bugün Augusta'ya götürüp satmak zorundayım."

Dude arabayı işletti. Bessie de bindi, Jeeter'in yanına, ön koltuğun ucuna oturdu. Üçü zor sığmışlardı.

Ada onlara doğru koştu, basamağa atlamaya kalktı ama, Dude arabayı hızlandırdı, annesi atlayamadı. Oğlan dümeni hızla çevirip arabayı avludan Tütün Yolu'na doğru döndürürken az kalsın kadının ayaklarını çiğniyordu.

Ada arkalarından haykırdı ama, araba artık öyle hızlanmıştı ki arkasından koşmak, durdurmaya çalışmak boşunaydı.

Ada avluya döndü. Ellie May'le birlikte durdu, arabayı gözden saklayan toz bulutuna baktı.

Nine evin köşesinin ardından çıktı geldi, o eski ot çuvalı kaptı, korunun yolunu tıttu kuru dal toplamaya. Daha topu topu iki-üç saat önce bir fincan hindiba içmişti ama, çoktan gene acıkmıştı.

*
**

Dörtyolağzına yaklaşırlarken Dude arabayı yavaşlattı. Orada

Tütün Yolu'ndan çıkıp, Augusta'ya giden devlet karayoluna sapacaklardı.

Yeterince yavaşlamamış olacak ki dönerken, süredurum kuralınca, odunlar yana savruldu, yığının tepesi olduğu gibi yola devrildi.

Jeeter'le Dude bir saat uğraştılar odunları yeniden yüklemek için. Şimdi gene yeniden bağlanacaktı. Jeeter tarladan karşıya geçti, bir kara adamın kulübesine gitti, ödünç olarak iki saban ipi aldı geldi. İpleri odunların üzerinden aşırttı, uçlarını sıkı sıkı bağladı.

— "İşte şimdi şu lânet-olasıca sidiklimeşeler yerlerinden oynamaz." diyordu. "Saban ipinlen denk teli gibi şey yoktur şu yeryüzünde. İş görmek için bu ikisinden daha iyi şey yoktur şu yeryüzünde. İkisinden de biraz verin bana, istediğiniz işi yaparın."

Yeniden yola koyulmuşlar, yoldan aşağı Augusta'ya doğru hızla gidiyorlardı. Kente şimdi topu topu yirmi kilometre kalmıştı.

Dude iyi bir sürücüydü, doğrusu. Başka bir arabayla karşılaştı mı, dümeni tam vaktinde kırıyor, yana alıp ona yol veriyordu. Yalnız, iki-üç kez az kalsın arabaların üzerine bindiriyordu. Korna çalmaya öylesine dalıyordu ki yolun sağından gitmeyi unutuyor, ancak bir saniye kala ayıyordu. Karşılaştıkları arabaların çoğu kornayı işittiler mi yana çekilip onlara bol bol geçecek yer bırakıyorlardı.

Jeeter konuşamıyordu, çünkü hep soluğunu tutuyordu. Arabanın hızlı gidişi onu öyle korkutuyordu ki Bessie'nin sorduklarına bile hiç karşılık vermiyordu.

Bessie, çoğunlukla, kaşlarını çatıp dosdoğru ileriye bakıyordu. Arabasıyla koltukları kabarıyor, içinden: "Umarım şu, yolun yanında, önünden geçtiğimiz tarlalardaki kara adamlar, çiftçiler arabanın Jeeter'in, ya da Dude'un değil de benim olduğunu anlarlar." diyordu.

Yarı yola geldiklerinde saat yarımla bir arasıydı. Augusta'ya

şimdi on kilometre kadar bir şey kalmıştı. Son tepenin başına çıktılar mı, çamurlu çayın yanındaki koyakta kenti görebilirlerdi.

O noktaya erişmeden önce tırmanacakları yamaç hayli uzundu. Etekteki dereden tepedeki benzin istasyonuna iki kilometre vardı.

Tam yamacın ortasına gelmişlerdi, araba birden yavaşladı. Saatte bir-iki kilometre hızla gidiyordu ancak. Motorun içinde, radyatörde su kaynıyor, ön camdan daha da yukarıya dek buhar fışkırıyordu. Motor da büyük bir gürültüyle işliyordu. Jeeter'in o hurda arabasının motoru gibi çalışıyordu; yalnız, ondan daha sert, daha gürültülü.

Bessie, kapının üzerinden abanıp dışarı sarktı.

— "Ne olduk?" diye sordu.

Dude: "Yokuş yukarı tırmanmaktan motor kızmış olsa gerek." dedi. "Başka ne gibi bir bozukluk olabilir bilmiyorum."

Yüz metre kadar daha gittiler, araba durdu. Motor boğulmuşmuştu. Kömür deposundaki yük katarlarının pistonundan çıkar gibi borulardan buhar fışkırıyordu.

Jeeter arabadan aşağı atladı, Dude daha fren yapmadan arka tekerleğe koca bir taş koydu. Araba biraz arkaya kaydıktan sonra durdu.

Bessie gene: "Ne oldu, Dude?" diye sordu. "Bir bozukluk mu var?"

Dude: "Motor kızdı bence başka birşey yok." dedi.

O yerinden kıpırdanmıyordu bile. Oturmuş, dümeni sıkı sıkı tutuyor, gidebildiği kadar sağa, sola çevirip duruyordu. Derken, gene korna çalmaya başladı.

Jeeter: "Ne korna çalıyorsun, Dude?" dedi. "Boşu boşuna eskitirsin kornayı böyle boyuna çalarsan. Kalkıp da bir şey yapmaya baksan-a?"

Yamaçtan yukarı, aşağı, yanlarından birsürü araba son hızla geçip gidiyordu ama, hiçbiri yardımcı olmak için ne yavaşladı, ne

de durdu.

Arkalarından, yamaçtan yukarı, ağır ağır bir araba daha çıkıyordu. İkinci hızla, çok yavaş geliyordu. Bessie'nin yepyeni arabası gibi o da buhar fışkırtıyordu. "Çuh-çuh!" ederekten, ağır ağır yanlarından geçerken, içindeki kara adamlardan birkaçı uzandı, yolda kalakalmış arabaya baktı.

İçlerinden biri Jeeter'e seslendi:

— "Nesi var sizin arabanın, ak adamlar? Bir daha çalışmayacağa benziyor."

Jeeter, öfkeyle: "Valla', billa'!" diye söylendi. "Adın ne senin, kara adam? Nerelisin?"

— "Burke'tan geliyoruz biz. Niye sordun?"

Jeeter buna karşılık bir şey söyleyinceye dek kara adamların arabası yokuş yukarı yüz metre kadar çıkmıştı; gittikçe de hızlanıyordu. Jeeter onları durdurabilseydi, Bessie'nin arabasını yokuştan yukarı ittirecekti.

Dude hız kolunu takarak motoru çalıştırdı. Jeeter'le Bessie zar-zor basamağa atladılar, çünkü Dude arabayı çabucak hızlandırmıştı.

Motor soğumuştu. Şimdi o kara adamların arabasından daha hızlı gidiyorlardı. Ona gittikçe yaklaşıyorlardı. Tam geçmek üzereydiler, motor birdenbire eskisinden daha büyük bir gürültüyle takırdamaya başladı, sonra durdu.

Jeeter: "Ben böyle lânet araba görmedim!" diyordu. "Alışmaya kalmıyor, ikide-bir yeni bir iş çıkarıyor.

Bu kez yamacın tepesinde durmuşlardı. Dude arabayı yokuş aşağı itmeye hazırlanıyordu, Jeeter benzin istasyonunu gördü.

— "Bi' dak'ka!" dedi. "Ben gidip biraz su getireyim de içine koyalım."

Karşıya geçti, benzin istasyonundan içeri girdi.

Birkaç dakika sonra, elinde bir kova suyla göründü. Benzin

istasyonunu işleten adam da onunla geliyordu.

Jeeter radyatörün kapağını döndüre döndüre açarken, adam da motorun yağını ölçmek üzere kaputu açıyordu.

— "Anlaşıldı sizin derdiniz, kardaş." dedi. "arabanızda damla yağ yok. Motor yatağı yanmış. Nekadar uzaktan geliyorsunuz?"

Jeeter Fuller yakınlarında, eski Tütün Yolu'nun orada oturduklarını söyledi.

Adam: "Yepyeni arabayı mahvetmişsiniz." dedi. "Yazık! Yepyeni arabaları mahvetmek için ne yapacaklarını bilmeyenleri gördükçe öyle kızarım ki!"

Bessie: "Şimdi de nesi varmış?" diye sordu.

— "Yepyeni arabanız mahvolmuş, bacım. Çalışması için bir buçuk galon yağ koymak ister. Doldurayım mı?"

Bessie: "Ne eder?" diye sordu.

— "Bir buçuk lira."

— "Bu arabaya artık hiç de para harcamak niyetinde değildim."

— "Valla', yağ koymazsanız çalışmaz. Daha başlangıçta yeterince yağı yokmuş gibi geliyor bana."

Bessie: "Topu topu iki liram var." dedi. "Bunun da çoğuyla benzin alacaktım."

Jeeter: "Ne bende para var, ne de Dude'da." dedi. "Yalnız, şu odunları satarsam elime bir buçuk lira geçer belki."

Bessie adama: "Sen koy hele yağ, koy." dedi. "Yepyeni arabamı mahvetmeye niyetim yok. Daha dün aldım gıcır-gıcır yeniyken Fuller'den."

Adam: "Çoktan mahvolmuş, bacım." dedi. "Yalnız, Augusta' ya gidip de Fuller'e döneceksenız, yağ koymanız gerekir."

Adam motora yağ koyarken durup beklediler. Sonra Bessie parayı verdi. Kâğıt paraları mendile sarıp düğümlemişti. O sıkı düğümleri çözmesi hayli uzun sürdü.

Dude arabayı işletti, yamacın tepesinden ağır ağır indiler, uzun

bayırdan aşağı Augusta'ya doğru yola koyuldular.

Yamacın eteğine geldiklerinde araba gene yepyeniymiş gibi gidiyordu ama, motor Jeeter'in arabasındakinden daha çok ses çıkarıyordu. Motor yatağı, bağlantı çubukları öyle laçka olmuştu ki araba saatte yirmibeş kilometreden daha hızlı gitti mi şangur-şungur ediyordu.

XVI

Üç saat geçmişti, odunları birtürlü satamamışlardı. Anlaşılan, Augusta'da kimse yoktu bu odunları alacak. Jeeter'in kapısını çaldığı evlerden kimisindekiler, başlangıçta, odun istediklerini söylüyorlardı ama, "Kaça?" diye sorunca kuşkulanıyorlardı.

Jeeter: "Bir lira istiyorum ancak." diyordu.

Bunun üzerine, onlar da: "Çam yongası mı satıyorsun yoksa?" diye soruyorlardı.

Bukadar ucuza çam yongası satılırdı ancak.

O zaman, Jeeter anlatmak zorunda kalıyor, iş açığa vuruluyordu: Sattığı sidiklimeşeydi; sobaya girecek boyda da kesilmemişti.

Bunun üzerine, bakıyordu kapı suratına kapanmış. O zaman, bitişik eve gidip bir de orayı denemek zorunda kalıyordu.

Saat 6'yı geçmişti, odunlar hâlâ arabanın arka koltuğunda yığılı duruyordu; görünürde de hiçbir alıcı yoktu.

Jeeter, etini dişine takıp, son bir çabayla, sokaktan geçenleri durdurmaya başladı. Odunu elli kuruşa bile vermeye razıydı ama, yoldan çevirdiği erkekler, kadınlar arabaya yığılı sidiklimeşelere daha göz atar atmaz yürüyüp gidiyorlardı. Şaka sanıyorlardı besbelli. Daha iyi yanan, daha kullanışlı olan çam odunu dururken deli mi olmuşlardı da sidiklimeşe alacaklardı!

Jeeter: "N'apacağız bilmem." diyordu Bessie'ye. "Geç oldu, eve nasıl döneceğiz! Odunları da kimsenin alacağı yok. Eskiden, ben buraya ne zaman bir yük odun getirsem kolayca satardım."

Dude: "Karnım acıktı." dedi. "Bir yere girsek de ben bir şey yesem."

Bessie Bacı'nın elli kuruşu vardı. Jeeter'de beş para yoktu. Dude'da da beş para yoktu elbette.

Jeeter şöyle tasarlamıştı: Odunu bir liraya satacak, eve yiyecek olarak biraz etle mısır unu alacaktı. Gelgelelim, ne yapacağını bilemiyordu şimdi. "Ne dersin?" gibilerden, Bessie'ye baktı.

Bessie: "Fuller'e dönmek üzere yola koyulsak iyi olur bence." dedi. "İki galon benzin alabilirim. O da, yeter."

Jeeter, arabaya bakaraktan: "Bir şey satabiliriz belki." dedi. "Ne satabiliriz, onu da bilmiyorum ya."

Bessie, çabucak: "Benim yepyeni arabamı satacak değiliz!" diye atıldı. "Daha dün gıcır-gıcır yeniydi. Kimseye sattırmayacağım tek şey varsa budur."

Jeeter arabayı önünden arkasına dek şöyle bir süzdü.

— "Yo, öyle bir şey hiç aklımdan geçmez. Yalnız, biliyor musun, Bessie, ufacıcık bir parçasını satabiliriz belki, derim."

Arabayı bir dolandı, yedek lastikle yedek tekerleğe iki eliyle yapıştı. Hızla sarstı.

— "Pek de gevşek duruyor." dedi. "Sökersek arabaya hiç zararı dokunmaz, Bessie."

Bessie, ağır ağır konuşarak: "Valla', bence de satalım." dedi. "Bu lastiklen tekerleğin hiçbir yararı yok ki bize. Topu topu dört tekerlek üzerinde gidiyoruz. Beşincisi ziyanlık."

Sokağı döndüler, bir arabacı dükkânı buldular. Jeeter içeri girdi, sordu. Derken, bir adam çıktı geldi, lastikle tekerleği söktü aldı, yuvarlaya yuvarlaya kapıdan içeri soktu.

Jeeter, karşıdan, pek keyifli keyifli geliyordu. Elinde biralay yeşil yeşil kâğıt para vardı. Bunları Bessie'yle Dude'un önünde saydı.

— "Ne mutlu bize, değil mi?" diyordu.

Bessie: "Kaç para etti?" diye sordu.

— "Üç lira çok bile, dedi adam. Bu da bana biralay para gibi

göründü. İşte bur'da! Ne de güzel, ne de yepyeni, değil mi? Bizim or'da Fuller'de benim gördüğüm bütün kâğıt paralar dökülürdü, öylesine yırtık-pırtıktı. Bur'da Augusta'da herkeste yepyeni paralar var."

*
**

Ondan sonra ufak bir bakkal dükkâruna uğradılar. Jeeter büyük bir kesekâğıdı dolusu bisküvitle bir kilo da sarı peynir aldı. Döndü geldi arabaya, yiyecekleri Dude'la Bessie'nin önüne koydu. Peyniri parçaladılar, ağızlarına da tıka-basa bisküvit doldurdular.

Jeeter: "Buyur, Bessie." diyordu. "Nekadar istersen al. Sok elini kesekâğıdınm içine, doyuncaya dek ye. Sen kendini düşünmezsen şu Dude hepsini siler süpürür."

Jeeter'in pek keyfi yerindeydi. Daha önce Augusta'ya gelip de kendine yiyecek bir şey alabildiğini hiç bilmiyordu.

Bessie'ye, Dude'a gülümsüyor, sokaktan geçenlere el sallıyor, şapkasını çıkararak eğilip selâm veriyordu.

— "Güzel yer şu Augusta." diyordu. "Buradakilerin hepsi bizim gibi kimseler. Onlar varlıklı ama, olsun, fark etmez benim için. Herkesten hoşlanıyorum artık."

Bessie: "Nereye gidiyoruz şimdi?" diye sordu.

Jeeter: "Dükkânın üstünde yatacak yer var." dedi. "Bu gece or'da yatıp uyusak da, yarın odunları satıp... En iyisi bu değil mi?"

Bu öneri Dude'un hoşuna gitmişti ama, Bessie bir duraladı. Geceyi otelde geçirmek hayli paraya patlar gibi geliyordu ona.

— "Belki çok pahalıdır." dedi. "Sen çık yukarı, bak bakalım kaç paraymış."

Jeeter ağzına bir avuç daha bisküvitle peynir doldurdu, dükkândan yukarı, otele çıktı. Kapıda, pek az aydınlatılmış, bir levha vardı, "otel" diye yazıyordu.

Beş dakika sürmedi, dönüp geldi.

— "Adam başına elli kuruşa kalabilirmişik. Çok kalabalıkmış, boş bir tek oda varmış, istersek or'da kalırmışık. Ben isterim. Sen, Bessie? Daha önce hiç otelde kalmadımdı ben."

Bessie'nin de kentte bir otelde bir gece geçirmeye gönlü yatmıştı artık. Jeeter adam başına elli kuruş olduğunu söyleyince de merdivenden yukarı çıkmaya çoktan hazırdı.

— "Şimdi paranı sıkı sıkı sakla, Jeeter." dedi. "Az para değil. Kolay kolay elden çıkarmamaya bak."

⁂

Daracık merdivenden yukarı çıktılar, kendilerini ufak, toz içinde bir odada buldular. Otelin oturma odasıydı burası. İçerisi pek loştu, beş-altı sandalye vardı. Otelci onları aldı, masanın önüne götürdü.

— "Deftere adlarınızı yazıp imza atın." dedi.

Jeeter: "Biz ancak bir işaret koruz." dedi.

Adam: "Adın ne?" diye sordu.

— "Jeeter."

— "Jeeter ne?"

— "Jeeter Lester, Fuller yakınlarından."

— "Oğlanın adı ne?"

— "Dude. Soyadı da benimki gibi."

— "Dude Lester?"

— "Tamam."

Adam başını kaldırıp Bessie'ye bakarak: "Hanımın adı?" diye sordu.

Bessie gülümsedi. Adam onun bacaklarına doğru baktı. Bessie sol omzunu kaldırararaktan başını önüne eğdi. Adam onu gene baştan aşağı bir süzdü.

Jeeter: "Hanımın adı Bayan Dude." dedi.

Adam Dude'a baktı, sonra gene Bessie'ye baktı, gülümsedi. Onlar adlarının karşısına birer çarpı koyarlarken adam ellerindeki kalemi tutmuş, yardım ediyordu.

Jeeter adama parayı verdi. Bir kat daha yukarı, üçüncü kata çıktılar. Sofa karanlıktı; odalar da, loş, havasız.

Adam bir kapıyı açtı.

— "Buyrun." dedi.

Jeeter: "Bur'da mı yatacağız?" diye sordu.

— "Burası. Bir tek bu odam var. Bu gece pek doluyuz."

Jeeter: "Güzel bir yer." dedi. "Otellerin böylesine güzel yerler olduğunu hiç bilmezdim. İsterdim ki Lov da şimdi bur'da olsa da beni görse."

Odada bir tek yatak vardı; geniş, yassı, yerden hayli yüksek bir karyola.

Jeeter: "Bu yatağa hepimiz sığarız bence." dedi. "Ben ortada yatarım."

Adam: "Hepiniz sığmasına sığarsınız ya," dedi, "biriniz için belki bir yatak daha bulabilirim."

Dışarı çıktı, kapıyı kapadı.

Jeeter yatağın ucuna oturdu, ayakkaplarının bağlarını çözmeye başladı. Tozlu ayakkaplar çıplak yere kurşun gibi indi.

Dude sandalyeye oturdu, odaya, duvarlara, tavana baktı. Sarı alçı sıva yer yer dökülmüştü; pek çoğu da en ufak bir titreyişte düşmeye hazırdı.

Jeeter: "Yatabiliriz." dedi. "Oturacağız da n'apacağız!"

O kara çuha şapkasını karyolanın demirine astı, uzandı.

Bessie musluğun üzerindeki aynanın önüne geçmiş, saçlarını çözüyordu.

Jeeter: "Ada şimdi beni görmeliydi!" dedi. "Ben hiçbir gece otelde kalmamışımdır. Anlatınca Ada inanmayacak, sağlam."

Dude: "Senin benlen, Bessie'ylen bir yatakta yatman olmaz." dedi. "Yerde yatacaksın sen."

— "Yo, Dude, bir gecelik uykuyu bana çok görme, olmaz mı? Bessie razı, yahu! Öyle değil mi, Bessie?"

Bessie: "Sus bakayım, Jeeter!" dedi. "Böyle şeyler söyledin miydi utanıyorum!"

Jeeter: "Yalnız benlen sen varız bur'da, Dude." dedi. "Aramızda yabancı yok ki. Ne zamandan beri istiyordum bir gece senlen, Bessie'ylen birlikte yatmayı."

*
**

Kapı vuruldu. "Buyrun!" demelerine kalmadı, adam içeri girdi.

— "Adınız ne dediydiniz?" diye sordu Bessie'ye.

Musluğa doğru gitti, Bessie'nin yanında durdu bekledi.

Jeeter: "Bayan Dude." dedi. "Daha önce söyledim ya sana."

— "Onu biliyorum... Benim dediğim, küçükadı ne? Anlıyorsunuz ne demek istediğimi? Evlenmeden önceki adı, soyadı."

Bessie önce entarisini üzerine aldı, sonra adamın sorduğuna karşılık verdi.

— "Bessie." dedi. "Niye sordun?"

Adam: "Tamam, Bessie." dedi. "İşte bunu öğrenmek istiyordum ben."

Dışarı çıktı, kapıyı kapadı.

Jeeter: "Şu kentliler de, amma tuhaf adamlardır!" dedi. "Sana daha neler soracaklar hiç bilemezsin."

Dude ayakkaplarını, ceketini çıkardı, Bessie'nin yatağa yatmasını bekledi. Bessie ayakkaplarını, çoraplarını çıkarmaya yere oturmuştu.

Jeeter yatakta doğruldu, kadının işini tamamlamasını bekledi.

Bitişikte bir kapı öylesine hızla kapandı ki tavandan yatağın

üzerine, yerlere sarı alçı sıva parçaları döküldü.

Birden, kapı gene vuruldu, arkasından da açıldı. Bu seferki daha önce görmedikleri biriydi.

— "Sen gel, biraz Bessie." dedi.

Bessie yerinden kalkıp da kapıya gidinceye dek adam dışarıda bekledi.

Bessie: "Ben mi?" dedi. "Ne istiyorsun benden?"

— "Öbür odaya gel sen, Bessie. Burası çok kalabalık."

Jeeter: "Bize başka bir oda daha bulmuş olsalar gerek." dedi. "Yok demişlerdi ya, sonradan başka bir boş oda daha buldular bence."

Jeeter'le Dude Bessie'nin giysilerini toplayıp odadan çıkışını seyrettiler. Bessie entarisini, ayakkaplarını, çoraplarını bir eline almıştı, şapkasını öbür eline.

Kapı kapandıktan sonra ortalığa yeniden bir sessizlik çöktü.

Jeeter öbür yanına dönüp gözlerini kaparken: "Şu kentliler de, ne tuhaf insanlar, öyle değil mi, Dude?" dedi. "Bizim gibi değiller."

Dude: "Öbür yatağa niye sen gitmedin?" dedi. "Niye o adam Bessie'yi çağırdı oraya?"

— "Kentlilerin tuhaflıklarına akıl erdiremezsin, Dude. Kimi vakit öyle saçmalıklar yaparlar ki!"

Yarım saat ikisi de uyanık yattı ama, hiç konuşmadılar. Lamba hâlâ yanıyordu, söndürmeye kalkışmadılar.

⁂

Sofada bir tahta gıcırdadı. Bessie, giysileri elinde, içeri girdi.

Jeeter, kalkıp yatağında oturarak: "Öbür odada sana verdikleri yeri beyenmedin mi?" diye sordu. "Niye geldin, Bessie?"

Bessie: "Yanlışlıkla, ya da başka bir şeyden dolayı yanlış

yatağa gittim sanırım." dedi. "Başka biri vardı yatakta."

Dude elektrik ışığından dolayı gözlerini oğuşturdu, Bessie'ye baktı.

Jeeter de, kadına bakarak: "Bessie güzel bir din öğütçüsü, öyle değil mi?" dedi.

Bessie: "Giyinmeye vakit bulamadım." diyordu. "Çarçabuk kaçmak zorunda kaldım. Giyinecek vakit yoktu."

— "O adam daha baştan biliyordu ne yaptığını. Gecenin ortasında birinin yatağını değiştirmek saçmalık değil de nedir. Bıraksaydı hepimiz bir yatakta yatsaydık da biraz uyusaydık."

Bessie: "Oteldekiler acayip insanlar, anlaşılan." dedi. "Öyle acayip şeyler söylüyorlar, öyle acayip şeyler yapıyorlar ki ben böylesini hiç görmedim. Sevindim bu otelde kalışınıza, çünkü çok eğlendim ben bu gece. Tütün Yolu'nda hiç böylesi olmaz."

Kapı gene vuruldu. Bir adam açtı girdi içeri. Bessie'ye baktı, kapıya doğru işmar etti ona.

— "Gel, Bessie." dedi. "Sofanın öbür ucunda bir oda var senin için."

Yarı açık duran kapının dışında bekliyordu.

— "Biraz önce bir odaya gittim, yatakta bir adam vardı."

— "Hah, tamam! Bu öbür odada başka bir yatak var senin için. Hadi gel, ben sana yolu göstereyim."

Jeeter: "Valla', billa'," dedi, "ben hiç böylesini duymadım! Buradaki adamlar Bessie'yi aşındıracaklar gece sabaha dek o odadan o odaya yollayaraktan. Böyle bir otellen bir daha karşılaşacağımı hiç sanmıyorum. Ne rahat var, ne huzur!"

Bessie eşyasını toparladı, çıktı. Kapı kapanmıştı. Bessie'yle adamın sofanın öbür ucuna doğru gittiklerini duydular.

Jeeter: "Sanırım bu kez yerleşir yatar da bir daha yatak değiştirmez." dedi. "Ne olacağım öğrenmek isterdim ama, bekleyemem, uykum var, uyuyacağım artık."

Bir-iki dakika sonra Dude da uyudu.

*
**

Gün doğarken, Jeeter kalkmış, giyinmişti. Birkaç dakika sonra Dude da kalktı. Ondan sonra, yarım saat odada oturdular, Bessie'yi beklediler. En sonunda, Jeeter kalktı, kapıya gitti, dışarıya, sofaya baktı.

— "Gidip Bessie Bacı'yı arasak bence." dedi. "Belki yolunu şaşırdı da bu odayı bulamıyordur. Dün gece karanlıktı orası. Gün ışığında da, bur'da kentte herşey bambaşka görünür."

Dışarı çıktılar, sofanın öbür ucuna kadar gittiler. Bütün odalar kapalıydı. Jeeter hangisini açacağım bilemiyordu. İlk açtığı ikisinde kimse yoktu. Sonra açtığında vardı.

Jeeter tokmağı çevirip içeri girdi. Yatakta iki kişi vardı ama, kadın Bessie değildi.

Geri geri giderekten odadan çıktı, kapıyı kapadı.

Yandaki odayı Dude denedi. Bu odanın kapısı da kitli değildi. Jeeter ta içeri girip kadının yüzüne baktı da ancak o zaman anladı bunun Bessie olmadığım.

Ondan sonra girdikleri odalarda da Bessie'yi bulamadılar. Jeeter ne yapacağını bilemiyordu.

Son girdikleri odada tek yatak vardı. Jeeter tam çıkıp kapıyı kapamak üzereydi ki kız gözlerini açtı, yatağında doğrulup oturdu.

Jeeter, durmuş, ona öyle bakıyordu. Başka ne yapacağını bilemiyordu.

Kız, iyicene uyanınca, gülümsedi, Jeeter'i yanına çağırdı.

Jeeter: "Niye geleyim?" dedi.

Kız: "Niye geldin buraya?" diye sordu.

— "Bessie'yi arıyorum. Bence, gideyim başka yerde ara'yım daha iyi. Böyle, bur'da durup sana bakarsam adıma leke gelir."

Kız Jeeter'i gene çağırdı ama, o, sırtını döndü, odadan dışarı kaçtı.

Dude da koştu babasına yetişti.

Jeeter: "Valla', billa', Dude," diyordu, "bu oteldeki kadar güzel karı, kız görmedim ben ömrümde. Bu otel hep onlarla dolu. Biraz daha kalırsam bur'da, dinden, imandan çıkarım, sağlam. Hemen kendimi sokağa atayım."

***

Merdivenin alt başında, o gece onlara odayı veren adamı gördüler. Gazete okuyordu.

Jeeter: "Hazırız, gidebiliriz ama," dedi, "Bessie Bacı'yı bulamıyoruz."

— "Dün gece sizlen gelen kadını mı?"

— "Evet, ta kendisi. Bessie Bacı'dır adı."

Adam: "Ben bulurum." dedi.

Merdiveden yukarı çıkmaya başladı.

— "Ne biçim burun onun burnu? Dün gece gözüme çarpmadıydı ama, bu sabah gördüm. Baktıkça ürperiyorum."

Jeeter: "Öyle doğmuş." dedi. "Bessie pek suratına bakılacak bir kadın değildir ama, birlikte yaşanacak çok iyi biridir. Şu Dude iyi bilir bunu, çünkü onlan evli bulunuyor."

Adam, merdivenden yukarı çıkarken: "Ben öyle biçimsiz burun görmedim." diyordu. "Umarım bir daha karanlıkta böylesine aldanmam."

Beş dakika kadar sonra, adamla Bessie merdivenden aşağı iniyorlardı; adam önde, Bessie arkada.

Arabayı sokakta bırakmışlardı. Dışarı çıkınca, Jeeter bisküvit kesekâğıdıyla peyniri buldu, kıtlıktan çıkmışçasına yemeye koyuldu.

Dude da bir avuç bisküvit aldı, ağzına tıktı.

Birkaç kapı ötede, üzerinde "Gazoz" yazan bir dükkân vardı. Hepsi oraya gittiler, birşeyler içtiler.

Jeeter: "Dün gece pek iyi uyumuşa benzemiyorsun." dedi. "Uyuyamadın mı, Bessie Bacı?"

Bessie esnedi, ellerinin içiyle gözlerini oğuşturdu. Çarçabuk giyinmişti. Saçını bile taramamıştı. Saçları suratından aşağı, keçe gibi, tel tel sarkıyordu.

— "Dün gece otel çok kalabalıktı bence." dedi. "İkide-bir biri geldi, beni başka odaya yolladı. Hangi odaya gittimse de yatakta biri uyuyordu. Benim yatağım ner'deydi, kimse bilmiyordu sanırım. Hep başka yatağa yolluyorlardı beni. Hiç uyumadım. Yalnız, deminecik bir saatçik dalmışım. Otelde çok kalan var besbelli."

Jeeter öne düştü, dükkândan çıktılar, arabaya bindiler, kentin konut kesimine doğru gittiler. Bessie esniyor, önde oturduğu yerde uyumaya çalışıyordu.

*
**

O bir araba yükü sidiklimeşeyi satabilmek için bir gün önceki gibi gene çok uğraştılar. Kimse odun istemiyordu; daha doğrusu, Jeeter'in satmak istediği türden odunları.

O gün öğleden sonra saat üçte hepsi, odunu satacak adam aramaktan, artık yorgun düşmüştü.

Bessie Bacı eve dönmek istiyordu. Jeeter de istiyordu. Bessie'nin uykusu vardı; yorulmuştu da. Jeeter sokaktan geçen herkese küfür etmeye başlamıştı. Oraya gelmeden önce de Augusta'lıları pek sevmezdi ya, hele şimdi hiç sevmiyordu. Bu kentteki paraların her kuruşuna ayrı ayrı küfür ediyordu.

Dude da eve dönmek için can atıyordu; çünkü yoldaki o uzun dönemeçleri dönerlerken bol bol korna çalmak fırsatım bulacaktı.

Bessie benzin aldı. Parasını Jeeter kalan paradan verdi. Motor bozukluk yapmadı. Aşağı-yukarı onbeş kilometre oldukça hızlı gittiler.

Jeeter: "Bi' dak'ka duralım." dedi.

Dude, "Niye?" diye sormadan, arabayı durdurdu.

Jeeter ipleri çözüp odunların çevresindeki telleri açmaya başladı.

Bessie onun odunları arabadan dışarı attığını görünce: "Ne yapıyorsun?" diye sordu.

Jeeter: "Bu lânet-olasıca yükü boşaltıp ateşe vereceğim." dedi. "Kente satmaya bir şey götürüp de satamadan geri getirmek uğursuzluk getirir. Yeniden eve getirmek iyi değildir. Hepsini yakacağım."

Dude'la Bessie de ona yardım ettiler. Birkaç dakika sonra sidiklimeşeler yolun yanındaki hendeğe yığılmıştı.

Jeeter: "Öyle yapacağım ki kimseye de yaramasın." diyordu. "Augusta'daki varlıklı kişiler para verip almadılar ya, şimdi ben bunları burada bırakacak olursam gelirler, bedavaya alırlar. Bırakmayacağım onlara."

Bir avuç kuru yaprak topladı, odun yığınının altına soktu, bir kibrit çakıp tutuşturdu. Yapraklar alev aldı, havaya döne döne bir duman lülesi yükseldi.

Jeeter ateşi şapkasıyla yelpazaledi. Odunun tutuşup yanmasını bekledi.

— "Uğursuz geçti Augusta yolculuğumuz." diyordu. "Hiç bilmem başıma böyle bir uğursuzluk geldiğini. Bundan önceki her gelişimde odunu az-çok bir paraya satmışımdır hep; ama yirmibeş kuruşa, ama, otuza. Gelgelelim, bu kez kimse beş para bile vermedi."

Bessie, kıkır-kıkır gülerekten: "Bir gün ben gene o otele gidip bir gece geçirmek isterim." dedi. "Hoşuma gitti or'da kalmak.

Kadınlara karşı nasıl davranılır, pek güzel biliyorlar, doğrusu."

Eve dönebilmek için, sidiklimeşelerin yanmasını beklediler. Yapraklar yanmış, kömürümsü kül olmuş, alev sönmüştü. Pis meşe birtürlü tutuşmuyordu.

Jeeter didinip durarak yaprakları bir araya topladı, daha büyük bir yığın yaptı, tutuşturdu, başladı dalları içine atmaya. Ateş birkaç dakika pek canlı yandı; sonra yeşilliklerin ağırlığı altında sönüverdi.

Jeeter, durmuş, üzgün üzgün bakıyordu. Şu odunları nasıl yakacağını birtürlü bilemiyordu.

Derken, Dude gitti arabadan biraz benzin getirdi, odun yığınının üzerine boca etti. Üç, dört metre havaya büyük bir alev fışkırdı. Çok sürmedi, bu da söndü. Arkaya bir yığın kararmış odun kalmıştı hendekte.

Jeeter, arabaya binerken: "Valla', şu lânet-olasıca pis sidiklimeşelere yapacak başka birşey gelmez elimden, bence." diyordu. "Anlaşılan, kurtuluş yok şu lânet-olasıca odunlardan. Ne satılıyor, ne yanıyor. İçine Şeytan girmiş bence."

Sarı bir toz çevrintisi içinde, vurup gittiler.

Biraz sonra Tütün Yolu'na yaklaşmışlardı. Dude o derin ak kumlar arasından arabayı ağır ağır sürüyordu. Eve gelinceye dek de boyuna korna çalıp durdu.

XVII

AUGUSTA'DAN döndükten sonra, Jeeter yeni bir araba yolculuğu tasarladı: Tom'u görmek üzere Burke'a gidecekti. Oralara gidip gelen çok kişiden kaç kez duyduğuna göre, Tom başarılı bir kereste üstencisi olmuş, demiryollarına taban tahtası veriyormuş. İş dolayısıyla Tom'un deposuna yakın yerlere gidip Fuller'e dönenler Jeeter'e hep anlatıyorlardı: Tom onların bildikleri arasında en çok para kazananmış. Jeeter'in de Dude'la nasıl koltukları kabarıyorsa aşağı-yukarı Tom'la da öyle koltukları kabarıyordu.

Tom Lester üzerine bundan başka pek bir şey bilinmiyordu. İşte, Jeeter'in oraya gidip oğlunu görmek istemesinin nedenlerinden biri de buydu. Önce, Tom nekadar para kazanıyor, bunu öğrenmek istiyordu. Sonra, Tom'dan her hafta kendisine biraz para vermesini istemeyi düşünüyordu.

Bessie ile Dude da, yeni araba işlediği sürece evde kalmak niyetinde değillerdi. Augusta yolculuğu araba gezisi bakımından onların da heveslerini hiç de kırmış değildi, Jeeter'in hevesini kırmadığı gibi. Ön dingilin fırlaması, ön camın çatlaması, gövdenin boyasının bozulması, koltukların delik-deşik olması, yedek lastikle yedek tekerleğin elden gitmesi araba kullanmanın olağan rastlantıları gibi geliyordu onlara. Ön çamurluğun ezilmesi, arka yayın kırılması hepsinin arabanın üzerine titremesini yumuşatmıştı. O ilk kazadan sonra —Dude'un McCoy yakınlarında çift atlı bir arabaya arkadan bindirip de kara adamı ezmesinden sonra— arabanın başına ne gelirse gelsin önemi yoktu artık.

*
**

Ertesi sabah, Jeeter arabayla Burke'a gidip Tom'u görmek istediğinden şöyle-bir laf arasında söz etti.

Dude o sırada arabanın radyatörüne su dolduruyordu. "Bessie ne deyecek bakalım?" diye, dinlemek üzere, işini durdurdu.

Bessie birşey demedi.

Dude da, gene kovayı aldı, su doldurup geldi, radyatöre taşıncaya dek su koydu.

Jeeter biraz ileri doğru yürüdü. Bessie'nin karar vermesini bekliyordu. Evin arkasına doğru gitti; Bessie gidecek mi, gitmeyecek mi, kesin kararını verinceye dek görünürden uzaklaşmak ister gibi.

Yalnız, uzaklaşmadı. Arabayı gene görebiliyordu, gözü oradaydı. O arkasını döndü müydü, Bessie'nin yapmayacağı yoktu. Jeeter ise, onların ikisinin arabaya atlayıp kaçıp da kendisini arkada bırakmalarına hiç de gelemezdi.

Bessie, Dude'u arabaya iteleyerekten, coşkuyla: "Atla içeri, çabucak kaçalım!" diye fısıldadı. "Çabuk, baban bizi görmeden!"

Jeeter kuyunun yanında durmuş, süpürgeotlarının üzerinden uzaklara bakıyordu, onların kaçmaya hazırlandıklarını görmedi.

Dude'un motoru işlettiğini duyunca, arabaya doğru fırladı. O zamana dek de Dude hız kolunu takmıştı. Araba avludan geçip Tütün Yolu'na doğru vurdu . .

Dude ön tekerlekleri hızla yana çevirmiş, ağaçların çevresinden bir eğmeç çizmişti. Hızı kesmeden de hendeğin üzerinden atladı. Birkaç saniyede uzaklaşmışlardı, Jeeter yola doğru koşmadan çok önce.

Şimdi, durmuş, arkalarından bakıyordu.

— "Valla', böylesini ben hiç görmedim." diyordu. "Niye kaçıp beni bur'da bıraktılar, anlamıyorum. İnsan yaşlanınca, öbürkiler "O artık arabaylan gezse de olur, gezmese de." diye düşünüyorlar,

onu evde koyup kendileri başlarını alıp gidiyorlar."

Araba gözden silininceye dek, durdu, arkasından öyle baktı.

Ada ile Ellie May de, kapının önünde durmuşlar, arabanın gözden silinişine bakıyorlardı. Arabanın kalktığını duyunca kapıya çıkmışlardı. Onlar da bir yerlere gitmek istiyorlardı. Yeni araba alındı alınalı bırakmamışları onları içine binsinler.

Jeeter bir iskemle aldı, geldi, kapının önüne oturdu. Dude'la Bessie'nin dönmelerini beklemeye başladı. Öğleye dek suratını astı, hiç konuşmadı.

Öğleyin, Ada: "Gel mutfağa biraz peynirlen bisküvit ye." dediğinde de, Jeeter iskemlesinden kımıldamadı.

Ada da, pek üstelemeden, mutfağa döndü. Az bir yiyecek vardı; kocası yemiyor diye sevinmişti. Augusta'dan gelen peynirle bisküvit bir-iki kişiye anca yeterdi. Jeeter yemediğine göre, Ada ile Ellie May'e daha çok kalacak demekti.

Nineye aldırdıkları yoktu. Çünkü ona ancak kendileri yedikten sonra kalacak peynir kabuklarıyla bisküvit kırıntılarını vereceklerdi.

Jeeter hep öyle çabuk çabuk yerdi ki hangi yiyecekten olursa olsun, tam paylarını alamazlardı. Sanki bir daha hiçbir şey yeyemeyecekmiş gibi yerdi o.

Ada ile Ellie May, Jeeter'i kendi haline bıraktılar, oturdular yiyeceklerini yediler.

*
**

O gün öğleden sonra geç vakit Bessie'yle Dude dönüp geldiğinde, Jeeter hâlâ kapının önünde onları bekliyordu.

Yaklaşırlarken, yerinden kalktı, onların arkasından, bacanın yanına, arabayı bıraktıkları yere dek gitti. Gene sabahki kadar öfkeliydi ya, bir ara öfkesini falan unutmuştu: Tom'u buldular mı diye merak ediyordu şimdi o.

— "Tom'u gördün mü?" diye sordu Bessie'ye. "Ne yapıyordu? Para yolladı mı bana?"

Ada da dışarı çıktı geldi onların konuştuklarını dinlemeye.

Nine gene bir tespihağacının ardındaki durumuna geçti; bakıyor, dinliyordu.

Ellie May de daha yakına geldi.

Bessie, başını sallayarak: "Benim tanıdığım Tom değil artık o, çok değişmiş." dedi. "Ne olmuş ona, bilmem."

Jeeter: "Neden?" diye sordu. "Ne yaptı... Ne dedi? Ner'de yolladığı para?"

— "Para falan yollamadı. Hiç de sana yardım edecek gibi görünmüyor. Kötü bir adam olmuş Tom."

Jeeter: "Beni de götürecektiniz, Bessie." dedi. "Kendimden daha iyi tanırım ben Tom'u. Öteden beri hep benim en gözde oğlumdu. Tom'lan ben pek güzel geçinip giderdik. Öbür çocuklar benlen hep kavga ederlerdi; şimdi düşünüyorum da daha iyi anlıyorum bunu. Gelgelelim, Tom hiç kavga etmezdi. Büyüyünce de öyle hoş bir çocuk olmuştu ki!"

Bessie Jeeter'in anlattıklarını dinliyordu ama, niye onu evde bırakıp da gittikleri konusu üzerinde durmak istemiyordu. Olup bitmişti artık. Gitmişler, dönüp gelmişlerdi.

Jeeter: "Niye beni de götürmediniz Tom'u göreyim?" diye sordu.

Dude: "Tom aşağı-yukarı elli öküzlen çalışıyor." dedi. Ağabey'sinin demiryolu taban tahtası deposunda böyle biralay öküzle çalışmasından dolayı pek duygulanmıştı. "Bütün ülkede bunca öküz olduğunu ben hiç bilmezdim."

Jeeter: "Tom ne zaman gelecekmiş buraya beni görmeye?" diye sordu.

Dude: "Tom bir daha hiç gelmeyecekmiş buraya." dedi. "Babama öyle söyle, dedi. Ben bur'dan bir yere gitmem, dedi."

Jeeter başını iki yana salladı.

— "Tom'dan hiç de böyle bir söz beklemezdim. Demek çok işi var da bir yere ayrılamıyor."

Bessie: "Öylesi değil." dedi. "Tıpkı Dude'un dediği gibi söyledi Tom. Buraya bir daha hiç gelmeyecekmiş. Gelmek istemiyormuş."

— "Tom'dan hiç de böyle bir söz beklemezdim. Biz Tom'lan herşeyde iyicene anlaşırdık. Öbür çocuklarımlan aramda çıkan güçlükler bizim aramızda hiç çıkmazdı. Ötekiler bana hep taş atarlar, sopaylan kafama vururlardı. Tom hiç öyle bir şey yapmazdı. Benim bildiğim Tom pek yaman bir çocuktu. Hiçbir neden yok değişmesi, öbürlerine benzemesi için."

Bessie: "Söyledim ona senin nasıl sıkıntıda olduğunu; annesinin de." dedi. "Evde çoğu zaman ne mısır unu var, ne bir lokma et, dedim. Baban artık bir şey yetiştiremiyor, dedim. Bunun üzerine dedi ki, düşkünlerevine gitsinler, or'da kalsınlar, dedi."

— "Tom'a artık ekip biçmeyeceğimi söylemeklen yanlışlık yapmışsın. Bu yıl ben birhayli pamuk yetiştireceğim, elime biraz pamuk tohumunlan gübre geçirebilirsem. Yalnız, bunun dışında söylediklerin doğru. Çoğu vakit açız: O yalan değil."

— "Valla', öyle söyledi işte. Anneme, babama söyle, düşkünlerevine gitsinler, or'da kalsınlar, dedi."

— "Tom'dan hiç de böyle bir söz beklemezdim. Tom bana eskiden hiç böyle bir söz söylememişti. Anlamıyorum neden bizim düşkünlerevine gitmemizi istiyor. Öyle deyeceğine, bana biraz para yollasaydı daha iyi ederdi gibi geliyor bana. Babasıyım ben onun."

Bessie: "Babasıymışsın, değilmişsin, Tom'un artık hiç umurunda değil bence." dedi. "Tek kendini düşünüyor o şimdi."

— "Ah, genç olsaydım! Kimseye el açmazdım, kendi oğluma bile. Tom hiç de böyle değildi eskiden. Bana da, anasına da biraz para yollar gibi geliyordu bana."

Burada Dude de lafa karıştı:

— "Canları cehenneme, bile dedi senin için."

Bessie bir fırladı, Dude'un boynundan yapıştı, öyle bir sarstı, salladı ki ner'deyse oğlanın kafası kopup yere yuvarlanacaktı. Sarstı, silkeledi; en sonunda Dude kadının pençesinden kurtardı kendini.

Bessie: "Söylemeyecektin bunu babana!" diye bağırıyordu. "Kötü şey bu, söylenmez. Bundan daha büyük günah bilmem ben. Şeytan seni benim elimden almaya çalışıyor, seni din öğütçüsü yapama'yım diye."

Dude: "N'oluyorsun, yahu?" diye bağırdı. "Öldürecektin beni ner'deyse! Ben söylemedim ki onu. Tom söyledi. Tom'un ne dediğini söyledim ben babama. Ben söylemedim ki onu! Bana ne kızıyorsun? Ben sana birşey yapmadım ki."

Bessie: "Maşallah!" dedi. "Sen böyle konuşursan dünyada din öğütçüsü olamazsın! Bir daha ağzını bozmayacağını söyledindi bana sanırım. Niye yaptın bunu?"

Dude: "Bir daha yapmam." diye yalvardı. Arabanın Bessie'nin olduğunu anımsamıştı. "Boynumu öyle sıkıp canımı acıtmasaydın gene de sana kötü bir laf söylemezdim ya."

*
**

Jeeter arabanın yanına doğru gitti. Tom'un söylediklerinden dolayı uğradığı sarsıntıdan kurtulmaya çalışıyordu.

Birtürlü inanamıyordu Tom'un babasına "Canı cehenneme!" deyecek biri olup çıkıvermesine. Demek ki o görmeyeli oğlu birhayli değişmişti.

Arabanın arkasında durmuş, eskiden yedek lastikle yedek tekerleğin bulunduğu çerçeveye bakıyordu, arabanın gövdesinde açılmış koca bir yarık gördü. Gözleri orada, kulağı da Dude'la

Bessie' nin konuştuklarındaydı.

Bessie: "Sen böyle ağzını bozarsan önümüzdeki pazar günü kilisede öğüt veremezsin." diyordu. "İyi kimseler istemezler Tanrı'nın onlara ağzı-bozuk din öğütçüleri göndermesini."

— "Bir daha söylemem. Bir daha ağzımı hiç bozmayacağım."

Onların konuşmaları bitince, Jeeter arabanın arkasına gelmeleri için uzaktan el etti. Arabanın gövdesindeki yarığı gösterdi. Ortası bir karış içeri giriyor, orayı ner'deyse ikiye bölüyordu.

— "Neden oldu bu?" diye sordu, parmağıyla göstererek.

Bessie, duralayaraktan: "Depodan dönerken arka arka gidiyorduk, koca bir çam ağacına çarptık." dedi. "Nasıl oldu bilmem. Bana öyle geliyor ki herşey sanki söz vermiş gibi benim yepyeni arabayı mahvetmeye. Bu hafta başında ben bu arabayı Fuller'den sekizyüz liraya alırken hiç de böyle değildi."

Dude yarığın üzerinden elini geçirdi. Çatlamış boya ak kumların üzerine döküldü. Oğlan eliyle bastıraraktan, yarığı daha ufak göstermeye çalışıyordu.

Jeeter: "Arabanın işlemesine zarar vermez, değil mi ya?" diyordu. "Yalnız gövdesi parçalanmış. Güzelce işliyor, değil mi?"

Bessie: "Öyle sanırım." dedi. "Yalnız, yokuş aşağı inerken büyük bir gürültü çıkarıyor... yokuş yukarı çıkarken de öyle."

Ada da geldi, yarığa baktı. Üzerinde ellerini gezdirdi, çatlamış kara boyadan biraz daha koptu, ayaklarının dibine, ak kumların üzerine döküldü.

— "Ada: "Tom nasıl şimdi?" diye sordu Bessie'ye. "Çok değişmiştir sanırım."

Bessie: "Jeeter'e pek benziyor." dedi. "Sana pek benzemiyor."

Ada: "Hıngf!" yaptı. "Eskiden tam tersiydi, deyebilirim."

Jeeter bir Ada'ya baktı, bir Bessie'ye. Ada'nın ne söylediğini anlayamıyordu.

— "Dude'lan evlendiğini söyleyince Tom ne dedi?" diye sordu.

— "Pek birşey demedi. Bana öyle geldi ki hiç oralı bile olmadı."

Dude gene lafa karıştı:

— "Tom dedi ki, ben onu çok eskiden beri tanırım, iki paralık sürtüğün biriydi, dedi. Yüzüne söyledi bunu ama, Bessie hiç sesini çıkarmadı. Tom doğru söylüyordu bence, çünkü Bessie yalan! demedi."

Bessie Bacı gene Dude'un boynuna yapıştı, hızla sarsmaya başladı.

Jeeter'le Ada, yanlarında durmuşlar, onlara bakıyorlardı.

Ellie May hepsini işitmişti ama, hiç yaklaşmamıştı.

Dude kendini Bessie'nin elinden ilk seferkinden daha çabuk kurtardı. Onun elinden nasıl daha kolay kurtulacağını öğrenmeye başlıyordu artık.

Kadının suratına bir yumruk atarak: "Hay lânet-olasıca!" diye haykırdı. "Elini çekmeyecek misin sen benden?"

Bessie, tatlılıkla: "Bana bak, Dude." dedi, "hani söz verdindi bir daha ağzını bozmayacaktın? İyi kimseler hoşlanmazlar pazar günü kiliseye gidip de ağzı-bozuk birinden din öğüdü dinlemekten."

Dude omuz silkti, çekilip gitti. Bıkmıştı artık Bessie'nin ne zaman hoşuna gitmeyen bir şey söylese boğazına sarılıp ensesini bükmesinden.

Jeeter: "Dude ne zaman din öğütçüsü oluyor?" diye sordu.

— "Önümüzdeki pazara okulda kısacık bir öğüt konuşması yapacak. Öğütlerinde neler söyleyeceğini öğretmeye başladım ben ona."

Jeeter: "Bence, bunu kendisi bilmeli." dedi. "Ne yapacağını, ne edeceğini ona hep sen söyleyecek değilsin ya, öyle değil mi? O hiçbir şey bilmiyor mu?"

— "Valla', din öğüdü vermeye alışık değil o benim gibi. Ne söyleyeceğini ben ona söylüyorum; o da, bunu söylemesini öğreniyor.

Çok sürmez, iyicene kavrar, ondan sonra da ben artık ona birşey öğretmek zorunda kalmam. Bir cumartesi gecesi kocam bana öğrettiydi ne söyleyeceğimi; ertesi gün öğleden sonra okula gittimdi, aşağı-yukarı üç saat konuştumdu hiç durmadan. Bir kez kavradın mıydı, hiç de zor değildir. Dude söyledi bana pazara ne üzerine konuşacağını. Konuşmaya başlayınca ne söyleyeceğini daha şimdiden biliyor."

— "Ne üzerine konuşacak pazara?"

— "Kara gömlek giyen adamlar üzerine."

— "Kara gömlek mi? Niye kara gömlek giyiyorlarmış?"

— "Ona sor sen bunu. Biliyor."

— "Bana kalırsa, kara gömlek hiç de üzerine din öğüdü verilecek bir şey değil. Şimdiye dek hiç işitmedim."

— "Gelirsin pazar günü öğleden sonra okula, öğrenirsin."

— "Kara gömleklerden yana mı konuşacak, yoksa kara gömleklere karşı mı?"

— "Karşı."

— "Neden dolayı, Bessie Bacı?"

— "Dude'un din öğütlerini sana anlatmak bana düşmez. Gidersin okula, dinlersin. Din öğütçüleri istemezler sırları daha önceden el-aleme yayılsın. Yayılırsa kimse zahmet edip de gidip dinlemez."

— "Ben belki din öğütlerinden falan pek anlamam ama, kara gömlek giymek üzerine din öğüdü verildiğini de hiç duymadım; hele kara gömlek giyenlere karşı, hiç. Hoş, kara gömlek giymiş kimseyi de şimdiye dek hiç görmedim ya."

— "Din öğütçüleri bir şeye karşı öğüt vermek zorundadırlar. Bir şeyden yana konuşurlarsa olmaz. Her seferinde ille bir şeye karşı konuşacaklar."

Jeeter: "Şimdiye dek ben bu işe hiç bu açıdan bakmamıştım." dedi. "Senin bu söylediklerinde belki de hayli gerçek payı vardır. Yalnız, şu var; Deyelim, Tanrı, Cennet... Bunlara karşı da

konuşamazsın ya, öyle değil mi, Bessie Bacı?"

— "İyi din öğütçüleri Tanrı'dan yana, Cennet'ten yana falan konuşmazlar. Hep bir şeye karşı durum alırlar; deyelim, Cehennem'e karşı, Şeytan'a karşı. Karşıçıkılacak şeylerdir bunlar. Tanrı'dan yana konuşmak olmaz bir din öğütçüsü için. İlle Şeytan'a karşı, bütün kötü şeylere, günah işlere karşı konuşacak. Ahali de işte bunları dinlemekten hoşlanır. Kötü şeylerden söz edilmesini ister."

Jeeter: "Sen gerçekten söylediğine inandıran bir kadınsın, Bessie Bacı." dedi. "Senin gibi bir öğütçüsü olduğu için Tanrı nekadar övünse azdır. Gelgelelim, Dude için ne deyecek bilmiyorum; hele bizim oğlan kara gömlek giyenlere karşı konuşmaya başlayınca. Kara gömlek giymiş birini ben hiç görmedim ya. Bizde böyle bir şey olduğunu da hiç sanmıyorum."

Jeeter eğildi, arabanın içeri göçmüş yerine ellerini sürdü. Yüzeydeki boyayı tırnağıyla kazıdı; çoğu pul pul kalktı, döküldü.

Bessie: "Bırak benim arabamlan uğraşmayı!" dedi. "Deli mi oldun sen? Sen bir yandan, Ada bir yandan, ner'deyse arabanın bütün boyasını söktünüz."

Jeeter: "Bunu bana mı söylüyorsun, Bessie Bacı?" dedi. "Arabana hiçbir zarar falan verdiğim yok, zarar verilebilecek bir yanı kalmamış artık."

— "Valla', sen elini çek hele arabanın üzerinden."

Jeeter, hımbıl hımbıl yürüyerekten, gitti evin köşesine dayandı. Bessie'ye sert sert baktı, hiçbir şey söylemeden.

Bessie: "Senin burnunu sokmana sesimi çıkarmadım da yepyeni arabamı mahvettim." diyordu. "Akıl etseydim de arabanın yanına yaklaştırmasaydım seni. Augusta'ya götürmek için yüklediğin o sidiklimeşe odunları arka koltuğu delik-deşik etti."

Jeeter, evin yanında dimdik dururken: "Bir daha beni arabana hiç bindirmeyeceğin mi?" diye sordu.

— "Hayır, efendim! Benim yepyeni arabama bir daha binecek değilsin. Bu sabah Tom'u görmeye giderken işte bunun için almadım seni arabaya. Arabanın yanına yaklaştığını bir daha görmek istemiyorum senin."

Jeeter, ağırlığını bir ayağının üzerinden alıp öbür ayağının üzerine verirken, bir yandan da arkasındaki duvardan çürümüş tahta kaplamaları yolarken: "Valla', billa'," dedi, "öyle yapacaksan çabuk çekil git benim topraklarımdan. Ben seni istemem artık buralarda."

Bessie ne deyeceğini bilemedi. Dude'a bakındı. Görünürde yoktu.

— "Demek kovuyorsun beni?"

— "Kabahat benim değil. Dedim sana, çekil git benim topraklarımdan, diye."

— "Senin değil ki bu topraklar. Kaptan John'un toprakları burası. Sahibi o."

— "Öteden beri Lester'lerin topraklarıdır burası. Nasıl başkasının hakkı yoksa bu topraklar üzerinde, Kaptan John'un da yok. Augusta'daki o varlıklı kişiler gelirler buraya, adamın nesi var, nesi yok, hepsini alır giderler ama, toprağı elimden alamazlar. Valla', billa', babamın topraklarıydı burası; ondan önce de onun babasımn. Sağ kaldıkça ben de bur'dan çıkıp gidecek değilim. Ama, Tanrı belâmı versin seni bur'dan kovmazsam! İşte bukadar!"

— "Dude'lan benim gidecek yerimiz yok ki. Benim evin damı akıyor."

— "Vızgelir bana. Nereye gidersen git, umurumda değil; tek, çekil git buralardan. Canın istediği zaman beni bindirmezsen yepyeni arabana, sen de kalamazsın burada. Bıktım artık şu lânet olasıca burnunun o pis iki deliğine bakmaktan!"

Bessie: "Seni kaltağın oğlu kocamış herif, seni!" diye bağıraraktan, Jeeter'in üzerine atıldı,. tırnaklarıyla yüzünü yırtmaya

başladı. "Kaltağın oğlu, kocamış herifin birisin sen, anladın mı!" diyordu. "Dilerim Tanrı'dan seni Cehennem'e atsın da bir daha hiç çıkarmasın!"

Bessie'nin çığlığını duyunca, Ada evin köşesinden koşa koşa geldi. Jeeter'in kanlar içindeki yüzünü görünce de, öfkesinden deliye döndü. Bessie'yi yumruklamaya, tekmelemeye başladı.

Dude da koşa koşa geldi. Üçü birbirlerine yumruk, tekme yağdırırken yüzünü-gözünü yırtarken, o durdu seyretti.

Ellie May de bir tespihağacının ardından sırıtıyordu.

Bessie bozguna uğradı. Ada'yla Jeeter onu tekme-tokat dövüyorlar, o karşılık veremiyordu. Bir ara, ellerinden kurtulup, arabaya doğru koştu, kendini içeri attı.

Jeeter bir sopa yakaladığı gibi koştu onun üzerine üzerine indirmeye başladı.

En sonunda, Ada geldi, sopayı kocasımn elinden kaptığı gibi Bessie'nin böğrüne böğrüne saplamaya başladı. Sopanın sivri ucu kadının başına, omuzlarına Jeeter'in indirdiği sopalardan daha çok acıtmıştı. Çığlık çığlığa haykırıyordu.

Ellie May'le nine tespihağaçlarının ardından çıkmışlar, olup bitenleri seyrediyorlardı.

Dude, arabaya atladığı gibi, elinden geldiğince hızlı sürerek, geri geri yola çıktı. Bessie Bacı'yı seçmişti. Araba kullanmasını öyle seviyordu ki böyle ufak bir kavga yüzünden Bessie'nin arabasını elinden kaçırmaya gelemezdi.

Lester Ana dövüşü ta başından beri seyretmişti. Olup bitenleri daha iyi görebileceği başka bir tespihağacının ardına saklanmak üzere koştu. İki ağacın arasındaki yolun yarısına ancak gelmişti ki araba geri geri giderken arkası çarptı, yere devirdi, çiğnedi geçti.

Bessie arabadan uzanmış, Ada'yla Jeeter'e yumruk sallıyor, nanik yapıyordu.

Ada'yla Jeeter Tütün Yolu'na dek arabanın arkasından gittiler.

Bessie, o cırlak sesiyle avazı çıktığı kadar bağırıyordu:

— "Sizi kaltağın çocukları, sizi! Siz bütün Lester'ler pis kaltak çocuklarısınız!"

Ada yerden koca bir taş aldı, olanca gücüyle arabaya doğru fırlattı.

O sırada Bessie'yle Dude yüzlerce adım uzaklaşmışlardı. Ada'nın attığı o koca taş aradaki uzaklığın ancak üçte-birine düştü. Ada bilmeliydi böyle koca taşlar atacak gücü olmadığını. Soba kapağı kadar kocaman bir taştı attığı.

XVIII

YOLUN üzerindeki toz bulutu yatışınca, Ada'yla Jeeter döndüler, avluya geldiler. Lester ana hâlâ orada yerde yatıyordu; yüzü, o sert ak kumların üzerinde, ezilmiş. Ellie May, evin köşesinde durmuş, olup bitenlere bakıyordu.

Ada, Jeeter'e bakarak: "Öldü mü acaba?" diye sordu. "Hiç sesi-soluğu çıkmıyor. Hiç kımıldamıyor da. Yüzü böylesine ezildikten sonra, sanmam sağ kalsın."

Jeeter buna karşılık vermedi. Bessie'ye karşı duyduğu hınç onu öylesine sarmıştı ki başka birşey düşünecek halde değildi. Nineye bir daha baktı, avludan geçti, evin arkasına doğru yürüdü.

Ada kapının önüne gitti, orada durup dakikalarca Lester Ana'ya baktı. Sonra içeri girdi, kapıyı kapadı.

Lester Ana yana dönmeye çalıştı. Kalkıp içeri girecekti. Ne kolunu kıpırdatabiliyordu, ne bacağını. Kolunu, bacağını biraz oynattı mıydı dayanılmaz bir acı duyuyordu. Başı da, yarılmış, açılmı gibi geliyordu.

Araba öyle hızla çarpmıştı ki nine neye uğradığını bilememişti. Arka tekerleklerin ikisi de üzerinden geçmişti; biri sırtından, biri kafasından. Ne olduğunu anlayamamıştı.

Kalkıp içeri girmeyi, yatağına uzanıp yatmayı nasıl istiyordu! Son bir çabayla, başını, omuzlarını o sert kumların üzerinden kaldırmak için çırpındı. Yanına dönmeyi başardı. Ondan sonra kımıldamadan, öyle kaldı.

Jeeter, kuyudan soğuk soğuk bir su içtikten sonra, süpürgeotu tarlasına gitti. Ayakkaplarının burnuyla toprağı tekmeliyor, nekadar kurumuş diye bakıyordu. Biliyordu ki toprak tam sürülmeye

gelecek ıslaklıktaydı ama, gene de buna iyicene inanmak istiyordu. Çünkü, ona sorarsanız, bir yerden ödünç katır alacak, gelecek hafta başında toprağı sürüp tohum atmaya başlayacaktı.

*
**

Jeeter diz-boyu süpürgeotlarının arasında dolaşırken, Lov Tütün Yolu'ndan aşağı koşa koşa geliyordu; başı açık, soluk soluğa.

Ön avluya gelince: "Jeeter! Jeeter!" diye haykırmaya başladı.

Jeeter süpürgeotu tarlasından koşa koşa geldi.

— "Ne var?" diye sordu.

Lov'un arkasında o pis kara tulumu vardı; depoda kömür kürelerken giydiği tulum. Şapkası da, Jeeter'e gelmek üzere koşmaya başladığı sırada kafasından uçmuştu. Dönüp almak için bile durmamıştı. O baş-eğmez kızıl saçları ner'deyse dimdik duruyordu. Genellikle, saçı alnına düşer, gözlerine girerdi.

Nineyi avluda yatar görünce, hızını kesti ama, orada durup oyalanmadı. Jeeter'le karşı karşıya gelinceye dek koştu.

Jeeter: "Günün bu saatinde ne işin var bur'da, Lov?" dedi. "Niye depoda işinin başında değilsin?"

Lov dakikalarca konuşamadı. Soluğu düzelinceye dek bekledi.

Yere çöktü. Jeeter de onun yanma bağdaş kurdu.

Kuyudan pek uzak değillerdi. Lov Jeeter'le karşı karşıya geldiği sırada, Ellie May, kuyunun başında durmuş, kovadan su içiyordu. Hemen çekilip gitmedi; Lov oturuncaya dek bekledi. Onun Jeeter'e söyleyeceklerini işitmek istiyordu.

Jeeter: "Ne var, Lov?" diye sordu. "Kömür deposunda ne oldu ki böyle koşa koşa geldin buraya?"

— "Pearl... Pearl... kaçtı!"

Jeeter, ortada kendisini pek ilgilendiren bir şey olmadığım anlayınca umut kırıklığına uğramıştı. Hiç oralı değilmiş gibi bir halle

sordu:

— "Nereye kaçtı? Pearl nereye kaçabilir ki, Lov?"

— "Augusta'ya gitti!"

Jeeter, doğrulup ayağa kalkarken: "Augusta'ya mı gitti?" dedi. "Aklına esmiş, gene korularda bir yere gitmiştir sandım ben, öteden beri yaptığı gibi. Niye kaçtı Augusta'ya acaba, ne dersin?"

Lov: "Bilmem ki." dedi. "Kalktı gitti bence. Niye yaptı bu işi, hiç bilmiyorum. Bu sabah onu hiç dövmedim de. Hiçbir şey yapmadım ben ona. Yalnız, tuttum yatağa attım. Elimden kurtuldu. Ondan sonra da bir daha görmedim kendisini."

— "Ne yapmak istiyordun ona?"

— "Hiç. Yalnız, saban ipinlen bağlamayı deneyecektim, bakalım becerebilecek miyim diye. Bağlayabilirsem, yatakta kalır, diye düşündümdü de. Sonra çözecektim iplerini."

— "Ne biliyorsun Augusta'ya kaçtığını? Belki de korularda bir yere gitmiştir gene. Augusta'ya kaçacağım, dedi miydi sana?"

— "Bana birşey demedi."

— "Öyleyse, ner'den çıkarıyorsun Augusta'ya gittiğini? Belki de korularda bir yere gitmiştir."

— "Kaçtığını bile bilmiyordum, Jones Peabody kömür deposunun or'dan geçiyordu, o söyledi bana: Boş kereste kamyonunlan Fuller'e dönerken Augusta yakınlarında Pearl'la karşılaşmış. Durmuş, "Nereye gidiyorsun?" diye sormuş. 'Lov biliyor mu evden çıktığını?" demiş. Pearl hiç konuşmamış onlan. Ner'deyse ölüverecek gibi korku içindeymiş. Jones doğru gelmiş bana haber vermeye. Biliyorum senin haberin yok, diyordu bana."

Jeeter: "Pearl da tıpkı Lizzie Belle gibiymiş." dedi. Başını sallayarak parmağını şaklattı. "Lizzie belle de tıpkı böyle başını aldı Augusta'ya gittiydi. Augusta'ya gittiğini bilmiyordum ya, bir gün sokakta karşıma çıkıncaya dek. "Anana, babana hiç haber vermeden ne demeye kaçtın evden?" diye sordum. Hiç konuşmadı

benlen. O güne dek ben sanıyordum ki bir ara evden uzak kalmak üzere koruda bir yere falan gitti. Ama, yüzüne bakar bakmaz tanıdım Lizzie Belle olduğunu. Arkasında süslü giysiler, başında şapka vardı ama, beni kim kandırabilir! Benlen konuşmadı ama, tanımıştım ben onun Lizzie Belle olduğunu.

"O günden beri, çayın öbür yakasında bir pamuk fabrikasında çalışıyormuş. Sonra öğrendim niye başını alıp oraya gittiğini. Ada söyledi bunu bana. Dediğine göre, Lizzie Belle öteden beri hep süslü giysiler, şapkalar giymek istermiş. Oraya da, para kazanıp kendine böyle şeyler alabilmek için pamuk fabrikasında çalışmak üzere kaçmış."

Lov: "Pearl bana hiç söylemediydi süslü entariylen şapka istediğini." dedi. "Kömür deposunda günde bir lira kazanıyorum ben. Yeni bir entariylen şapka istediğini söyleseydi alırdım ben ona bunları. Gelgelelim, Pearl benlen hiç konuşmazdı ki. Yalnız benlen değil, kimseylen hiç konuşmazdı. Hep o, yere serili lânet-olasıca şiltenin üzerinde yatar, istediğim bir şeyi yapmasını söyledim mi, oralı bile olmazdı."

— "Bence, en iyisi, sen ne yap, biliyor musun, Lov? Bırak onu kendi haline. Bur'da, Tütün Yolu'nda yaşamak açmıyordu onu. Tutup geri getirmeye kalkarsan, gelir gelmez gene kaçar. O da tıpkı Lizzie Belle gibiymiş, Clara'ylan bütün öbür kızlar gibiymiş. Şimdi hepsinin adı aklıma gelmiyor ama, o lânet-olasıcaların hepsi öyleydi. Hepsi süslü giysiler isterlerdi. Annelerinin onlara diktiği o güzelim pamuklu entarilerle yetinemiyorlardı. Valla', Ada da yetinemiyor ama, onun elinden birşey gelmiyor.

"Kısacası, analarına çekmişler bütün kızlar. Ada da kaçıp gitmek, tıpkı böyle yapmak isterdi ama, ben onu bundan vazgeçirdim. Süslü giysilerin, şapkanın falan lafını etmiyor artık. Yalnız, öldüğünde sırtında süslü bir entari bulunsun da onlan gömülsün istiyor. Gelgelelim, öyle bir entarisinin olacağı yok. Bunu o da biliyor.

Şimdi üzerindeki o sarı pamuklu entariylen ölecek, toprağa onlan gömülecek.

"Ada'nın kaçmasını önledim ama, şu kızlara gücüm yetmedi. Öyle de çoktular ki bir adam nasıl başa çıksın hepsinlen! Onlar da, başlarını alıp gittiler."

Lov: "Belki döner gelir." dedi. "Ne dersin, döner gelir mi sence?"

— "Kim? Pearl mu? Valla', pek sanmıyorum. Lizzie Belle kaçtı gitti, bir daha da gelmedi. Öbür kızların da hiçbiri dönüp gelmedi."

— "Hiç istemiyorum ondan yoksun kalmayı, şu ya da bundan dolayı. Pek cici bir kızdı... Yarı beline gelen o lüle lüle uzun sarı saçları gördükçe büyüyüp de yaşlanınca nasıl olacağını düşünmek bile istemezdim. Yatak odasında saçlarını tararken, fırçalarken ben kapının önüne oturur, pencereden, seyrederdim..."

Jeeter: "Yalan değil." dedi. "Pearl'daki gibi güzel sarı saçı ben hiçbir kızda görmemişimdir. Ayıptı, doğrusu, hep tek başına kalmak istemesi, ben onu hep yanımda görmek isterken. N'olurdu Ada da onun kadar güzel olsaydı! Ada genç kızken bile gene böyle lânet-olasıca çirkinin biriydi. Bizim buralarda ondan daha çirkin kadın görmedim; bir o, bir de şu Lânet-olasıca din öğütçüsü Bessie. Bu kadının suratındaki o iki pis burundeliği yok mu, adam yüzüne bakmak istemiyor."

— "Pearl hep uzun uzun süslenirdi, kadın-vari. Bizim bütün buralarda senin kadar güzel kız yoktur, demek isterdim ben hep ona ama, dinlemezdi ki benim dediğimi. Sonra, öyle uzun süredir onlan bir arada yaşıyordum ki her gün görmeye alışmış gibiydim. Onun için, şimdi kalktı, temelli Augusta'ya gitti ya, n'apacağım bilmiyorum. Yarı beline dek sarkan o uzun lüle lüle saçları göreceğim gelecek... o cici yüzünü de.

"Ayrıca, güneş daha pek yükselip de ortalığı ışığa boğmadan önce, sabahleyin erkenden o açık mavi gözlerinin içine bakmaıun

güzelliği yok mu, dünyada bundan daha güzel bir şey var mıdır bilmem! Sabahleyin erkenden bu gözler öyle güzel olurdu ki insan başka hiç bir şeye bakmak istemezdi. Günün her saatinde güzeldi ya gözleri. Kimi vakit, oturduğum yerde tir-tir titrerdim ona sarılıp kollarının arasında sıkmak isteğinlen. Bilmem unutabilecek miyim sabahleyin erkenden, gün daha yeni doğarken gözlerinin o güzelliğini."

Jeeter ağız aradı:

— "Belki de Ellie May'i alırsın evine, ha, Lov? Erkeği yok onun; görünüşe bakılırsa, olacağı da yok, sen bir hevese kapılıp da ona yanaşmazsan. Geçen gün birbirinizlen sürtünüp duruyordunuz evin önünde. Belki bunu gene istersin ha?"

Lov: "Bence, Augusta'ya gider de onu bulursam, benlen kalkar gelir, bir daha da evden bir yere gitmez." dedi. "Sen ne dersin, Jeeter?"

Jeeter: "Kim... Pearl mu?" dedi. "Yo, salık vermem bunu. Onu ararken or'da kömür deposunda günlerce işinden olursun. Sonra, daha önce de söyledim ya sana: Pearl da tıpkı Lizzie Belle gibiymiş, Clara'ylan bütün öbür kızlar gibiymiş. Süslü giysiler diye deli oluyormuş. Benim kızların hiçbiri analarının onlara diktiği pamuklu entarilerden hoşlanmamışlardır."

— "Evet ama, Pearl... belki de sıkıntı çeker or'da Augusta'da..."

— "Lizzie Belle da, Clara da başlarının çaresine baktılar, değil mi ya? Hiçbirine birşey olmadı. Ha, Ellie May için diyordum ki... Onu alıp evine götürebilirsin, Lov. Oraya temelli gitmek için deli olur Ellie May. O lânet-olasıca yer döşeğinde falan yatmaya da kalkmaz o."

— "O yarı beline kadar inen lüle lüle uzun sarı saçları görürdüm de ağlardım kimi vakit. Onun o güzelim saçlarına, gözlerine öyle uzun uzun bakardım da ona dokunmazsam, gözlerinin içine derin derin bakmazsam deli olacağım gibi gelirdi bana. Gelgelelim, hiç yanına yaklaştırmazdı ki beni. Gözlerim bunun için yaşarırdı

bence. Bütün buralarda benden başka kimse yoktur ki bunca zamandır bunca yalnız kalsın. Pearl öyle cici bir kızdı ki yazık etti öyle yapmaklan."

— "Ellie May nasıl olsa bir yerden bir erkek edinmek zorunda. Hep bur'da kalacak değil ya. Ben de, Ada da ölüp gittik mi kimse kalmayacak ona bakacak. Bu evde tek başına kalacak olursa, kara adamlar zincirden boşanmış gibi koşar, onu-yirmisi birden gelirler buraya. Kara adamlar çabucak ellerine geçirirler Ellie May'i, bur'da tek başına kalacak olursa."

— "Pearl'a en son aldığım cici, uzun bir ipliğe geçirilmiş, yeşil boncuklardı. Verdim, aldı boynuna taktı. Tanrı adına ant ederim ki öyle cici bir kız çocuk oldu ki ben böylesini bizim bütün buralarda ne gördüm, ne de işittim."

Jeeter: "Ellie May'i şimdi alıp götürmek istersen, söyle'yim yüzünü-gözünü yıkasın, hazırlansın." dedi.

— "Ellie May'i belki bir süre için alırım, belki de almam. Pearl'u ne yapacağım, bilmiyorum daha. İsterdim bulup eve getirebileyim."

— "Ellie May'in..."

Lov: "Ellie May'in çirkin bir suratı var." dedi. "O surata nasıl boyuna bakabilirim, bilmem."

Jeeter: "Alışırsın yavaş yavaş." dedi. "Beni artık hiç tedirgin etmiyor. Dudağındaki o yarığa öyle alıştım ki gözüme çarpmıyor artık."

Lov ayağa kalktı, kuyuya dayandı. Uzun süre hiç konuşmadı. O diz boyu, kararmış süpürgeotlarının üzerinden uzaklara bakıyordu.

Jeeter de ona bakıyordu, bir yandan çakısıyla ufak bir değnek parçasını yontarken.

*
**

Ellie May o sırada bir başka tespihağacının ardındaydı. Lov'la

Jeeter dalmış konuşurlarken, bir ağaçtan öbür ağacın ardına geçmişti. Şimdi öyle yakına gelmişti ki ne konuştuklarını duyuyordu.

Derken, Lov döndü, Ellie May'e baktı.

Kız, o daha yüzünü görmeden, başını çabucak ağacın arkasına çekti.

Lov: "Depoya dönmek zorundayım ben." dedi. "Öğleden sonraki yük katarı ner'deyse gelir. Gelince de hep bütün hazırlanmış kömürü alır gider. Yolcu katarı gelmeden, boşalanları doldurmam gerek. Boş kaldı mıydı, kıyametleri koparıyorlar, çünkü ben doldurunca ya dek katar beklemek zorunda kalıyor."

Lov'la Jeeter evi dolandılar, ön avluya geçtiler. İkisi de Lester Ana'yı hiç akıllarına getirmemişlerdi şimdi onu orada kumlar üzerinde görünceye dek.

Nine, yüz-üstü bırakılmış, yüzü ezilmiş, yerde, öyle, yatıyordu. Yalnız, eve birkaç adım daha yakına gelmişti.

Lov: "N'oldu buna?" diye sordu.

— "Dude'lan Bessie yeni arabaylan geri geri giderlerken çiğnediler. Bessie'ye bir daha vurmama kalmadan kaçmaya çalışıyorlardı. Çiğneyip geçtiler. Şu din öğütçüsü kadına iyicene kızdım artık. Benim toprağıma bir daha ayağını bastırtmayacağım. Yeni arabaya binmek konusunda bana karşı çok kötü davrandı. Kendisiylen birlikte dünyada bindirmezmiş."

Lov ninenin o sert ak kumlar üzerinde yattığı yere doğru gitti. Kadından kan akmıyordu artık. Hiç sesi-soluğu da çıkmıyordu.

Lov: "Ölmüşe benzer." dedi. "Öldü mü dersin, Jeeter?"

Jeeter aşağı doğru baktı, kadının bir kolunu ayağıyla dürttü.

— "Daha katılmamış ama, sanmam sağ kalmış olsun. Bana yardım et de tarlaya götüreyim, çukur kazıp gömeyim."

Ölüyü kollarından, bacaklarından tutup götürdüler, süpürgeotu tarlasında yere koydular. Jeeter gitti mısır ambarının arkasından bir kürek aldı.

— "Ellie May için söylediklerim üzerinde sen gene bir düşün." dedi. "Senin eve erkenden yollarını ben onu bu gece sana yemek pişirsin. Ellie May kötü davranmaz sana karşı Pearl gibi. O lânet-olasıca yer döşeğinde falan yatmaya kalkmaz o."

*
**

Lov Tütün Yolu'ndan aşağı inmeye başladı kömür deposuna gitmek üzere. Yolda ayaklarını sürüye sürüye gidiyor, ayakkaplarının içine kum doluyordu. Dönüp arkasına bir kez olsun bakmadı bile.

Jeeter, elinde kürek, tarlaya geldi, anasını gömmek üzere mezar kazmaya başladı.

Toprağı on-onbeş dakika kazdı, kazdı. Sonra Ellie May'e seslendi.

Kız, avluda, bir tespihağacının ardında durmuş, babasının "Hadi, Lov'un evine git" demesini bekliyordu.

Jeeter, küreğin sapına olanca gücüyle abanırken: "Sen yüzünü gözünü yıka da Lov'un evine git, işlerini görüver." dedi. "Gece geç vakit gelecek eve yemek yemeye. Sana ne söylerse onu pişirirsin."

Jeeter söyleyeceklerini daha bitirmeden, Ellie May evden içeri ok gibi daldı. Artık bekleyememişti.

Beş dakika geçti-geçmedi, evden dışarı fırladı, yola doğru koşmaya başladı.

Jeeter elinden küreği attı, kızın arkasından koştu seslenerek.

— "Yarın sabah Lov işine gidince sen dön buraya gel, biraz da yiyecek bir şeyler getir, duydun mu?" diye bağırıyordu. "Lov günde bir lira kazanıyor kömür deposunda. Ayrıca biralay yiyecek tayını da var. Benlen annenin hiç yiyeceğimiz kalmadı bur'da. Açlıktan ölecek hallere geliyoruz, Unutma bunu!"

Ellie May çoktan avludan dışarı fırlamış, Tütün Yolu'ndan

aşağı olanca hızıyla koşa koşa gidiyordu. Jeeter'in daha başka bir şey söylemesine kalmadı, kız yüz metre öteye varmıştı bile.

Jeeter ayrıca: "Yarın sabah yemek getirirken Lov'un tulumlarından da iki tane getir deyecekti.

Ellie May Lov'un evine tez elden varmak için öylesine çırpınır gibiydi ki Jeeter de bıraktı onu gitsin. Kız ertesi gün bir daha gider, tulumları alır gelirdi.

XIX

İLKYAZ için toprak sürme vakti geçmişti. Şubatın son iki haftası boyunca havalar kuru gitmiş, toprak kolayca ufalanır hale gelmişti. Altı-yedi yıldır toprağı sürmek, tohumu atmak için böylesine uygun bir mevsim görülmemişti. Genellikle, o sıralarda iki günde-bir yağmur yağar, toprak da boyuna ıslak kalır, vıcık-vıcık çamur olurdu. Bu yıl ise, mevsim şubat ortasında masmavi bir gökyüzüyle başlamış, kış yağmurları dineli beri de tatlı bir esinti toprağı kurutmuştu.

Fuller dolaylarında, bu yıl pamuk yetiştirmeye girişen bütün çiftçiler, ay sonunda, toprak sürme işlerini bitirmiş bulunuyorlardı. İşe böyle erken başlandığına göre, bitkiler boy atma mevsiminde bol bol sıcak görecekleri için o güz toprağın dönüm başına bir denk pamuk vermemesi için hiçbir neden görülmüyordu.

Bütün çiftçiler para bulup nekadar gübre alabildilerse okadarını atacaklardı toprağa. Gübre almada, atmada eli-açık davrandınız nuydı, dönüm başına alacağınız kile kile pamuğa da son yoktu.

Dönüm başına bir denk pamuk elde etmek Fuller dolaylarındaki her çiftçinin amacıydı. Gelgelelim, pamuk kurdu, yaz yağmurları, genellikle, ürünü yarı yarıya keserdi. Öte yandan, o yıl pamuk bol olduysa belki de değeri bir öncekinden aşağıya düşerdi. Güze altı-yedi kuruşa pamuk satacağım diye bütün yaz çalışmayı da çok kişinin canı istemezdi.

Jeeter süpürgeotu tarlasını, çam korusunu yakmak mevsimini de hiçbir şey yapmadan geçirmişti. Daha iş işten geçmemişti, gene de başlayabilirdi ama, elinde katır yoktu; mağazalardan pamuk tohumuyla gübre almak için kendisine veresi hesabı açacak kimse de

yoktu.

O yıla gelinceye dek, hep "Belki son dakikada bir şey olur da bir katır bulurum, borç verecek birini bulurum" umudu içinde yaşamıştı ama, şimdi ona öyle geliyordu ki artık umut beslemenin anlamı yoktu. Gene de "Belki pamuk yetiştirebilirim" diye gelecek yılı umutla bekleyebilirdi ama, eskiden olduğu gibi canlı bir umut değildi artık bu.

Gittikçe çökmüş gibi geliyordu ona. Yıldan yıla, durumu gittikçe daha kötülemişti. Tanrı'ya olan güveni de, toprağa olan güveni de artık öyle bir duruma gelmişti ki biraz daha umut kırıklığına uğradı mıydı, kolayca aklını da yitirebilirdi, mantığını da.

Hâlâ anlayamıyordu niçin elinde, avucunda birşey yoktu; niçin hiçbir zaman hiçbir şeyi olmayacaktı. Bunu bilip de ona söyleyecek biri de yoktu. Yaşayımının çözülemedik bilmecesiydi bu.

Gene de, o yıl artık pamuk yetiştiremeyecek bile olsa, hiç olmazsa pamuk yetiştirecekmiş gibi bütün hazırlıkları yapabilirdi. Süpürgeotu tarlasını, sidiklimeşe korusunu, körpe çam sürgünleri alanını baştan başa yakabilirdi. Bir şeyden bir şey olur da pamuk ekebilecek duruma geliverirse toprak hazır olurdu. Toprak hazır olurdu, şayet...

*
**

Günlerden Martın 1'i, vakit ikindi üzeriydi.

Jeeter eski pamuk tarlasından, diz boyu süpürgeotlarının arasından, evin ardındaki sidiklimeşe korusuna doğru gidiyordu. Süpürgeotu kümelerinin arasından görünen gevrek topraklara ayağının ucuyla vurup ufalıyor, bir yandan da düşünüyordu: Vakti vardı daha. Fuller'deki mağazalarda veresiye hesabı açtırmak için bir yolunu bulabilirdi.

Biliyordu tarlayı, koruyu yakma, toprağı sürme vakti bir gün

önce sona ermişti ama, olsun; o ılık mart havasında hâlâ yeni mevsimden birşeyler dolanıp duruyordu. Yeni sürülmüş toprak kokusu, yanmış çamların, süpürgeotlarının duman kokusu ağaçları yakma, toprağı sürme işleri bittikten sonra bile toprağın üzerinde dalgalanır dururdu.

Bu kokuyu derin derin içine çekti. Canlılık veren bu hoş kokuyla içini doldurdu.

— "Belki de Tanrı bir yol bulur bana, pamuk yetiştiririm." diyordu. "Toprağı koymuş buraya; güneşi, yağmuru da vermiş... Ne yapıp yapıp tohumlan gübreyi de sağlaması gerek."

İyicene inanıyordu ki bir şeyden bir şey olacak, o da kafasını da, canını da kurtaracaktı. Birazıcık daha umudu kalmıştı.

İkindi güneşi gene de ısıtıyordu. Hava da, mis gibiydi. Aşağı-yukarı bir haftadır geceler soğuk değildi artık. Herkes akşamları kapılarının önünde, şubat gecelerinde olduğu gibi titremeden oturabiliyordu.

Esinti doğudan yana geliyordu. Süpürgeotunun ak dumanı lüle lüle yükseliyor, batıya doğru savruluyordu. Süprgeotunun ak dumanı lüle lüle yükseliyor, batıya doğru savruluyordu, Jeeter'in karşısındaki evden, Tütün Yolu'ndan öteye.

Jeeter durmuş, dumanın kendisinden öteye savruluşunu, ateşin yerden kıvrıla kıvrıla gidip o kara süpürgeotlarını yiyişini seyrediyordu.

Yakılacak dönüm dönüm toprak vardı. Kimisi on-onbeş yıldan beri ekilip biçilmeyen tarlalar kurumuş otlardan dolayı kerpiçleşmişti.

Tarlaların ardında, sarı çam, sidiklimeşe koruları uzanıp gidiyordu. Yangın belki de üç-dört gün alev alev, ya da tıs-tıs yanacak, sonra daha uzaktaki derelerin kıyılarına varınca kendi kendine tükenip sönecekti.

Jeeter: "Tom'lan öbür çocukların da birkaçı bur'da olsalardı

biraz pamuk tohumunlan gübre bulmama yardımları dokunurdu belki." diyordu. "Pamuk tohumunlan gübre olsa, ben bilirim katırı ner'den bulacağımı. Gelgelelim, öbürleri olmadıkça katır işe yaramaz ki. Yeni açılan karıklarda süpürgeotunlan sidiklimeşe sürgünlerinden başka birşey yetişmez."

Eve döndü, yatma vakti gelinceye dek arka kapının basamaklarına oturup kırlardaki yangının uzun sarı çizgisini seyretmeye.

Karanlık bastıktan çok sonra, kalktı, içeri girdi. Ayakta durup o ağır ayakkaplarını çıkarırken, yatak odasının arka penceresinden gene uzaktaki yangına bakıp bakıp zevkinden bayılıyordu. Ateş, karanlığın çökmesiyle, canlı bir kızıla bürünmüştü. Yangının bir kolu ta yamaçların üzerine dek uzanmıştı. Bunun da ancak yukarıya, gökyüzüne vuran karamtırak turuncu kızıltısı görünüyordu. Yangının öbür kolları, köşeye sıkıştırılmış yılanlar gibi, tarlaları kuşatmışlar, evin iki yanından da yana yana gidiyordu.

Ortada, Jeeter'in o gün öğleden sonra kibriti çaktığı yerde, toprakta kapkara derin bir çukur vardı. Bir daha yağmur yağıncaya dek orada toprak öyle kapkara kalacaktı.

*
**

Ada uyuduktan sonra Jeeter birhayli daha uyanık yattı.

Şimdi onlardan başka kimse yoktu ya, evin içinde çıt çıkmıyordu.

Jeeter öksürdü, gecenin durgun havasını kaplayan çam kokusunu, süpürgeotu kokusunu içine çekerek, yanına döndü. Bu kokularla birlikte, ta uzaklardan burnuna yeni sürülmüş toprağın keskin kokusu da gelmişti.

Yukarıya doğru o kapkara tavana baktı. Kendi kendine ant etti: Sabah olunca kalkıp gidecek, birinden katır bulacaktı. Ufak bir toprak parçasını sürüp biraz pamuk ekecekti, ömrü boyu

yaptığı gibi.

Bunun üzerine, kafası toprakla, toprağın o tatlı kokusuyla ilgili düşüncelerle, toprağın altını üstüne getirip pamuk yetiştirmek için verdiği yeni bir kesin kararla dolu olarak, uyudu.

*
**

Bütün gece boyunca, yangın kudurmuşçasına sürdü gitti. Gittikçe daha uzaklara yayılarak, körpe çamların yetiştiği batı kesimine dek vardı. Sidiklimeşe korularını da sardı. Meşelerin yerinde kalmış, kömüre dönüşmüş yanık ağaç gövdeleri kalmıştı şimdi. Onlar ölmezdi ama, körpe çamlar öldüler.

Doğudan yana, gün doğmak üzereydi. Esinti de, kuzeye dönmüş, gün doğmadan önce son bir gece soluğu üfürüyordu.

Evin her iki yanında, süpürgeotu tarlalarındaki yangın esintinin yoluna düşünce yeni bir güç kazandı, geri dönüp, alevler ilk başladığı orta kesime doğru çevrildi. Kömür kesilmiş toprağın son bulduğu yere gelince sönecekti.

Öte yandan, evin iki yanında yanacak tarlalar vardı daha. Ondan sonra, koruların, yamaçların ta oradaki topraklar kalıyordu ancak. Şimdi orada, ağaçların tepelerinden doğru, gök dumanlar, kızıl yalınlar yükseliyordu.

Sabahın ilk yellerinde, evin yanındaki süpürgeotu tarlasındaki yalınlar daha da yükseldi. Eve yaklaştıkça yakılaştı. Şimdi ateşi evden ancak avlunun incecik bir kum dilimi ayırıyordu. Ateşin hızlandığı bir sırada sertçe bir esinti çarparsa otların korlarını alır, döndüre döndüre evden yana atar, çatıya doğru savururdu.

Güneş doğarken, esinti ateşe çarptı, onu aldığı gibi döndüre döndüre kuru otların arasından savurdu. Tutuşan otların sapları esintiyle kopup eve doğru savruldu. Kimisi yolda yanıp söndü, kimisi de evi en az elli yıldır kaplayan, kav gibi olmuş, kuru tahtaların

arasına pırıl-pırıl yanan kıvılcımlar serpti.

Çatıda çatlaklar vardı; zorlu güz yelleri tahtaların en çürüklerini ufalamış, oralara toplamıştı. Kıvılcımlar bunların arasma kolayca yayıldı.

Jeeter'le Ada güneşle kalkarlardı. İşte şimdi onların tam kalkma sırasıydı. Gelgelelim, ikisinden biri ne ocağın önüne gitti, ne de kapıyı açtı. Derin uykuya dalmışlardı.

Çok geçmeden, ateşe kesmiş, kızıl yalımlı çatı korlar yağdıran koca bir çevrintiye dönüp çıkmıştı. İki kuşak boyunca kışın yağmurdan çürümüş, yazın sıcağında kavrulmuş o kav gibi tahta kaplamalar demirci ocağındaki korlar gibi alev alev yanıyordu.

Birkaç saniye içinde, bütün çatı tutuşmuştu. Ondan sonra da artık bir-iki dakikalık işti o, reçineleri damlayan, kupkuru çam kalasların evin döşemesi üzerine, yatakların üzerine çökmesi.

Çatı ilk alev aldıktan yarım saat sonra, ev duman tüten kapkara küller içinde kalmıştı.

Ada ile Jeeter olup bitenlerin farkında bile olmamışlardı.

*
**

Komşu çiftçilerden birçoğu, gün doğarken kalktıklarında, dumanı, alevleri görmüşlerdi.

Çoğu, tarlaları yararaktan, Tütün Yolu'na, Lester'lerin evine koştu. Eşyayı kurtarmaya yardım etmeye. Tahtalarından reçine damlayan evin ne de çabucak yanıp yerle bir olduğunu ancak yanına gelince gördüler.

Lov'la Ellie May, Bessie'yle Dude geldiklerinde, kül yığının başında yirmi-otuz kişilik bir kalabalık vardı. Kimsenin yapabileceği bir şey kalmamıştı artık. Kurtarılabilecek hiçbir şey kalmamıştı. Jeeter'in o eski arabası pas rengi bir hurda yığınına dönmüştü.

Adamlardan birkaçı uzun uzun sidiklimeşe sopaları aldılar,

kül yığınını karıştırmaya başladılar, ölüleri bulup da daha çok yanmadan çıkarmak umuduyla. Gelgelelim, küllerin kızgınlığına dayanamayarak çabucak geri çekildiler.

Bessie: "Tanrı lânetlemiş bu evi." diyordu. "İstememiş daha uzun kalmasını. Çok şükür!"

Onun söylediklerine kimse kulak asmadı.

Çiftçilerden biri: "Jeeter şimdi eskisinden daha iyi." diyordu. "Çoğu vakit acından ölecek durumdaydı. Pamuk da yetiştiremiyordu. Çocukları yanında kalıp çiftçilik işlerinde ona yardım etselerdi iyi olurdu gibi geliyor bana."

Lov, duman tüten külleri görünce, ilk düşüncesi Jeeter'in bir gün yalvararak belirttiği dileğini anımsamak oldu: Jeeter, ölünce, ölüsünün sıçanlardan korunmasını istemişti. Şimdi bu konuda yapılacak bir iş yoktu; ölüsünden pek bir şey kalmamıştı ki.

Korlar soğuduktan sonra, adamlar küllerin arasına girdiler, iki ölüyü tutup çıkardılar, yolun yanındaki tespihağacının altına yatırdılar. Ağacın yeşil yapraklı dalları da kavrulmuştu ama, evden uzak olduğu için, bütün bütün yanmamıştı. Avludaki öbür tespih ağaçları, eve daha yakın oldukları için, aşağı-yukarı ev gibi çabucak yanmışlardı.

Mezarı kazmak için hemen işe girişildi. Adamlar kavrulmuş, kaplamaları yer yer kabarmış mısır ambarının ardında, kömüre dönmüş, sapları kırılmış bir-iki kürek buldular.

— "Nerede kazalım mezarı?" diye Lov'a sordular.

En sonunda, mezarı sidiklimeşe korusunda kazmakta karar kılındı. Çünkü, o yıl, ya da gelecek yıllardan birinde, toprak işlenecek olursa, mezarı böyle daha erkenden deşip alt-üst etmek zorunda kalmayacaklardı.

Adamlar mezarı kazdılar. Ölülerden kalanları, sidiklimeşe sırıklarının üzerine uzatarak, getirdiler, toprağın içine indirdiler.

Adamlardan birkaçı Bessie'den, ölülerin üzerine toprak

örtülmeden önce, kısa bir dua okumasını istedi ama, o Jeeter için de, Ada için de tek söz etmeye yanaşmadı. Bunun üzerine, mezara toprak atıp çıkıntıları küreklerin tersiyle düzlemekten başka yapacak iş kalmadı.

Çiftçilerin çoğu kahvaltı etmeye çarçabuk evlerine koştular. Yapılacak başka iş yoktu ki.

*
**

Lov o tek tespihağacının yanına oturdu, kara kül yığınına baktı.

Bessie'yle Dude da biraz daha kaldılar. Lov'u yalnız bırakmak olmazdı.

Ellie May, oraya-buraya bakınaraktan, biraz ötelerde dolanıyordu. Lov'un da, ötekilerin de görebilecekleri kadar yakına hiç gelmiyordu.

Lov: "Jeeter Baba'nın başına bundan daha iyisi gelemezdi bence." dedi. "Pamuk yetiştirmek için didinip duruyordu boyuna. Ömründe en çok istediği şey buydu. Onun için varsa, yoksa pamuk yetiştirmekti. Onun gibisi artık kalmamıştır bence. Şimdi çok kişi bir yerde bir pamuk fabrikasında iş bulmaya bakıyor. Evet ama, hepsi de pamuk fabrikasında iş bulamaz ki; kimisi de işte böyle, Jeeter gibi, ölüp gidinceye dek buralarda kalmak zorunda.

"Pamuk yetiştirmek akıl harcı bir iş değil. Bu işten para geçmez ellerine, açlıktan ölmeyecek kadar bile. Biraz pamuk elde edecek olsalar, biri gelir, bir dolap çevirir, onu da ellerinden alır gider. Öyle görülüyor ki Tanrı artık pamuk falan yetiştirmeye eskisi gibi önem vermiyor; yoksa, yoksullara daha yardımcı olması gerekirdi. Varlıklı kimseleri borç para vermeye yöneltir, parayı ellerinde tutmalarına son verdirirdi. Bütün ülkenin parasını ellerine nasıl geçirmişler, anlayamıyorum, doğrusu. Paranın herkese yayılması

gerekirdi gibi geliyor bana."

Dude sopayla külleri karıştırıyordu, bir şey bulabilir miyim diye. Evde değerli hiçbir şey yoktu ama, külleri karıştırıp, eğrilmiş-bükülmüş teneke sahanları, çini kapı tokmaklarını buldukça fırlatıp atmak hoşuna gidiyordu. Tahta karyolaların kömürleşmiş, üstü kabuk bağlamış demir topuzları vardı; düz çiviler, vidalı çiviler vardı. Bunların dışında, evdeki herşey ya tahtadandı, ya da bezden.

Lov: "Jeeter Baba'nın bir tek dileği vardı." diyordu. "Yerine getirilemedi ama, gene de oldu sayılır. Bana hep söylerdi: "Ben ölünce, sakın mısır ambarına kitleyip de gitme." derdi. Babasına öyle olmuş. Babası öldüğünde, Jeeter'le, ölünün başında bekleyen öbür adamlar geceleyin onu mısır ambarına kitleyip Fuller'e gitmişler tütünlen içki almaya. Onlar yokken ölüye birşey olmasın diye mısır ambarına koymuşlarmış. Ertesi gün ölüyü gömmeye geldiklerinde, tabuttan dışarı kocaman bir ambar sıçanı fırlamış. Tabutu ambara koyup üzerinden kitlemişlerdi ya, sıçan işte o sırada tahtayı oyup içine girmiş. Lester Baba'nın yüzünün, boynunun bir yanını olduğu gibi yemiş.

"Jeeter bunun kendi başına da gelmesinden korkuyordu. Günde iki-üç kez bana söz verdirirdi ölünce kendisini mısır ambarına kitlemeyeceğime. Boşuna kaygılanıyordu, çünkü yıllardan beri bir tek sıçan yoktu mısır ambarında; yalnız, ambara mısır kondu mu diye bakmaya arada-bir gelirlerdi, o başka."

Bessie Bacı: "Tanrı pek ilgilenmiyor şu Jeeter'len bence." dedi. "Jeeter gençliğinde büyük günah işlemiş olacak ki Tanrı onu hiç de tutmadı beni tuttuğu gibi. Tanrı bizim hepimizi iyi tanır. İyi insan olduğumuzu da bilir, içimizde Şeytan olduğunu da bilir."

Lov: "Valla., artık pek önemi yok." dedi. "Jeeter öldü gitti, toprağı ekip biçmeyi bir daha düşüneceği falan yok. Varsa, yoksa buydu onun istediği. Gelgelelim, nedense, birtürlü yolunu bulamadı bunun. Cennet'e gitmektense büyük bir ürün almayı kat kat

isterdi o."

— "Augusta'ya gitseydi de herkes gibi o da pamuk fabrikalarında çalışsaydı durumunu düzeltirdi. Onun gibi bir adam için çiftçilikte para yoktur veresiye alacak birini bulamadıkça."

Lov buna karşıçıktı:

— "Jeeter doğru yaptı bence. Toprakta birşeyler yetiştirmekten hoşlanan bir adamdı o. Kanında bu istek olan bir adamın harcı değildir pamuk fabrikaları. Fabrikalar da araba gibidir: Binip gezmesi, içinde oturup keyif etmesi iyidir, hoştur ama, sevgi aşılamaz insana toprak gibi. Toprak üzerinden ayağını kaldırmayanları gözetir, korur sanki. İnsanlar günlerini büyük yapılardaki tahta döşemeler üzerinde geçirip de toprağa ancak caddelerin sert tabanında bastılar mı, toprak insanlara olan ilgisini yitiriyor sanki."

Dude küllerin arasından çıktı geldi, ayakkaplarının, tulumunun üzerindeki kara kepekleri silke silke. Yere oturdu, hiç konuşmadan daldı, öyle, baktı.

Ellie May gene uzaklarda dolanıyordu, evin küllerine biraz daha yaklaşmaktan korkar gibi.

Lov: "Ada da ölümlük süslü entari falan edinemedi." diyordu. "Öyle istediği gibi bir entarisi olur diye umuyordum ben. Yazık oldu ama, neyse, artık onun da önemi yok. Üzerindeki eski entarisi onlan birlikte yangında yandı gitti. Ada da tam Tanrı'nın istediği biçimde gömüldü. E, belki de böylesi daha iyidir süslü bir entariylen gömülmekten. Yaşlılıktan ölseydi, ya da onun gibi bir şeyden, gene de üzerinde süslü entari falan olmayacaktı ya. Üzerindeki eski entariylen gömülecekti. Bir bakıma, iyi oldu onun için. Öldüğünde üzerinde süslü bir entari bulunmadığını bilmiyordu. Üzerindeki entari gereken boyda mı, değil mi, hiç fark etmedi."

Nineden kimse söz açmadı. Yalnız, Lov sevinmişti ninenin bir gün önce öldüğüne. Yaşlı kadının ölüsünü Jeeter'le Ada'nın, değil mezarına, onlarla aynı tarlaya bile gömmek istemezdi, doğrusu.

İkisi de nineyi öylesine sevmezlerdi ki ölüsünü onların yanına gömmek ölümünden yararlanmak gibi bir şey olurdu.

Nine o evde Jeeter'le, Ada'yla birlikte öyle uzun süreden beri bir arada yaşamıştı ki kapı kanadı, kaplama tahtası gibi bir şey sayılmaya başlanmıştı artık.

— "Yalnız, şunu söyleyebilirim ki," diyordu Lov kendi kendine, "kendisine yapılanlardan hiç yakınmazdı. Aç kaldığı, hasta olduğu zamanlar bile, ağzından tek söz çıkmazdı. Jeeter'len, Ada'ylan bir arada öyle uzun zamandan beri yaşamaya alışmıştı ki sesini çıkarmanın boşuna olduğunu biliyordu. Bir şey söyleyecek olsa, Jeeter de, Ada da bir vuruşta yere sererlerdi onu."

Arabaya önce Dude bindi, Bessie de arkasından. Lov da gelse de eve dönsek, kahvaltı etsek, diye beklediler. O da binince, Ellie May de geldi, arka koltukta yanına oturdu.

Dude arabayı döndürdü, avludan çıkardı, Tütün Yolu'ndan aşağı, kara suratlı kömür deposuna, çamurlu kızıl çaya doğru sürdü.

İlk kum tepesini aşarlarken, Lov arka penceredeki perdenin arasından geriye, Lester'lerin oraya doğru baktı. O uzun bacayı görebildi ancak. Sabah güneşinde, kapkara, mezar gibi duruyordu.

Dude elini kornanın düğmesinden çekti, arkaya, Lov'a döndü.

— "Bir yerden katırlan biraz da pamuk tohumu, gübre bulsam da bu yıl kendime biraz pamuk yetiştirsem iyi olur bence." dedi. "Bu yıl iyi pamuk yetişecek gibi geliyor bana. Belki de dönüm başına bir denk pamuk alırım, babamın her zaman boyuna söyleyip durduğu gibi."

S O N

ERSKINE CALDWELL

(1903-)

XX. yüzyıl Amerikan edebiyatının öncülerinden biridir. Toplum konularını gerçekçi bir üslupla işler, unutulmaz güçlülükte karakterler yaratır.

TÜTÜN YOLU

Caldwell'e dünya çapında ün kazandıran romanı, eserleri arasında en başta gelenidir. Filme alınmış, ayrıca tiyatroya da uygulanmıştır.